

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Af çıktı huzur nerde?..

MİLYONLA ÇALAN MESNED-İ İZZETTE SEREFRÂZ
ÜÇBEŞ KURUŞU MÜRTEKİBİN CÂYİ KÜREKTİR
"Ziya Paşa.."

İnönü devrimleri anlatıyor

OKUYUCUDAN YÖNE

Çelebi

Sosyalizasyonu

İkinci Koalisyon Hükû metimizin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının, yekdi şeri ile çelişen, birbirli pe şlara, iki bildiri, geçen lerde gazetelerde yayımlan dr.

Bunlardan biri, Türkiye' de, hekimliğin sosyalizasyo nu programının uygulanma sına, yakında Muş bölge sinden başlanacağı, bura nın daha önce plot bölge olarak seçildiği ve bu iş için gerekli ödeneğin büt çeye konulduğu şeklinde idi.

Bu bildiri ile tam çeliş me halinde bulunan öteki ise şuydu:

Devlet hastahaneleri, per sonel darlığı ve gereği gibi çalışmamları yüzünden, özel sektöre satılacak ve bunun için gereken her türlü kolaylık, alıcılara gös terilecekti.

Başka yerde olsa, insan, aynı yetkili kişinin ağzın dan, birbirine taban taba na zıt bu iki bildiri, ar darda duyunca, hemen kendisini bulur, bunlar dan hangisinin yalan, han gisinin gerçek olduğunu açıklamasını isterdi.

Ama ne yapalım ki, bu memlekette, bu türlü bir birim nakşeden demeçler verilemezmiş geleneği oldu ğundan, bildiriilerin yayın landığı gündün bugün ka dar fişbirimizin kılı kırır damadı. Aslına bakılrsa, bizde, bunca yıldır işlerin böylesine olumsuz, bu ka dar verimsiz sonuçlanmasın nun başlıca nedenlerinden biri de, alıcının ve satıcı nın birbirine taş çıkaran, umursamazlığıdır.

Bir yandan, yurdun bir köşesinde, plân gereğince, Sosyalizasyon'a başlandı müjdeleniyor; bununla he men hemen aynı zamanda, Devlet Hastahanelerinin özel sektöre peşkeş çekileceği açıklanıyordu. Bu yakışık sız ve birbirini tutmaz demeçler bana, nedense, bundan 1 - 1,5 yıl önceki yetkililerin, bağından sonu na dek, birbirleri ile çeli şen ve çekişen, toplumda sağlıklık ve güvenliğe yol çan olumsuz demeçleri ni hatırlattı.

O zaman da, yetkililer, her fırsatta, Türkiye'yi için

de debelendiği çıkmazdan ancak demokratik sosyaliz minin kurtaracağını söylüyor lar; sonra döndü «Devlet malı fabrika ve kombina lardan kâr getirenlerin, özel sektöre aktarılacağı hakkında ekinin, her mahallede milyoner yetmiş tırme heveslisi, toplum suç tularının düşünüp de uygu lamıya vakit bulamadan Yasıladı» boyladıkları, steza lerini sarınyuyorlar dı.

Hani, insanın böyle bir satırı, öbürünü çürüten çelişik bildiriyle hükümet yürütmeye kalkışmaları, çok bilinen bir fıkramızda ki öfkeli adam gibi, canı başına sığmamış bir halde soracağı geliyor:

— Siz bizden (halktan) yana mısınız? Yoksa, bize karşı mısınız?

Belki, bundan 1,5 yıl ön ce ki yetkililer, tecrübesiz likten, düşman dostu karşı tırdıklarından, sağlıklağa düşüp böyle çelişik demeç ler vermişlerdir. Ama, İkinci Koalisyon Sağlık Bakanı nın kimden yana olduğu anlaşılıyor:

İkinci Koalisyon Hükû metinin Sağlık Bakanı, is tanbulda özel hastahane ler sorumlularını toplayıp, onlarla bir sohbet yapmış, konuşma sırasında; özel sağlıkçılarımız, Bekandan sormuşlar:

— Muş bölgesinde SOS YALIZASYON'a başladığını za göre, bir süre sonra sı ra, buralara da gelecek. O zaman bizler ne yapacağız?

Bakan, çevresine bir göz atıp, toplantıda özel sağ lıkçılardan başka, bir ya bancı olmadığınca kanaat getirdikten sonra, gülerek:

«— Yok canım, sosyal zasyon, sosyalizasyon ola cağı yok. Siz işinize bakın. Benden öncekilerin, plân ve programlarını, hele yd rürüğe girmesi de karar altına alınınca, ben uygu lanmadan edemem. Ama, bu için sökmeyeceği, bir süre sonra, pilot bölgede anlaşı lacaktır. Ben, sizin bakımı nızdan hiç endişe edilecek bir nokta görmüyorum» tar zında konuşmuş ve böyle ce özel sağlıkçılarımızın yüreklerine su serpmiş.

Belki de, Bakanın, Devlet Hastahanelerinin özel teşeb büse satılabileceği, yolu bildiri, bu sohbetten son ra verilmiştir. Aslında, bu

özel sağlıkçılarımızın çalış tırdıkları hastahanelerinin çoğunda işler halde bir lâ boratuvâr bile yoktur. Bu hastanelere, yüksek ücret ler, özel olarak yatan hasta ların, kanları, idrarları, dış kıları ve diğer muayenesi gerekli salgıları, dışarıdaki laboratuvarlara taşınır. So rarın size? «Laboratuvâr sız hastahane olur mu?» Gündüzde, poliklinik ya pan hekim bile, laboratu varın yardımından yararlan madan, işini gerektiği gibi yapamaz.

Gündüzde, kişi hekimli ğinin; toplumun sağlık işle rini karşılamadığı, top lum hekimliği adı ile yeni bir hekimlik anlayışının uygulandığı, öğmenin ma lûmudur. Liberalizmin bay raktarı, Birleşik Amerika' da bile, geniş alıngorta teğli lâtları ile, çoğunluğun sağ lığı, bir mânada garanti altına alınmıştır. Hekimlik te asil olan ödev, hastayı iyileştirmeye çalışmaktan önce, sağlamlı hastalardan mamak tır. Bu yüzden, koruyucu hekimlik, bütün hekimlik dallarının başın da ve önünde yer almakta dır. Bu ise, özel sağlıkçı ların, çıkar almaz düdükle rini düşünmeye çalışmakla ol maz.

Geçenlerde, bir arkadaş, özel sektörden bir tanıdığı nun, son yıllarda fazlasıyla kalkındığını, iş alanını genişletmeyi düşündüğünü, yeni verimli yatırım alan ları aradığını ve bu arada, Türkiye'ye, İspanya'dan bo ğa güreççileri, bu işte kul lanılacak boğalar getirme nin sırrı kazanç sağlıyaca ğına aklı yattığından, bu işi temin için İspanya'ya gittiğini söyledi.

«Gördünüz mü? Özel sek törden, paracaklarını memle ketin ne mübrem işlerine yatırdığını? Kırk yıl düşün seniz, aklınıza gelmez! Hem de, onlara sorarsanız; böy lece memleket, shops diye kalkınabilir.

Özel teşebbüs bu. Boru mu? Hele, bizdekiler. Özel sektör denilince, bir saat durup düşünceksin. Altın da ne Alieariz oyunları gizli diye.

Bizim özel teşebbüsçü müz, o kadar pıngın, öyle sine yıllar yılı fırın kapak dığı etmiştir ki; korkarım, dün, toprak ağasından ver ti almayıp, devlet kesesin

den peşkeş çekerek, mer'a ları ektilererek, hayvanları mız kırdıran ve ormanları yakıtıran kapkaççı zihniyet; bugün çöleşen Konya ova sına, Afrika'dan getirtilip birkak düzine arslan, kap lan aldırıp, yabancı turist ler, burada arslan avına davete bile kalkıyor. Sonra da sıkıştırılınca, hiç utan madan: «Biz orayı mahsus çöleştirdik. Turistik bakı m dan, arslan avına elverişli duruma gelmiş diye» de kar şılık verirler.

Anlaşılan, SOSYALİZM ve SOSYALİZASYON gibi oyuna ve dalavereye gelmez terimleri de kuşa çevirme çabası içindeyiz. Böyle gi derse, sözlüklerde, kuşa çe virmedeğimiz terim kalma yacak Yazık, bunca çekilen lere ve çekilenler.

Musa GERÇEKÇİ

Utunç

Ovası

Burası Hadım, Denizli'nin 60 kilometre doğusunda, Çal ilçesine bağlı bir köy. Söзде Ege'deyiz. Fakat ne rede Ege'nin yeşilliği. Coğ rafyacılardan bu bölgeyi iyice tanımadan ilkiye ayırılır. İç Batı Anadolu eğiği ve Ege kıyılır. Bu eğiği de Dınar yöresinden başlatır lar. Halbuki İç Batı Ana dolu eğiğini Kaklık - Çö kelez yöresinden başlatmak ikim ve doğaya aykırı düş mez.

Neyse, bu böyle olakoy sun. Gelelim Hadım'a ve onun gibi Baklan ovasına serpiştirilmiş talihsiz köy lere. Baklan ovası, genişçe ve düz bir yerdir. Çivril ovasına bitişir. Bu büyük ovayı, Doğuda Akdağ, Batı da Çökelez dağı çevirir. Ku zey ve güneyi de yine az yüksek dağ tepeleri ile çev rilir.

Biz, buraya Çöl ovası de riz Gerçel Dınarın da bir Çöl ovası var ama orasının bu isme, bu derece hak kazanacağını sanmam. İhtil yar köylüler de böyle der ve Hâve ederler: Arabista nın gölünden burası daha kötü, orada, bari su yoksa, kumu eğilince petrol çıkarır mız. Allah bize hiçbirini de vermemiş. Hemen ha fif bir rüzgâr esmeye gör sün. Yere imiş bir toz bulutunun içinde, rüzgâr ın savurduğu tozlardan gözlerinizi açamazsınız. Ağ

zınız mille dolar. Şairin birist, İstanbulun sisine danlar. Hey Tanrı heyl Köylüler tozdan hiç alın dırıyorlar.

Bütün yaz boyunca yağ mur düşmez bu ovasa. Köy lüler ta Hidrellezde yağdı diyorlar. Gökte bulut dahi görünmezsiniz. Yağmursuz luktan toprak ve insanla rın elleri, ayakları, dudak ları yanıyor. Toprağa bu kadar uymuş kişiler az bu lunur.

Geçenlerde bir arkadaşım, tatil köyünde geçirdiği ni bildirdiği için, Ankara'ya giderken yanıma uğradı. Hadım'a kadar geldi. Ege' nin çocuğu, buraları görün ce; ümitsizliğe düştü. İki mizi de bir aştırmak için tı kapladı. Evden dışarı çıkamıyorduk; rüzgâr var dt, yerden kaldırdığı tozla rı savuruyor, her tarafı dolduruyordu. Sözün gerçe ği, toz yağmuru yağıyordu.

Arkadaş, kerpiçten yapılmış tek katlı evlere baktı. 16 - 18 metre derinlikteki kuyulardan elleri ile su çı karan kadınları; o toz bu lutunun altında, tozlu yol lar da oynayan çocukları gör dü. Birlikte kahveye oturd uk. Kapı ve pencerelerden (ki camları yoktur) giren tozlardan birbirimizi zor görüyor, güçlükle teneffüs ediyorduk. Başladık bu ger çekler üzerine konuşmağa.

Mahmut Makalın köyüne gittik. Arkadaş, aradan yıl lar geçmesine rağmen, o nuna farkı yok diyordu. Hem de o Orta Anadolu' da idi. Burası ise Ege'de. Ben, sözümü değiştiriyor um. Hayır, burası da bir Orta Anadolu köyü. Bura ları Ege'ye dahil etmek, tabiata karşı büyük bir hakaret ve safdillik olur.

Aklımıza Fakir'in köyü ge liyor. Karataş. Yılanların Öcü ve Ankara'daki olay lar. Bu memleketi tanıma yan, ömründen bir tam gü nünü dahi köyde geçirmiş yen kişiler. Ve işte böyle lerinin sesleri: «Köy ve köy id böyle değil» Peki, ya namlı? Evet Ödemiş'in dedi ği gibi, köy gerçeği ve so runu o filinde çok yumu şatılmıştır.

Fakir'in köyü de bizim kinden iyi diyerek, anlaşı yoruz. Karataşta iki katlı evler vardı. Bizim köyde iki katlı ev yoktur. Sonra Karataşlıların bir de akar suyu var. Onunla birkeç ömrüm bağ bahçe yapabili yorlar. Kâhvede, karşımızda gıdaazlıktan bütün kemik leri sayılacak kadar zayıf köylüler oturuyor. 35 - 40 yaşlarında ihtiyar, beyaz saçlı kişiler. Düşünüyoruz, Atatürk'ün efendi köylüde işte! Ey büyük Ata, şimdiki sen de bizimle olmalydın. Bunlar efendi hal böyle dedik mi köylüler hakaret etmiş gibi yüzümüzde bakı yorlar. Doğuda bir dönüm toprağı olmadan, ömrünü kulakul olmakla tanımalı yan bu insanlar. Batıda, Arabistanın gölünde yaşa mağa imreniyorlar. Yalnız ik. İhtisizlik, sahipsizlik bu kadar olunca, elbette hakları var.

Hadım, benim tozlu kö yüm. Yalınayak, başı açık, yarık dudaklı, yarı aç, yarı tok köylülerim! Ve bütün Türk köylüsü! Senin bu şartlar altında yaşadığını pek az kişi biliyor. Hatta sana bu hayatı müstahak

görenler bile oluyor. Senin okumandan korkuluyor. Yi ne çehirde, kasabada, dev let dairesinde hakaretle karşılanıyorsun. Senden, «Pis köylü» diye öğrenen insanlar var. Çocuğunu okutacağın okulunu kapat tılar. İşin gerçek yüzünü bilmediğin için, ses çikar madın. Çünkü sana, kendi okulunu ve çocuklarını ko münist diye tanıttılar. Sö züm ona, kendini yetkili ve bilir insan kişiler, senin vergi vermediğini söylüyor lar. Onlara: Köylüde yok ki ne vergin? Vergi, matra bı olmayınca alınmaz diye ruz. Senin bahçelerde oturduğunu sanıyorlar. Köy lünün, her şeyi yumurtası, yağlı, sütü, eti var diyor lar. Halbuki kendilerinin günlük yiyeceği olan bu maddelerin, senin için lüks olduğunu, eti bayramdan bayrama gördüğünü, tavu ğunun yumurtasını tuz, gaz, sabun almak için sat tığını bilmiyorlar. Bu gölde le yetkililer, senin sorunla rına çare bulacağı benze miyor.

Artık onlar, seni tanımtı yacak, sen onlara kendini eben de varım» diye tanı tacakın. Köylünün pudra sunun toz olduğunu bilme yene öğreteceksin.

Mehmet BAYDAR

Hanedan

kalıntıları

Yön'de çıkan Osmanlı ha nedanının son kalıntıları ile ilgili yazının (yazı, bir okuyucumuzun (di) bana düşündürdükleri:

Bravo! Ben de her yaz aynı şeyi düşünmüştüm. Kimdir bu prensler, pren sesler? Neyin prensidir ler? Nereden prenses olu yorlarmış? Maamafih ben onların Boğaziçi'nin en gü zel yalılarında keyiflenme leri kadar, gazetelerimizin onlar için sütunlar barca malarna da şaşırırım.

Sayfalar dolusu hikâye taslakları hep prensesler den bahsediyor. Evlilik hak kında, daha doğrusu kendi evlilik ve bekarlıklar hak kındaki düşünceleri günler ce anlatılıyor. Birçoğları mız bu yazıları eğlenceli bularak okuyoruz. Düşün müyoruz, belki de bunların prens, prenses ünvanları nın mensupları... Ve böylece gazetelerimiz, halkı kandırı yor, yanlış düşüncelere sev kediyorlar.

Memleketlerine bir hayri dokunmamız ve selâmeti, memleketleri terketmekte bul muz olanların ve halklıkla ri yüzünden kovulmuş olan ların çocukları, torunları, Türkiye'mizin bugünkü te niz havasını almaya koştı yorlar. Acaba, hakları var mıdır? O güzelim, yalılar da, Boğaziçi'nin sularına bakarak, babalarının bu memlekette yaptıklarını dü şünüp kızacakları yerde, gazetelerimize evlenme tek liflerine karşı tutumlarını açıklamaktan sıkılmıyorlar.

Asıl fevkalî gazetelerimiz, onlara atalarımızın şu yap tığı, bu yaptığı, size na sıl görünüyor diyecek yer de, «Ağık oldunuz mu?» diyorlar. Ayp, gazetelerimi ze...

Dr. Makderet ERKMAN

Ziraat Bankasında tasarrufunuz varsa Talih kuşu size de ugrayabilir

T.C. ZİRAAT BANKASI

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAIYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

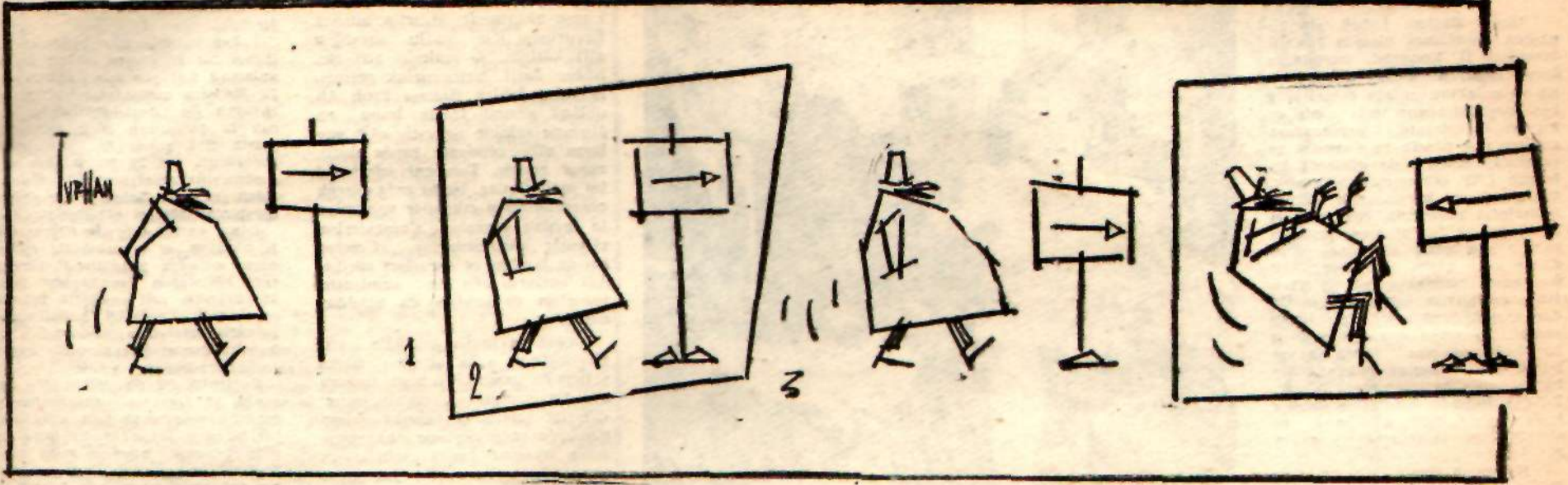
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

BAKANLIKLAR — AKARA,
ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 00 * İstanbul Bürosu: Mollafenari
Sokağı 32 — Telefon: 512 — İstan bul — Posta yeri: —

Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı
ABONE (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)
12.50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli
abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL.,
Üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta
ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Behor sütunda santimetresi 25 T.L. dir.
1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul
edilmez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığa
tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaş
malar yapılır. İlâniardan dolayı hiç bir mes'uliyet
kabul olunmaz.

BAKİŞ

Nereden Nereye Geldik?.

Afrika
kabileleri
bile...

Bugünlerde, millî bağımsızlık sözünü etmek bile güçleşti. «Sen millî bağımsızlık istiyorsun, demek ki Amerika'dan kopmaya taraftarsın» diyorlar. «Türkiye mi dilenci durumundan kurtarmak lâzım» fikrini ortaya atıyorsunuz. «Vay, sen Amerikan sleyhtarlığı yaşıyorsun» buyuruyorlar. «Sömürücü yabancı sermayeye karşıyız» gönlüğü mü savunuyorsunuz, komünistliği yaşıyorsunuz. «Acaba kapitülasyonlar geri mi geldi?» diye tereddüde düşüyorsunuz, lafı ağzınızda tikiyorlar. «Gençlerimizin Kübaya mal tapması ya Gerhal'la olmakla, kraldan fazla kralcağa tasaddük» demeye kalkıyorsunuz ve İngiltere'den, Fransa'dan tavuklar veriyoruzmuş, bir vatan haini mi demedikleri kalıyor.

Atatürk Türkiye'sinde bugün, bu mâsum tenkidler bile yapılamıyor. Hemde, «Biz, istiklâlimizi emin bu lundurmak için, heyeti umumiyemiz ce bizi mahvetmek isteyen emperya lizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı, heyeti milliyemiz ce mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız» diyen Ata türk'ün Türkiye'sinde... İleri bir Ana yasamız olmasına rağmen, memleketimizde fikir hürriyetinin perişan halinde.

İrâkâlim Atatürk devrini, İnönü'nün 3 — 5 yıl önce, söylediklerini tekrarlayabilmek bile, bugün bu yük cesaret işi. Dış ve iç politika şartlarında bir değişiklik olmadığı halde, daha dün söylediği sözler, bugün sayın İnönü'nün kulaklarına bile, son derece yabancı gelecektir.

Hafta sonunu, İnönü'nün 1950 — 60 yılları sırasında konuşmalarını oku makla geçirdim. Menderes devrinin muhalefet lideri neler neler söylemiş. Önce yabancı sermaye meselesi ni ele alalım. İnönü'nün bu konudaki görüşleri kesin. Yabancı sermayeyi teşvik kanununu, apaçık bir kapitülasyon sayıyor. Bakın, sayın İnönü, bu konuda ne diyor:

«Kapitülasyon nedir? Esası, yabancı sermaye ve ticaretin gelmesi için olağanüstü kolaylıklar gösteril mesi şartlarından doğmuştur.» (İstanbul: 28.10.1956)

Yabancı sermayeyi çekmek ama enya, en akla gelmedik tavizleri verdiğimiz göre, sayın İnönü'nün târifi esas alınırca, kapitülasyonların ihya edilmesi, kesinlikle hükmetmek lâzım.

Muhalefet liderinin, kapitülasyonlar hakkındaki düşünceleri ise, son derece sert: «Tarihte yabancılar, kapı kilitlerini bizimle Türkiye'yi istisnasız olarak açtılar. Yeni devirlerde yerli ve yabancı hakikat dışı ve emniyetsiz şartlarda letirip çekecek ve yabancı

sermaye hususi kanunların himayesini de yaşayacaksa, kendi elimizle yerli sermayeyi yabancı olmaya zorlamış oluruz. Asırlarca tecrübe edilmiş, mahzurlu usullerin yeni bir marifetmiş gibi yeniden getirilmesine teşebbüs edileceğini asla tahmin etmezdik.» (Malatya: 10.4.1954) «Yabancı sermaye kanunu, ticaretimizi, sanayimizi, iktisadımızı canevinden vuran konudur.» (Balıkesir: 16.4.1954) «Yabancı sermaye, kayıtsız şartsız olarak, Türkiye topraklarına davet olunmuştur.» (İzmir, 17.4.1954)

Muhalefet lideri, daha da ileri giderek, iptidai Afrika kabilelerinin bile yabancı sermayeyi kovduğunu; hâfizalardan kolayca silinmesi mümkün olmayan şu cümleyle belirtiyor: «Bugün Afrika kabileleri, kendi topraklarını işleten yabancılara karşı ayaklanmışlardır. Bizim iktidar, gül gibi toprağımıza Afrika kabilelerinin kovduğu yabancı sermayeyi getirmek istiyor.» (Sivas, 24.4.1954)

«Diyorlar ki, Hollanda, büyük inekler getirecek. Böylece inek besleme öğretecek. Tohumlar ıslah edilecek. Âlemin hiç işi kalmadı da Türklerin tohumunu düzeltelim, hayvanlarını büyük yapalım diye mi buraya gelecek? Bunlar, bizde eskiden de vardı, zorla çıkardık memleketten. Girdikten sonra çıkarılması da baş belâsıdır. 300 senede zor çıkardık.» (Samsun, 28.4.1954)

Fakat yine de sayın muhalefet lideri, iktidara gelince, kovulması çok güç olan bu başbelâsından hiç değilse ziraatî kurtaracağını vâdediyor: «Şimdi çiftçi için yeni bir tehlike belâ edilmiştir. Yabancı sermaye ziraate davet edilmiştir. Yabancı sermaye, eşit olmayan şartlarla yerli çiftçiye kafî olarak hâkim olacaktır. Biz iktidara gelince, yabancı sermayenin ziraate girmesini elbette yeniden teklif edeceğiz ve çiftçiyi tehlileden koruyacağız.» (İstanbul, 14.4.1954)

Sayın İnönü, şimdi iktidardadır. Fakat ne partisinin son seçim beyannamesinde böyle bir taahhüt yer almış, ne de Başbakan koalisyon ortaklarına böyle bir teklifte bulunmuş. Aksine, Almanya ile özel bir anlaşma yaparak, İnönü'nün çok ağır bulduğu Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununu yeterli görmiyen Alman müteşebbislerine, tam bir kapitülasyon sayılabilecek yeni tâvizler verilmiştir. Buna benzer bir anlaşma, daha önce Amerika Birleşik Devletleri ile de imzalanmıştı.

Bu memleketi sokakta bulmadık

Sayın muhalefet lideri, Petrol Kanunu konusunda da çok sert ve kesin davranmıştır. Petrol Kanunu, İnönü'ye göre, gönüllü bir kapitülasyon yondur: «Petrol Kanunu, kapitülasyon hükümleri ile hazırlanmış gönüllü bir kapitülasyon lâyhâsı olarak

teklif edilmiştir.

İşte profesörler, işte hukuk âlimleri, hepsinin önünde söylüyorum... Petrol Kanununu karşılıklı taahhüt şeklinde görmek, bir kapitülasyon devrini açmaktır.» (İstanbul, 14.4.1954)

«Petrol Kanunu, bir kapitülasyon kanunudur. Bu kanunla memleket, bilinmiyen meçhul âkibetlere sürüklenmiştir.

Biz, bu memleketi sokakta hazır bulmadık: Biz bu memleketi bir avuç harabe halinde ele aldık. Yabancı elere kaptırmıyacağız. Bu memleketi kapitülasyonların yeniden ortaya çıkmasına asla müsaade etmeyeceğiz ve bu uğurda sonuna kadar mücadele edeceğiz.» (Balıkesir, 16.4.1954)

İnönü, yabancı sermaye kanunundan daha kesin bir dille, «memleketi bilinmiyen meçhul âkibetlere» sürükleyebilecek olan Petrol Kanununun değiştirileceğini taahhüt etmektedir: «Petrol ve Yabancı Sermaye Kanunları, memleketin canevine dokunmak tadır. İktidara gelince, düzeltileceğiz. Gelmezsek yakından takip edeceğiz. Bununla her zaman uğraşacağım. Bir rakmam yakalarım!» (Niğde: 22.4.1954)

Tabii ki, iktidara gelince, sayın İnönü, Yabancı Sermaye Kanunu gibi, Petrol Kanununun da yakasını bırakmıştır. Üstelik, memleketimize karşı yeni yeni büyük ilgi duymaya başlayan yabancı petrol şirketleri, işledikleri petrolü dışarıdan getirerek, içeride istihsal ettiğimiz petrolün kullanılmasını bile engellemektedir. Geçelim.

1938 de Menderes Hükümeti, bu gün bir Hızır şeklinde gösterilmek istenen konsorsiyuma benzer tarzda, Batılı dostlardan 350 milyon dolar ortak yardım almıştı. Yardım, Batılılarca istenen belli bir iktisadî politikayı takip etmeyi gerektiriyordu. Batılı temsilciler, zaman zaman memleketimize gelecek, bu politikanın uygulanmadığını inceliyeceklerdi. Sayın muhalefet lideri, bu şartlı yardımın da karşısına dikilmiş ve «Eski Dünyaya Umumiye Alacaklıları yerine, yeni usulde vazife görecek alacaklı temsilcileri.» (Cumhuriyet, 23 Kasım-1938) ifadesiyle, «Dünyaya Umumiyenin geri geldiğini söylemek istemiştir. Halbuki bugün, bir yabancı temsilci rahatça, istediğimiz iktisadî politikayı uygulamak şartıyla, size yardım veririz» diyebilmektedir. Plân, ilkönce yabancıların tetkikine sunulmaktadır. Değişen, birşey yoktur.

Gölge etmeyin, yeter

Bütün bunları bize vâdettik! Mak

sadımız, devlet adamlarımızın en doğru sözlüsünün bile, söyledikleriyle yaptıkları arasındaki uçurumu gözler önüne sermek değil. Buna artık alışık, yadırganıyoruz. Maksadımız, bir kaç yıl önce, yani Menderes'in baskı idaresi devrinde, rahatça ileri sürülebilen fikirleri, bugün tekrarlanmanın bol teminatlı Anayasaya rağmen, bir cesaret işi haline geldiğini belirtmek. İnönü'nün dünkü sözlerini, bugün, hele bir söyleyin. Devlet adamı da, milletvekili de, çoğunlukla basını da «Seni gidi komünist» diye üzerinize kıyametler yağdıracaktırdı.

Her alanda, bu müsamahasızlığı görmek mümkün. Sosyal fikirlerle birlikte, müsamahasızlık da gelişmekte. Birakıyoruz, Atatürk devrimlerini ne hale geldiğini.

CHP, Genel Başkanı, son İstanbul konuşmasında, devrimlerin durumunu gayet iyi belirtiyor: «Atatürk'ten kalan ve Atatürk'ten sonra takip edilen devrimler konuları ithamlara mâruz bırakılarak, bir kısmı büsbütün kaldırılmış, başkaları tesirsiz bırakılmış, diğerleri prensipleri muhafaza edilerek yerlerinde saydırılmıştır. Bunları bir bir saymak kabildir. Türkçe ezan, Halkevleri, ilk öğretimin başlıca dayanağı olarak, kurulan Köy Enstitüleri kaldırılmış, kadın hürriyeti, tedrisin birliği, Türk dili hareketleri ve buna benzer bazıları geriye götürülmüş, harf inkılabı, medenî kanun gibileri prensip olarak muhafaza edilip yerlerinde saydırılmış, orman ve toprak reformu tatbikatında tanınmayacak hale getirilmiştir.»

Bütün bunların üzerinde durmuyoruz. Birakıyoruz. İnönü Hükümetlerinin, bu geriye gidişi önlemek ve yeni devrimlere girişmek konusunda en ufak çaba göstermemesini. Sayın İnönü'den istediğimiz tek şey, hür fikrin gelişmesine uygun bir ortamın yaratılması. Bu da, elbette ki sadece bir kanun meselesi değil. Fikir hürriyetini engelleyen antidemokratik kanunların kaldırılmasının yanı sıra, devlet adamlarının davranışları ve konuşmalarıyla uygun ortamı sağlaması şart. Halbuki antidemokratik kanunları kaldırmak şöyle dursun, bazı devlet adamları, hür düşünceye karşı tehditler yağdıran konuşmalarının dozunu günden güne arttırarak, fikir ortamını zehâliyorlar.

Devlet adamlarımızın en mâsum mahalisi ve en açık fikirli olan sayın İnönü bile, son zamanlardaki sözleriyle, bu tehlikeli havayı dağıtmak yerine, arttırmak yoluna başvurmuş. İstediğimiz sadece fikir hürriyeti değil, hür fikre gölge düşürülmesi, başka bir şey istemiyoruz.

Doğan Avcıoğlu

Rus paralarının esrarı!..

YENİ İSTANBUL'un Cingöz Recalleri sayesinde, memleketimizde harcanan yüz milyonlarca Rus parasının esrarı yavaş yavaş aydınlanıyor. Meğer bu paraları Tass Ajansının üç muhabirinden ikisi cebine indirmiş!..

Hikâyenin başı malûm: Sosyal adalet fikrinin gelişmesinden ürken memleketin en aşağılık temsilcileri, «esicimler» de harcanan muazzam Rus paraları hikâyesini kulaktan kuşağa fısıldamaya başladılar. Gökhan Evliyaolu, Meclisteki irkara çıkmak için olacak Rusların Türkiye'de 500 milyon lira çöktürmelerini sırasında, —herhalde dikkatleri başka konulara çektiği iddiasını ortaya attı. Nedim Evliya, Senato'da, «Ha yıl, 500 milyon lira değil, 1 milyar lira» dedi. İltira müzayedeğinde Yeni İstanbullu çok gerilerde bırakmak için «cansipara» çalışan Akis de, miktar göstermeden bu kampanyaya katıldı!

İhtiraların ciddiyetini kaybettiğini gören ilgililer, bunun üzerine, «Rusların, büyük paralar harcamalarına lüzum yok» diye işe karıştılar ve meseleye bir parçacık da olsa ciddiyet vermeye çalıştılar. Fakat nafile... Yeni İstanbul bu sefer yeni bir Cingöz Recal hikâyesiyle ortaya çıktı. Hikâve şu: «Yıkıcı hareketlerin, tahrip ve yağma işlerinin tazammun ve tekererrüt mevzuunda sarfedilen paranın miktarı üzerinde ihtilâf mevcut olmakla beraber, 2 Ekim 1962 hâdiselerinde, Rusların 13 Ekim'e kadar 44 milyon lira sarfettikleri anlaşılmıştır.

4 Ekim 1962 günü, Yeni İstanbul Gazetesinin tahriri için ve zifelenen Tass Ajansının üç muhabirinden ikisinin, yağma işinde kullanılmak üzere verilen paraları zimmetlerine geçirdikleri yabancı çevrelerde günün mevzuu hâline gelmiştir.»

Bu gülmeyecek Cingöz Recal hikâyesini, memleketimizdeki fikir hürriyeti mücadelesiyle ilgilenen genç nesiller, ibretle okusun diye sütunlarımıza aldık. Yarabbi, nelerle ve kimlerle uğraşıyoruz...

sosyalizminin memleket kaderine hakim olması için çalışıyoruz.

Memleketi zararlı olan yücütleri ortadan kaldıracaktır. Statüko çözümlenmelidir ve her türlü gerici ekim savunmaları, affedilenleri, af edilenelele asla af etmeyeceğiz. Gerekirse, memleketimizi gerilikten kurtarmak için savaşa çıkacağız. Türkiye'nin yıllardan beri ilerlemesini engelleyenleri yok edeceğiz.

Teşkilâtımız o derece büyüktür ki, 10 dakikada en kuvvetli hükümetleri bile devirebiliriz. Hakta mızda bir karara varabilmek için, yakın günlerdeki olaylar hatırlanmalıdır. O olayları komünizmin üstüne atanlar, büyük bir aldandı içindedirler. O olaylar M.D.O. nun talimatı ile başlamış ve gene onun emri ile durdurulmuştur. Türkiye'nin kalkınmasını sağlıya çıkartacak bir iktisadi sistemin uğrunda

si, Türkiye'de gerçek bir ihtilâlin sebebi olacaktır. Boşuna akacak olan kardeş kanlarından hükümet ve onu çalışmaz hale getirmiş olan gericiler, içkudları turan olar sorumludur. İhtilâlin onları yücütleri ortadan kaldıracaktır.

M.D.O. memleketi zararlı olanların kinlerini öldürmüştür. Bu husustaki bir liste, ordunun bütün kademelerine dağıtılmıştır. Ona göre vaziyet alınmalıdır. Keşin olarak kararlıyız. Sonucu bekliyoruz.

M.D.O. nun bu bildirisi de tepkilere yol açtı. Mevcut düzeni savunan «Kuvayı Milliye Ordusu» yeni bir beyanname yayınladı. Beyannamenin en ilgi çekici tarafı, M.D.O. nun, bir «22 ler» grubuna maledilmesidir. Beyanname, «22 ler» den şu dille bahsediyor: «Bu teşekkül, yayınladığı beyan namelerle bir kuvvet olduğu ve mini yaratarak, can çekme anını uzatmak istiyen 22 sovsuzdur. Eğer bu 22 bedbaht v.s. v.s..»

Rakamlar, 27 Mayıs'tan sonraki devrinin bir özelliğidir: 69 lar, 14 ler, 147 ler, 12 ler gibi. Bu durumda, A.P. li bir grubun eseri bulunduğu şüphe olmayan «Kuvayı Milliye» nin kimlere leke sürmek istediği kolayca anlaşılır.

M.D.O. hikâyesine, 69 ların lideri Talât Aydemir de sevirici kalamadı. Kulaktan kulağa yayılan bazı dedikoduları keşif sekiyle yalanlamak amacıyla olacak, 22 Şubatçı Aydemir, M.D.O. ve beyanmelerini sert bir dille tenkit etti.

Hükümet ise, artık ciddiyetini kaybeden M.D.O. işinin fâilini hâlâ ortaya çıkartabilmiş de gül...

Cumhuriyetin plân anketi

Cumhuriyet plân hakkında, T.B.M.M. ode bir anket yaptı. 100 milletvekili ve senatör, Cumhuriyetin çeşitli sorunlarını cevaplandırdı. Anket, sonucunda, Ç.K. M.P. temsilcilerinin yüzde 33 ünün, C.H.P. temsilcilerinin yüzde 22 sinin sosyalizme taraftar oldukları ortaya çıktı. Tabii Senatörlerden ise sosyalizme taraftar yok.

Bu sonuç, ilk bakışta şaşırtıcıdır. Fakat öyle anlaşılıyor ki, kabahat Tabii Senatörlerden çok, anketin yürütülüşünde. Anketçi, meselâ tabii senatörlerden Sami Küçük, Süphî Gürsoytrak gibi kimselerin kapısını çalsaydı, sonuç tamamen ters çıkabilirdi. C.H.P. de Sükrü Koçlar ve Sırrı Hocaoğluların başkaları anketi cevaplandırsalardı sosyalizm taraftarları sıfırda kalabilirdi. Esasen bu tip anketlerin en güç tarafı, belli bir kitle içinde, o kitleyi afak bir hâta pasıyla temsil edebilecek bir parçanın seçilebilmesi. Cumhuriyetin anket çisi, şimdilik bu konuda başarıya ulaşamamış görünüyor. Ama Batı

memleketlerinde İstatistik Enstitüleri tarafından yürütülen bu tip anketlerde ilk adımı attığı için Cumhuriyeti ve anketçisine teşekkür etmek lazım. Zira anket, her şeyden önce, faydalı bir çok bilgi getiriyor. Vatan'da Şevket Süreyya Aydemir'in işaret ettiği gibi, T.B.M.M. üyelerinin bir çoğu, müstafî olâncılar gibi düşünüyor. Üyeler, çoğunlukla iç finansman karşılanamayacak diyorlar. Vergileri, arttırmak lazım diyorlar. Artık, vasıtasız vergilerde olmalıdır, diyorlar. Vergilendirilmede, fa kir büyük kütleler korunmalı diyorlar. Çok iyi, çok güzel. Ne var ki plâncılar, Hükümet, bu prensiplere yüz çevirdiği için iş iftâ ettiler. Ama netice ne olacak? Parlamento, Hükümeti, plâncıların yoluna sokmaya gayret edecek mi? Havır Plâni, belki daha fazla zavıflatacak. Bu tutuma, samimiyetsizlik mi diyelim, bilgisizlik mi diyelim, bilemiyoruz.

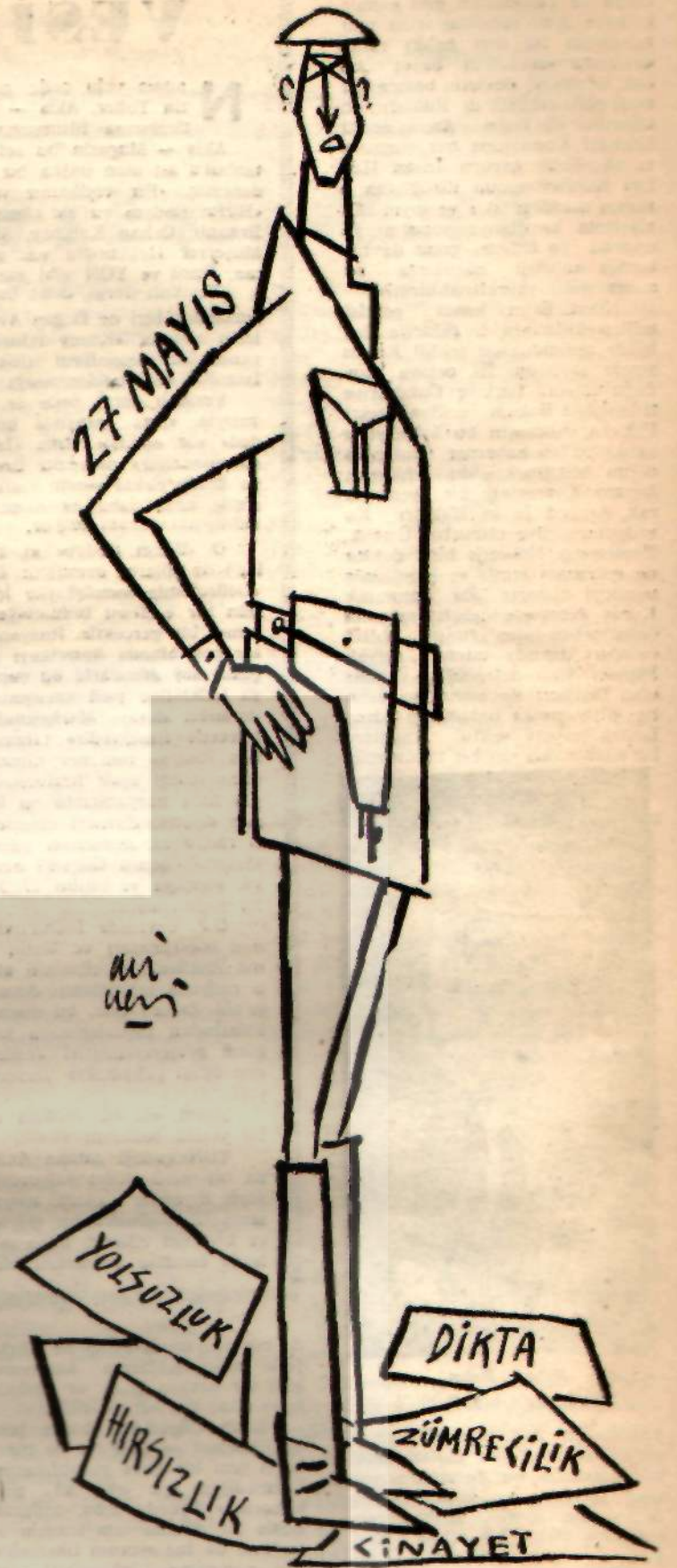
C.H.P. ve Avni Doğan

İnönüye karşı cephe almasından sonra, Avni Doğan da, Gülek ve Erim gibi C.H.P. nin menkul parçasına girdi. Hatta bazı C.H.P. idarecileri, Avni Doğanı, grupta apak bir ders vermek be vesine bile kapıldılar. Bu işi Merkez İdare Kurulu üyesi Ratip Ta bir Burak üzerine aldı. Burak, grupta söz alarak Avni Doğanı, Dünya gazetesinde yazdığı yazı lara şiddetle tenkit etti ve «Bu bir jurnalcıktır» dedi. Doğanın kendini savunması gücün olmadığı Nite kim, Burak, «Sözümü geri aldım, sürücü lisan oldu» demek zorunda kaldı.

Çelikoş aleyhindeki önege işe, aylardır gündemde olduğu halde, bu sefer de müzakere edilmedi. Çelikoş, Millî Güvenlik Konseyi toplantısı dolayısıyla nâ mevcut olduğu için...

Avni Doğan
Jurnalci kim?

«Af huzur getirecektir»
— BEŞ PARTİ —

— HAŞA HUZURDAN, HUZURU BEN KAÇIRMİŞIM!..

İnsan hakları

Kocaeli milletvekili Nihat Erimin bir kanun teklifi, geçen hafta içinde CHP grubunun baş başına bir toplantı yapmasına sebep oldu. Mücadeleye açıkça girmeyen, ama kendisinin bir ağırlık olduğunu da daına Grubuna hissettiren Erimin kanun teklifi, aslında bundan bir yıl önce Meclis baskanlığına verilmişti. Muhtelif tüklerle bir yıl boyunca kanun teklifi, nihayet geçen hafta Anayasa Komisyonunda görüşüldü.

Teklif, Türk vatandaşlarının da, pek çok Avrupa ülkesinde yer alması, memleketinde olduğu gibi, insan haklarına ve temel hürriyetlerine aykırı bir tutum karşısında, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurulmasını sağlamaktaydı.

Erimin teklifi Anayasa Komisyonu gündeminde yer alması, Adalet ve Dışişleri Bakanları ile Komisyonadaki gönüllü hükümet sözcüsü Coşkun Kurca derhal bu teklifin görüşülmesini gerektiği tezini savundular. Türk vatandaşlarının Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurulmasını imkânın elde etmesi, hükümeti de Ana

İktidar partisi CHP yi de müt his telâşlandırıyor. Nitekim, çok daha önceden, daha teklif Meclis Başkanlığına verildiğinde muhassır Kurca Dışişleri Bakan lığı dairelerini kapı kapı dolayarak, Bakanlığın bu teklife cephe almasını sağlamaya çalışmıştı. Ne var ki, Dışişleri çevreleri, Bakan ve Yolga hariç, bu teklife cephe alınacak bir cihet görmediler.

Hep, «daha hükümetin görüşü belli değil» gerekçesiyle geri bir rakdan teklif, nihayet geçen hafta bu görüş belli olduğundan Ana yasa Komisyonunda müzakere edildi. Hükümet adına Feridun Cemal Erkin ve Adalet Bakanı, komisyonadan, teklifin red edilmesi ni ve görüşülmesini istedikler. Komisyonadaki CHP milletvekilleri de bu fikre katıldı. Redde sebeb olarak gösterilen husus şuydu: Avrupa Komisyonuna üye olan birinden çok daha modern İspañya, İtalya, Yunanistan gibi mem leketter tabii vatandaşlarına bu hakkı tanımamışlardı. Meselâ Nor veg, sufi, diğer bölgelerine göre daha az gelişmiş olan Kuzey böl gelerin mecburi hizmetle gönder diği doktorlar şikâyetine bulunama sanlar diye bu hakkı vatandaşla rına sağlamaktan kaçınmıştı. Dış işleri Bakanı bu hususu ciddiyet le anlattı: «Türkiye ki iktisaden

Talât Aydemir
M.D.O.'ya çatı

teşkilâtlandı. Türkiye sosyalizmi için savaşıyoruz. Savaşacağız. Bizi görevinden alıyarak her türlü felsefi fikre komünizm damgası vurularının amansız düşmanınız. Ka fatasçıları bu memleketi yaşat mayacağız. Güçlüydü, kararlıydı ve yapacağı...

(M.D.O. teşkilâtına duyurulur (H 101010) iptal edilmiştir. İnönü nüve 1963 yılının Ocak ayına kadar mühlet verilmiştir. Eğer, sosyal adalet bu memleketi getiril mesi (22 ŞEH 1010 — 063) ile (MDO + MKH — 1963 — KNO YDGGW) uygulanacaktır. Tebliğ wuzur.

İNKET İNÖNÜ'den ÜÇ İHTİDİMİZ VAR:

1) Köy Enstitülerinin, Halkev lerinin yeniden açılması, bütün yücüt olmaları. «Ders — İş, İş — Uygulama» prensiplerine göre bir sisteme kavuşturulması;
2) Beş yıllık plânın olduğu gibi kabulü, istifa eden plâncıların yeniden görevine alınmaları ve şart koşulan uyandırma çalıştırılması;
3) Toprak reformunun acele yapılması, her türlü ağılık sal masına son verilmesi, 1950 ara sınımlı politikacılara siyasetin mesul edilmesi.

Bu üç büyük sosyal adaletle ge reken her bir köprü ödevi gürecek ve sosyalizmin gerçekleşmesi

geri kalanı bu mesleketti, nasıl olurdu da Norveç, İngiltere, İtalya ve Yunanistan gibi memleketlerin dahi vatandaşlarına tam madıkları bir İleri bakki vatan daşlarına verebilirdi. Şayet bu hak tanınrsa, Devletin başına bir sürü galle çıkabilirdi. Bunların en önemlisi de Doğu Anadolu'daki Kürdleri Komisyona baş vurmaları olabilirdi. Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun tüzüğüne o nuncu maddesi fikir ve yayım hürriyetinin kayıtlanamayacağına yazıyordu. Ya Kürdler çıkar da bir kürçe antoloji hazırlarsa bu sonra nasıl yasaklanabilirdi?

Nihat Erim, kendi partisi milletvekillerinin de şiddetle aleyhinde buldukları teklifi Komisyonunda savundu. İlk ortaya koyduğu husus, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkinin, Norveçin bu komisyona katıldığından haberdar bulunma diğini belirtmek oldu. Norveç, Avrupa Konseyinin bir üyesi olarak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna üye olmuştur. Üstelik, Komisyonun Norveçli bir doktor da müraacaat etmiş ve kendisinin mecburi hizmete tabi tutularak Kuzey Norveçte çalıştırılmasının önlenmesini talep etmiştir. Yıllarca Yurt dışında salmış, Büyük Elçilik, Nato delegeliği yapmış olan Dışişleri Bakanının ve aslında kocacaman bakanlığın bunlardan haberi yoktu! İngiltere ise Komisyonuna surf bir takım mis

Nihat Erim
Ancak İnönü yenilebilirdi

temlekeleri olduğu için katılmıyorduk, ama gene de katılabilmek için mümasip bir formül arıyorduk. İtalyada ise, İkinci Dünya Savaşından sonra mahkemesiz kamplara atılmış bir takım Nazi ler vardı, bunların itirazlarının önlenmesi için, Konseyin İnsan Hakları Komisyonuna katılmamıştı. Yunanistan için de durum böyleydi. Burada da, Komünistlerin isyan sırasında kamplara sürülmüş insanlar vardı. Bunlar itiraz edip çıkmasınlar diye Yunanistan vatan daşlarına bu hak tanınmamıştı. İleri hamlelerden hiç birini önlemeyecek olan böyle bir komisyona katılmayıp, Türk vatan daşlarına bu hakkı sağlamaktan kaçınmak, bir ölçüde de olsa, dünyaya, Türkiyede insan haklarına aykırı bazı işler yapıldığı İtibarı vermiş olmayacak mıydı?

Erimin bu kuvvetli savunması, Hükümetin ve CHP İllerin itirazlarına rağmen varit görüldü ve kanun teklifi Komisyonunda görüşülmeye başlandı. Erimin teklifi görüşülmeye başlandı ama, ertesi gün de CHP Grubu aleyhine le toplantıya çağırıldı ve teklifin aleyhinde oy kullanılması için Grup kararı alındı

Bizzat İnönünün desteklediği ve çıkarttığı grup kararından sonra Erim için üç yol kalyordu. Ya teklifini geri almak, ya da partiden istifa etmek veya parti içinde kalıp, grup kararı hıtafına, teklifine beyaz oy vermek. Erim haftanın sonunda, Anayasa Komisyonu Başkanlığına bir önerge vererek teklifini geri alma yolunu tuttu. Kurultay arifesinde, Partisi içinde yeni bir huzursuzluk çıkarmak istemiyordu. Karşı sına İnönü çıkarsa, CHP Grubu büyük bir ihtimalle teklifi destekleyecekti, bu kadar yeterdi. Ni tekin, Erim Cuma günü bir basın toplantısı yaparak, durumu açıkladı ve teklifini geri aldı. CHP,

VESİKALI YÂRİM!

Namus yolu çetin gelmiş olacak ki, Metin Toker, Akis — Magazin'de kolay iftiralarına fütursuzca devam ediyor.

Akis — Magazin bu sefer, natenti Yeni İstanbul'a ait olan başka bir kolay iftira yolunu denemiş. «Bir vesikamız var» başlıklı yazıda, «Bizim Radyo»yu ele almış. Bu radyo, Orhan Erkanlı, Orhan Kabıbay, Mehmet Ali Aybar, Müşerref Hekimoğlu v.s. gibi şahıslar ile Vatan, Öncü ve YÖN gibi gazeteleri tutar mı?

Vesikalı dergi, daha önce Metin Toker imsimlerden biri de Doğan Avcıoğlu'na ait. Resimlerin altında «Kuzey iklimlerinin sevgilileri» yazılır. Bir zamanların itibarlı Akis'inin Yeni İstanbul stili belden aşağı vesikası bu!

Vesikalı dergi, önce de, Metin Toker'in imzasıyla, «Rus parasıyla beslenen komünistler den» söz açmıştı. Ama «İspat et iftira eden namussuzdur» dememiz üzerine susmak zorunda kaldı. Fakat şimdi, vesikalı dergi daha çarpışık, ama daha az namuslu yollardan fikir fuhuşuna devam ediyor.

O «Bizim Radyo» ki, itibarlı yıllarında Akis'i de yıllarca övmüştür. Hele Metin Toker'in «Gelişmemiş memleketler için komünist sistemin bir cazibesi bulunduğunu artık inkâr kabul etmez bir gerçektir. Rusyanın kırk sene içinde bir çok alanda Amerikayı geçmiş bulunması, Çinin dev adımlarla bu yarışa satılması bilhassa istiklâline yeni kavuşmuş toplulukların il derlerini devayı Marksizme aramaya doğru kuvvetle itmektedir» tarzındaki incileri, «Bizim Radyo» nun her zaman kolayca tedarik edemeyeceği eşsiz hazinelerdendir. «Bizim Radyo» Akis başyazarının bu incilerini gerektiği gibi değerlendirmeyi elbette ihmal etmemiştir. O radyo ki, muhalefet yıllarında İnönü'yü, 27 Mayıs'tan sonra Gürsel'i her gün övmüş, orduya, gençliğe ve bütün 27 Mayısçılara medhiyeler yağdırmıştır.

D.P. devrinde İnönü'nün neyar yasağı ko nan konuşmaları ve Metin Toker'in Amerika'nın Ankara'daki elçisinin aleyhindeki yazıları, o radyoda tekrarlansın dururken Burhan Belge'nin Zafer'i bile, bu düşman radyonun entri kalarından faydalanmaya kalkışmak küçüklü gününü göstermemiştir! Vesikalı dergi ise, bel den aşağı çalışmakta zerrece fütür göstermi yor!

Şimdi, biz de vesikalı dergiden aktarılmış bir vesika sunalım:

YÖN çıktığı zaman Akis, Doğan Avcıoğlu'na bir sürü iftira yağandıktan sonra aynen şöyle diyordu: «Akis, sosyalist fikirleri çok sempatik bulmaktadır. Böyle bir cereyanın iyi ve kıymetli ellerde, bilhassa genç aydın çevre lerde taraftar bulmasını bir sevindirici hâdise

Metin Toker
«Söz olumsuz, olsun!»

olarak karşılamaktadır. Bu fikirler, toplumun makul ve hayırlı istikametlerde gelişmesi için temek isteyen ve bir tesire sahip buldukları muhakkak, anlayışsız, tar görüşü kapalı çevrelere karşı panzehirin en mükemmeli teşkil etmektedir. Bu bakımdan sosyalist fikirler gibi, sosyalizm cereyanı da Türkiye için, tehlikeli olmak bir yana, faydalıdır. Hele bu cereyanı bolşevik edebiyatı gibi gösterip lekeleyen çalışmaları karşısında, Akis, YÖN'ün yanında dır.»

Nazemin dergi, elhak vesikalı sadakatıyla YÖN'ün yanındadır!..

de böylece kendi avığı ile Türki yede insan haklarına karşınmış gibi bir havaya girdi ve muhalefetin eline koz vermiş oldu.

Erim, «Meselenin başka yola dökülmesini ve CHP ye ve buna karşı yeni bir hava yaratılmasını istemediğim için teklifimi geri alıyorum» diyordu. Ama, «atılacak böyle bir adım tam zamanı olduğuna da inanıyorum fikrimden vaz geçmedim. Türkiye vatandaşları da Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna müraaat edebilme hakkına sahip olabilmelidir. Ben bunda hiç bir mahzur görmüyorum ve dayana inancım tamdır» demekten de geri kalmıyordu.

Erimin geri aldığı teklif, her halde bir zamanlardan beridir, insan hakları şampiyonu kesilen A.P. milletvekilleri tarafından be nimsenecektir. Fakat teklifin kamu laşabilmesi zavf bir ihtimaldir. Zira İnönünün ağırlığını koy

Feridun Cemal Erkin
Hâriciye uykuda mı?

ması üzerine, olağanüstü gizli bir toplantıdan sonra, Anayasa Komisyonundaki YTP ve CKMP milletvekilleri de teklifin reddi görüşünü benimsemişlerdir.

Erimin teklifi, bütün Batılaşma İddialarımıza ve İleri bir Anayasa ya sahip olmamıza rağmen, in san hak ve hürriyetlerini gerçek leştirmekten çok uzakta bulunan memleketimiz için, bir fantezi sayılabilir. Ama yıllardır bu işin şampiyonluğu yapan kimselerin, birden bire rota değiştirmelerini yadrgamamak imkânsız. He le, «Sonra Kürdler...» diye başlan gerekçe, bir aczin iftiraı değil mi?

Meselenin şahıslar bakımından da önemli var. Teklifin reddilmesi için bakanların ve Kurultayın, Paksit gibi gözde C.H.P. milletvekillerinin müdahalesi yetmemiştir. Basit bir kanun teklifinin önlenmesi, İnönünün müdahalesini gerektirmiştir. Erim, ancak İnönü venmiştir. Bu Erim için bir başarı ve C.H.P. nin İnönüden sonra gelen idarecileri için ise başarısızlıktır.

Yakup Kadri ne diyor?

C.H.P. Grubundan istifasını verdikten sonra, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile konuştuk. Fakat büyük romana Karaosmanoğlu, istifa sebepleri konusunda polemiklere yol açmamak ve yürekten bağlı bulunduğu C.H.P. yi güç durumda bırakmamak için, şimdilik fazla konuşmak istemi yor.

Karaosmanoğlu ile bu fırsat tan faydalanarak, kısa bir konuşma yaptık. Atatürkün yakın arka

daşı şöyle diyor: «CHP programı hazırlanırken Atatürk fikrim sor du. Buna, milli sosyalizm adını vermek azaım dedim. O zaman lar Hitler ve doktrini ortada yoktu. Atatürk, milli sosyalizm fikrini yadırgamada doğru dedi. İnönü de, Kadronun yıldönümü dolayısıyla yazdığı makalede, dev letçiliği, bir iktisadi doktrin olarak değil, müdafaa milliye meselesi şeklinde savunuyordu. Şimdi gerçekte mevcut olmayan bir özel teşebbüsün şampiyonluğu yapıyor. Fikir hürriyeti ve müsamaha konusunda da çok geriye gittik. Birinci Dünya Harbinden önce, bir iştirakiyuncu Cemil vardı. En aşırı sosyalist fikirleri savunurdu. Bir de parti kurmuştu. En ternasyonel ile sıkı işbirliği yapı

Yakup Kadri Karaosmanoğlu
«Milli sosyalizmi!»

yordu. Ama bütün bunlar için, Osmanlı devresinde, Cemile şüphe heli gözle bakmak, kimsenin ak lına gelmemişti. Türk Ocağında da ırkçılar ve bizim anladığımız anlamda milliyetçiler vardı. Ama iki grup da görüşleri ne kadar aykırı olursa olsun, dostane bir hava içinde tartışabilir ve çalışma bilirdi.

Fikir hürriyeti ve müsamaha alanında çok, pek çok geriye gittik. Sosyalizm kelimesini bile, söyletmek istiyorlar. Halbuki Komünizmi önlemenin yolu, Sosyalizmden geçer.»

D.D.Y.'da nakiller

M.B.K. tasarruflarını iptal ederek, eskiye dönüşü gerçekleştirilmek için, D. D. Yollarında, sistemli bir gayret gösteriliyor. İşte bazı örnekler: İlkokul tahsil li Ömer Kekevi, İnkılâptan önce, Malatya 5. işletmede mühendis kadrosuna tayın İnkılâp işine son vermiş. Şimdi bu adam aynı kadro ve vere döşüyor. Usulsüz bir ödemeyi tasvip etmeyen Hukuk Müşaviri Sinasi Erdal'ın yerine, eski D.P. milletvekili ve E mekli Sandık İdare Meclisi üyesi, Abbas Çetin alıyor. İnkılâbın Ankaradan başka yerlere naklettiği kimseler ise Ankaraya döndü yor. Bunlar arasında Habib Ger miyangil, Etem Erdiç, Selim İ kizler, Recep Aktan, İbrahim Göker, Hâsim Çağatay, Cemal Gürel, Osman Hüroğlu ve daha bir çok isimler var. Etazî Hareket Müfettişliğine tayin edilen Fer hat Çiftçi ise son dakikada Kar kamus'a sürülüyor. yerine mi temet adam Hasan Telli yollanıyor.

D.D. Yolları camiasında bu zursuzluk yaratan bu nakil ve tayinler, Ulaştırma Bakanının mütemed adamlarından kurulu bir komite tarafından yürütülüyor muş.

Hıfzı Oğuz Bekata
Yumuşaklık ve otorite?

Yeni İçişleri Bakanı

Diyojenvari uzun bir arayıştan sonra, İnönü nihayet İçişleri Bakanını seçti. Hıfzı Oğuz Bekata da, sahiplerini bir iki ayda yiyen bu netameli koltuğu, uzun tereddütlerden sonra, İnönünün zoruyla istemilerek kabul etti.

İnönünün bu tevcihini memnuniyetle karşılamak lazım. Zira İnönü, askı suratlı sert bir İçişleri Bakanı seçmekten kaçınmıştı. Selefi Kurutluoğlu gibi Bekata da, herkelele iyi geçinmeyi seven, sempatik ve tatlı bir insan dır. Yalnız Kurutluoğlu, otorite ve yumuşaklığı uzlaştıramadı. Yu muşaklık ağır bastı Bekata, bakalım bu güc dengevi nasıl sağlıycak?

Erdoğan Alkan

Sosyalizm

ve köy kalkınması

Lâdik Kaymakam Vekili Erdoğan Alkan, köye sosyalizmin nasıl götürülebileceğini inceliyor ve özellikle halk — ağa — memur ilişkileri üzerinde duruyor. Yazıda «Memur neden halktan uzaktır» sorusunun cevabını bulacaksınız.

Ülkemizde sosyal akım, gün geçtikçe gelişmede, çoğunlukla aydınların sözcülüğünü ettiği sosyalizm, toplumun alt katlarına değin yayılmada. Bu durum, bize mutlu bir geleceği müjdeliyor. Ancak, bu mutlu gelecek ne zaman olacaktır? Sorunun yanıtı öncülerin uzak görüşüne, sosyalizmi fantaziden kurtarabilecek tutumlarına bağlıdır. Sanayisi geliştiği ülkelerde, sistemin yerleşmesi zor olmamıştır. Bilinçli bir işçiler topluluğu çoğunlukta idi. Bizde ise şimdilik sosyalist bir parti'nin ilk seçmenleri işçiler ve aydınların teşkil ettiği mutlu bir azınlıktır. Bu azınlığın oylarıyla de sosyalist milletvekillerinin seçim barajını aşmaları imkânsızdır. Halkımızın yüzde 75'inin köylerde bulunduğu düşünülecek olursa, sosyalizmi fantaziden kurtarmak için köylünün oyunu elde etmenin zorunlu olduğu ortaya çıkar. Köy ise sosyalist propaganda cılarına — bütün devrimci partilere olduğu gibi — kapalı bir kapıdır. Yıllardır aldatıla aldatıla umutsuzluğa düşen köylümüz için ortak politikacıların söylevleri sadece bir eğlence konusudur. O halde, sosyalistlerin şimdilik doktrin kavgalarını bir yana itip, köye sosyalizmi ulaştıracak çareler aramaları, bir an önce dar kapıyı açacak anahtar bulmaları gerekir.

A — Köyde sosyalizmin uygulanacağı ortamın hazırlanması:

Köyde sosyalist ortamın hazırlanması için, Devlet otoritesinin yerini almış olan AĞALIK kurumunun yıpratılması, Devlet gücünün hâkim kılınması gerekir. Bu da köy içinde ve köy dışında bazı koşulların gerçekleştirmesine bağlıdır.

Köy içinde: Köylünün devletten istediği en ilkel ihtiyaçlarının sağlanmasıdır. Bu ihtiyaçları sıraya korskak, şöyle bir dizi elde ederiz:

- 1 — Toprak,
- 2 — Buğday (tohumluk ve yiyecek)
- 3 — Su (içmek ve tarla sulamak için)
- 4 — Yol (özellikle köyü kasabaya bağlayan)
- 5 — Doktor,
- 6 — Okul.

1 — **Toprak:** İl ve ilçe katlarına verilen dilekçelerin ve cezaevlerini dolduran suçluların bir sayımı yapılsa, bunların çoğunluğunun, toprak anlaşmazlıklarıyla ilgili olduğu görülür. Köy adamı, bir karış toprak için gözünü kurpmadan adam öldürür. Toprak, onun yaşam kavgasıdır. O halde köyde devlet otoritesini ağa otoritesinden üstün duruma getirmek için, köylünün toprak sahibi yapılması gerekir. Bu da toprak dağıtımını zorunlu kılar. Ağa deyince, usumuzu 5.000 — 6.000 dönüm toprak sahibi adam gelmesin. Ölçü bölgelere, ilere, ilçelere göre değişiktir. Aşahığı yaratan toprağın yüzölçümü değil, ağanın toprağının köydeki diğer yurttaşların toprağına oranıdır. Köyde en çok toprağı (yüzölçümü 400 — 500 dönüm de olsa) ve hayvanı olan kimse ağadır ve her köyün mutlak bir ağası vardır. Ve bunlar, bu günkü düzen içinde devlet otoritesinden üstün bir güce sahiptirler. Demek ki toprak dağıtımını köye sosyalizmin girebilmesi için gerekli koşullardan biridir. Ancak bugünlerde söz konusu edilen toprak dağıtımını yasası, ilericileri uyutmak amacıyla öne sürülen bir ayıyondan öteye gitmemektedir. Çıkacak yasanın, köyde sosyalizmi uyguluyacak ortamın hazırlanması

sında rol oynamayacağı ilericilerin gözünden kaçmamalı, köye sosyalizmi götürülecek formüller aramalıdır.

2 — **Buğday:** Toprak ve üretim araçlarından yoksun köylümüzün ürettiği birçok bölge de kendisine yetmemektedir. Birkaç dönümlük tarladan edindiği buğday, mısır, köy adamının 12 — 15 cınlık evini beslemeye elvermez. Dışarıdan buğday, arpa ve mısır edinmek zorundadır. Ofis buğdayını alacak parası yoktur. Zaten birçok yerlerde, Ofisin şubesi bulunmamaktadır. İster istemez ağasına el açar. Çoğunlukla ağa, bu yardımı yapmaktan çekinmez. Nasıl olsa, gelecek hasat yılı verdiğini köylüden fazlasıyla alacaktır. Köyde bu bakımdan da devlet gücünü kurabilmek, ağanın yarışmasına set çekilebilmek için idarenin, uzun süreli kredi ile köylüye bol bol yiyecek ve tohumluk buğdayını dağıtılmasını sağlaması zorunludur.

3 — **Su:** İçme suyu konusunda yoksulun da, ağanın da alın yazısı ortaktır.

Tarla ve bostan sulaması söz konusu olunca iş değişir. Yine ağa, baskın çıkar. Özellikle çeltik ekimi yapılan yerlerde, ağanın hâkimiyeti açıkça görülür. Köylü, sesini soluğunu çıkaramaz. Nereye başvurursa vursun, sonunda haksız çıkar. Çünkü ağa, su dağıtımına gelen memuru da kaymakamı da avlamasını çok iyi bilir. O halde, sosyalist ortamın hazırlanmasında köylünün su derdinin halledilmesi gerekir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü buyruğundaki ilericiler elemanların, bu konuda yararı büyük olacaktır. Tarla sulamalarında ise araziye kuyularının açılması, köylüyle devleti yanyana getirebilecektir.

4 — **Yol:** Köylünün kasabayla olan bağlarının artmasında, en büyük rolü oynar. Kasaba pazarlarına sık sık inebilen köylü, hem ürettiği sebzeleri satabilecek, hem de salt tüke tici kasabaları daha yakından tanıyabilecektir. Yolları düzgün olmayan köylerin okullarında, eğitimin başarıyla yürütülemediğini görüyoruz. Yol düzgün olursa, köy adamı anlaşmazlıklarını rahatça ilçe katına ulaştırabilecektir, kaymakamın, valinin denetimini kolay olmaktadır.

5 — **Doktor:** Köylünün birtakım bir ortam içinde yetiştiği bilinen bir gerçektir. Tam besin almıyan köy adamı, hastalandığı zaman çoğunlukla kasabaya dek gidememekte, gitse de doktorlara verecek parayı, ilaç alacak parayı bulamamakta, çaresizlikler

inde ölümü beklemektedir. Doktorlar ise asla köylere uğramazlar. Çocuğu hasta düşünce, köy adamı ağaya el uzatmaktan özege yol bulamamak tadır. İlaç, doktor ücretini ağadan aldığıyla ödeyebilir. Köylüyü maddi ve mânevi baskısı altında tutan ağaya elbette köy adamı dil uzatmak gücünü kendinde bulamaz. Doktorluğun devletleştirilmesi için, sosyalistlerin var güçleriyle çalışmaları gerekir. Sosyalizm öncesinde devletleştirilen, doktora verilecek tutar üstünde durmak yararlı değildir. Köyde sosyalizmin uygulanacağı ortamın hazırlanması önemlidir.

6 — **Okul:** Bütün köylerin okula kavuşturulması konusundaki çalışma, hızlandırılmalıdır. Özellikle Köy Enstitüleri ruhunda eğitim kurumlarının meydana getirilmesi için sosyalist aydın ve yazarların toptan bir savaşa girişmeleri şarttır.

Öğretmen, köy içinde devletin tek temsilcisidir. Ağanın karşısında fren rolü oynayan en büyük elemandır. Sosyalistler, öğretmenleri kendi saflarına çekmelidirler.

Köy dışında: Köy içinde olduğu kadar, köy dışındaki durumuyla da ağa baskın durumdadır. Haksızlıkla karşılaşan köy adamının hakkını ilk savunun kat, köye en yakın olan ilçe ya da il katı olmak gerekir. Oysa, bugünkü düzen içinde en alt basamak olan en üst basamağa dek tüm devlet personeli ağaların çıkarlarını gütmek zorunda kalır. Yargı örgütünü bir yana burakacak olursak, köylü ile en çok temasta bulunan alt kat devlet memurları şunlardır:

Kaymakam, tahrirat kâtibi, Hükmüt Tabibi, veteriner, tarım teknisi yeni, ziraat müdürü, Ofis Müdürü, Orman Bağmemuru, Bayındırlık tekniyeni.

Köy adamı haksızlıkla karşılaştığı zaman, Kaymakama dilekçesini verir. Kaymakam birçok halde, olayı bizzat yerinde inceleyemez.

— Kaymakamlık arabası yoktur,

— Kurtasiyecilik yüzünden fazla megguldür,

— Olaya gerekli önemi vermez,

— Atalet içindedir.

Olayın incelenmesi için, köye gidecek memuru görevlendirir. Köyde, memuru genellikle ilk önce ağa, ya da ağanın adamları karşılarlar. Kuzu fırındadır. Bınlık rakı açılmıştır. Rahatımıza düğün olduğumuz için, ağanın radyolu odasını yoksulun kuru ekmeğine yeğ tutarız. Kafalar çekiştir. Sayın ağa söze olayın kendisini hiç ilgilendirmedikten bahisle baş

lar. Derken yavaş yavaş çıkarlarını telkin eder. Ve ağanın kuzulu oltasındaki yeme, ufak ufak vuran memur ayırımında olmsdan oltaya takılır. Bu iyi niyetli cesur memurun düştüğü durumdur. Bir de bile bile ağanın sözcülüğünü etmek zorunda kalan memurlarımız vardır. Sayın ağamız, geliri yerinde olduğu için, sık sık kasabaya kente inmek olanaklarına sahiptir. Bu yüzden memurlarla daha yakın bağlar kurar. Zaman zaman memurları köydeki kuzulu şölenlerine davet eder. Böylece memurla ağa arasında sempati kuru luverir. Herhangi bir olayın incelenmesine giden memur, sempatisinin etkisi altında kalır.

Ağanın eli kasabaya dek uzanmakla kalmaz, Bakanlıklara dek uzanır. Parlâmentoyu dolduran milletvekillerinin önemli bir kısmı da büyük ağaogluları olunca, memur ağayla takılmaktan korkar. Özellikle kasaba memurlarının çoğunluğu, yerli halktan değildir. Kasabayla kız alıp vermek gibi ailevi ve toplumsal, az olan manasını takviye için bütün — çeltik ekimi gibi ekonomik ilintileri vardır. Başka bir yere atanmak endişesi yüzünden, bile bile ağanın çıkarlarını gütmek zorunda kalır. Ve her zaman ağanın sözünün geçtiğini gören yoksul köy adamı, ya susacak, ya da durumunu ağanın çıkarlarına göre ayarlamayı yeğ tutacaktır.

Görülüyor ki, köyde ağa otoritesini sağlamlaştırılan devlet elinin köylere uzanamayışdır. O halde, bürokrasiyi önleyecek, memur ve öğretmen sendikalarını gerçekleştirebilecek ve köylünün teşkilatlanmasını sağlayabilecek çareler aranması gerekmektedir.

B — Köye sosyalizmi götürülecek kablo:

Yıllardır politikacıların kötüye kullanmaları yüzünden, köylünün söylevelere, aydınlara güveni kalmamıştır. Kendi lerinden (köylü) olmuyarlara sözüne inanmamaktadırlar. Köy Enstitüsünü bitirenlerin başarısı, köy çocuğu olmalarından ileri geliyordu. O halde, köylüyle burun buruna olan tarım, veteriner v. b. g. memurlarının devşirme yoluyla köy çocukları arasından yetiştirilmesi, sosyalizmi köye götürülecek kabloyu hazırlıyacaktır. Sayın Fay Kirby'nin de duyurduğu gibi, bugün artık varlığını duyurabilen, köylünün çıkarlarının nerede olduğunu çok iyi bilen bir aydın köy çocuğu topluluğu yetişmiştir. Enstitülülerin köye sosyalizmin gitmesinde büyük payı olacaktır. Ancak, Enstitülülerin bir kısmı toplum savaşından yorulmuş, yıldırılmış, sonunda kuru lu düzene ayak uydurmak zorunda kalmışlardır. Bir kısmı kentlere atanmıştır. Çıkarıcıların bilinçli olarak açtığı kampanya yüzünden, halkta Enstitülülerin allerjisi yaratılmıştır. Bu nedenlerden dolayı, Enstitülülerin yeni den açılması uzak bir ihtimal olarak görünmektedir. Boşluk, köylüye en yakın memurların, köy çocukları arasından devşirilmesiyle kısmen olsun doldurulabilir kanısındayım.

Köyden alınan çocuk eğitildiği zaman, köylüsünün çıkarlarını kendilerinin anıyacak toprak dağıtımını, derebeylerin (ağaların) kaldırılması, doktorluğun devletleştirilmesi ilkelere savunun sosyalizmin sesini duyuracaktır. Köylünün sosyalizmi benimsemesi için, zaten uzun boylu söylev çekmeye lüzumu yok. Sosyalizmin yanlışı tanıtılmasının önlenmesi yeter. Ancak unutmamak gerekir, köylü; artık kendi içinden çıkmayanın sözüne inanmamaktadır.

Köy, okul, yol, su ve doktor bekliyor.

EĞİTİMDE DEMOKRASİ

Yarının yöneticileri kimler olacak?...

Aydos Toros

Bugün, yasama, yürütme ve yargı organları yöneticilerinin ezici çoğunluğu mutlu bir azınlığın çocuklarıdır. Ötedenberi de böyle olup gelmektedir. Halk çocuklarının yönetime katılmaları, çoğunlukta olmalarına rağmen, sembolik olmaktan ileri gidememektedir. Acaba yarın bu durum değişecek, çoğunluğun yönetimi ele alacağı bir gün gelecek midir?

Çağdaş Devlet, bilimle yönetilen devlettir. Devlet yönetimi üstüne gerekli bilimleri öğrenmemiş, ya da öğretilmemiş kişilerin, hangi devlet düzeninde olursa olsun, yönetime çağrıldığı görülür müş olaylardan değildir. Öyleyse yasama, yürütme ve yargı kurumlarında yönetici olarak bulunmanın ilk şartı bu kurumların gerektirdiği bilimsel ve teknik bilgileri edinmiş olmaktır. Bilim ve teknik öğretilen yerlerin yüksek okullar ve fakülteler olduğu her kimsenin bildiği bir gerçektir. Hiç olmazsa bu kurumların bilim teknik öğrenmede bir öncülük ettikleri, öğrenme ve araştırma kurallarını belirttikleri inkâr edilemez. Yüksek okullar ve fakülteler dışında da devlet yönetimine gerekli bilgileri almış ve başarıyla da sağlamış kimselerin bulunması kuralı bozamaz. Yargı organlarının tüm fakülte çıkışlı olmaları, T.B.M.M. nin zamanımıza kadar üyelerinde yüksek okul, ya da fakülte çıkışlıların çoğunlukta bulunmaları, yürütme organında bulunan başkanların, onlara bağlı genel müdürlerin ve müdürlerin yüksek öğrenim görmüş kimseler olmaları, yönetime katılabilmek için yüksek okul, ya da fakülte çıkışlı olmayı gösteren en özlü bir örnek tir. Bu organları yürütecek kimselerin eğitim derecelerinin kanunlarla sınırlandırılmadığı hallerde bile durum değişme mekte, kim daha çok eğitim görmüş ise, eylemli (fiilî) olarak, yönetimi o ele almaktadır. Bilgi ve teknik başarıyı kanunlar sınırlayamamaktadırlar. Koşanların yürütücüleri, bilenenlerin bilim yenileri her yerde yendikleri bir gerçektir. İnsan hakları başarı kazanamamış bir düzende bilenenlerin bilmeyenler üzerindeki etkileri ve bunların açtığı yaralar daha büyüktür. «Bilmeyen siyasi ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde orta çağda olduğu gibi köle hayatı sürer. Asıl acıklı olan tarafta kendi düşünün ve köle hayatına doyumsuz ve ka yıtız kalır.» (1)

Bu açıklamadan sonra sorumuza cevap verecek birkaç konuyu inceleyelim:

Yüksek okullarda ve fakültelerde eğitim yapma olanağı (imkânı) daha çok mutlu bir azınlığın mı, yoksa halk kütellerinin midir? Halk kütellerinin elindeymiş gibi görünen olanaklar ne kadar verimli olmaktadır? Görünürde kanunlarla verilmiş bir en yüksek eğitim görme hakkı vardır. Her vatandaşın çocukları ortaokula liseye ve yüksek öğrenime devam edebilir. Devam

hakkı bir sorunu çözmez, önemli olan devam edilen öğretim basamağını başarıyla bitirmektir. Örneğin:

ÖZEL VE RESMİ ORTAOKUL VE LİSE LERE YAZILANLAR VE DİPLOMA ALANLAR (2)

Yıllar	Ortaokula yazılan	Diploma alan	Liseye yazılan	Diploma alan
1942—1943	84181	13334	28073	4857
1943—1944	75319	14486	28906	5383
1944—1945	70430	11803	27734	5852
1945—1946	65608	12389	25515	6236
1946—1947	60000	10565	24355	6177
1947—1948	59003	10844	23245	6147
1948—1949	61314	11077	22100	5541
1949—1950	65168	11412	21440	5645
1950—1951	68187	11508	22160	5568
1951—1952	74765	14389	22529	2264
1952—1953	82465	14487	29053	4147
1953—1954	92350	15887	31419	4862
1954—1955	11891	18388	35369	9029
1955—1956	131450	21168	33413	7204
1956—1957	162341	24596	37402	7469
1957—1958	192834	28622	43645	8055
1958—1959	217083	35505	50934	9414

Ortaokula yazılan bu öğrenciler ilkökulu bitirenlerin % 30'udur. Bunun dışında kalan çocuklar ya hiç ilkökulu bitirmedikleri, ya da ortaokula devamlarını eylemli olarak ortadan kaldıran nedenlerin bulunmasından dolayı orta öğretim basamağına ulaşamamaktadırlar. Ulaşanların ise, yukarıdaki sayıların incelenmesinden anlaşılacağı gibi, % 66 sı ortaokulu bitirmeden ayrılmaktadır. Başarıyla ortaokulu bitirenlerin % 44'ü lise lere tam olarak devam etmezler. Bunların ancak % 50 si liseye devam etmektedir (3). Liseye yazılmakla da iş bitmiyor bir de orayı başarıyla bitirmek var. Gene yukarıdaki sayıların incelenmesi bize liseyi bitirenlerin yazılanlara oranının % 70'i pek geçmediğini gösteriyor. Çeşitli zorlukları göğüsleyerek liseye gelenlerin % 30'u da burada dökmekte ve bunlara yüksek öğretim yolu açılmadan tıkanmaktadır. Liseyi bitirenlerden kaç tanesi fakültelere yazılmışlar, buna bir örnek verdikten sonra incelemeye devam edelim. Örneğin: 1952—1953 öğretim yılında 4147 öğrenci liseyi bitirmiş 3408'i (bu sayıya yabancı öğrenciler de dahildir.) Fakülte lere yazılmıştır (4). Fakültelerimizin ortalama verimleri % 35 çevresindedir (5). Bu verdiğimiz örneği biraz daha somutlaştıralım: 100.000 çocuğun ilkökulu bitirdiğini düşünelim, yukarıdaki yüzdeleri yerine koyalım. Ortaokulu bitirenlerin 13200, liseyi 4690, fakülteleri bitirenlerin de 1200 den biraz fazla olduğunu buluruz ki bu da bizi ilkökulu bitirenlerin ancak yüzde birinin fakültelerimizden birini bitirdikleri sonucuna ulaştırır.

Şimdi de bu yüzde birin kimlerin çocukları olacağını araştıralım. Eli mizde fakülteleri bitiren gençlerin velilerinin meslek ve işlerini, ya da ekonomik durumlarını bildiren resmi bilgi olmadıktan bu konuda genel yargılardan ve olaylardan ışık bekleyeceğiz.

Fakültelerin çoğunun sınavla öğrenici aldığı bilinmektedir. Liseleri olgun olarak bitirenlerin bu sınavları kazanma olanağının çok yüksek olduğu kabul edilirse, liseyi kimlerin çocuklarının olgun olarak bitirdiklerini araştırmalıyız. Önce orta ve lise kurumlarına sahip olan illerdeki vatandaşların, arkadan öğretim giderlerini karşılayacak kadar ekonomik güce sahip olanların çocukları bunlar arasındadır. Liseyi bin bir zorluk içinde bitiren çocuklar ya fakülte sınavlarını kazanamamakta ya da fakülteleri bitirememektedir. Bir yandan

kültürelidir. Bu fakültelere kimlerin çocuklarını ne ölçüde götürecekleri ve bitirerek döndüklerini şu sayılardan inceleyelim:

Yıllar	Devlet adına	Kendi parasıyla
1948—1949	32	898
1949—1950	119	1060
1950—1951	107	1035
1951—1952	81	1255
1952—1953	34	—949—
1953—1954	34	1102
1954—1955	48	1280
1955—1956	100	1305
1956—1957	87	2713
1957—1958	164	3037
1958—1959	224	3497
1959—1960	309	3017

Görülüyor ki, oniki yıllık zaman içinde, yaklaşık bir hesapla, kendileri ile yabancı memleketlere gidenlerin sayıları Devlet adına gidenlerin sayılarından her zaman on kat fazla olmuştur. Ancak Devlet adına okuyanların çoğunluğunu gene iyi lise ortamında yetiştirenler teşkil edeceğini düşünmemize bir engel yoktur. Dargelirli büyük kütlenin çocukları zaten liseleri bitirdiği zaman yarışma sınavını kazanacak durumdadır.

Durum böyle olunca yabancı memleketlerde öğrenim görme sadece, eylemli olarak, varlıklı mutlu bir azınlığın çocuklarının tekelinde kalmaktadır.

Buna şöyle bir karşılık verilebilir: — Devlet yabancı memleketlere göndermiyorsa, paraları olanlar da gitmesinler?

Bu savunu, liberal bir devlet düzeni için belki yerindedir. Ancak saf liberalizm hiç bir yerde görülmediği gibi doğduğu yerde de öleli yüzyıllar geçmiştir. Kaldı ki bizim Devletimiz yasalarıyla hiç bir zaman liberal olma mıştır. Çok partili düzene geçmeden iktidarı elinde tutan C.H.P. programında halkın ilkesi başlığı altında: «Partimiz bu prensiple amaçladığı gaye..... sosyal düzenlik ve dayanışma elde etmek, ve aşklar (fayda) arasında, birbirine karşı olmayacak surette, uyum kurmaktadır. Aşklar (faydalar) kapasite ve çalışma derecesine göre olur» (8). demekle liberalizmin benimsenmediğini açıkça ortaya koyuyor. Bundan başka yabancı memleketlere okumak ancak ulusal gelirden ayrılan dövizlerle sağlanacağı hesaba katılırsa konu biraz daha ciddileşir. Üretimi çoğaltan kimselerin bu üretimlerine karşılık faydalar sağlıyacakları yerde mutlu bir azınlığın çocukları için gerekli dövizin elde edilmesi yoluna ulusal zenginliğin bir kısmının ayrılması toplu yaşama ilkeleri ile taban tabana karşıdır. Toplulukta mal adına ne varsa tüm toplum üyelerinin ortak sağladıkları olanaklarla (imkân) elde edilmiştir. Topluluğun ortak sağladığı faydaları bir azınlığın çıkarına harcamak toplumu küçümsemekten temel vatandaşlık ve insan haklarına saygı göstermemekten başka nedir.

Yukarıdan beri ortaya koyduğumuz belgeler ve yargıların ışığında bir sonuçta varmak artık kolaylaşmaktadır. Diyebiliriz ki:

Türkiyede yönetici kadroyu öteden beri olduğu gibi yarın da gene mutlu azınlığın çocukları teşkil edecektir. Ulusal zenginlikler belli ellerde toplanınca bunun değişeceğini gösterecek en ufak bir ümit ışığı bile yoktur. Anayasa değişikliğine ve Devletin sosyal olmasına rağmen gerek Meclislerin gerekse yürütme organlarının tutumu dahi bir ümit verecek durumda değildir. Son hükümet programında eğitime verilen değer oranı bunun en özlü bir örneğini verir. Bu bilimsel gerçeklere karşı ümitleri yitirmek yerine safları daha sıklaştırarak yasalar içinde savaşa devam etmekte çıkar yol da yoktur.

- (1) İnönü'nün 1945 İktisat programı notları.
- (2) 259 İstatistik yaylığı. Yayın No. 388, 1961 Ankara.
- (3) Aynı eser, Milli Eğitim bölümü.
- (4) Meslekî ve Teknik öğretim istatistiği, 1961 Ankara.
- (5) Aynı eser.
- (6) İstatistik yaylığı, yayın No. 388.
- (7) Aynı eser.
- (8) CHP Programı, 1935.

Gelecek sayıda

Türkiye'de Mülkiyet Meselesi

Yazarı

Prof. Cahit TANYOL

Yönetimcilerin yetiştiği bir ötekil kaynağa yabancı memleketlerdeki fa

Zilliler

Hamfendi, affa çıkan Yassıadalı kocasını zil çalarak ve «Yaşamın hürriyet» diye bağırarak karşıladı. Orijinal bir buluş, değil mi? Tahliye ve zil.. Ve... «Yaşamın hürriyeti!»

Ama, hamfendinin hakkı var... Ko cacığı, Silâhli Kuvvetlerin namusu altın da Yassıadayı boylarken etkileri zil çalıyordu. Şimdi de elleri çalıyor, ne yâni?

Yalnız, izin verin de soralım şu yüksek politikacılara:

— Ziller kimin için çalıyor?

Adalet Hanım

«Girerken han kapısı, çıkarken iğ ne deliği...»

Bu, hapishanenin halka göre tanımıdır. Anayasa'yı tepeliyenler bu tanımı değiştirdiler. Şimdi şöyle oldu: «Girerken iğne deliği, çıkarken han kapısı...» İlahi, sen bin yaşyasan Adalet Hanım!

İmtiyazsız - Sınıfsız

Ekmeğe mi çalmış? Yatsın kerata! Hazineyi mi soymuş? Burakın gitsin!

Hakkını yiyeni mi tepelemiş? Vurun boynuna Anayasayı mı tepelemiş? Salverin garibi!

Hakkını yiyeni mi teplemiş? Vurun

«Bu kıyma makineleri, bu fırınlar, bu tahınluklar» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım!

— Yut bakayım!

— Yala!

— Yut!

— Ha şöyle! Aferiiiiiiii!

Millî çıkar

Anayasa'yı tepeliyenlerin, demokrasiyi kakokrasiye çevirenlerin, halkın parasını yiyenlerin affını isteyen hüdükler, antidemokratik yasaların, özellikle Ceza Kanunundaki 141 ve 142. maddelerin kaldırılması için açılan kampanyaya karşı çıkıyorlar, «millî çıkarlara uyar bir davranış değil» diyorlar.

Evet beyler, evet baylar, evet sayın hürsüzlümler, kan damarlarımızın kesilmesi «millî çıkarlara aykırı» düşer. Siz de bu milliyetçilik, hende bu enayilik varken, evvelallah, sırtı yere gelmez bu memleketin. Yiye efendiler yiye!

Palas

Yapı—İş Merkez Bölge Sendikası bir bale vermeyi düşünüyor. Nerede? Ankara Palas'ta... Baloya gelecekler kimler? Milyonerler, aydınlar, işçiler... Kıyafet? Kıyafet serbest, günlük kıya fet...

la iktidara gelmesi demektir. Bugün biri, yarın öbürü... O da olmaz, ötekisi... Örneğin, DP nöbeti uzatınca, CHP onu paçasından tutup indirdi aşağı.

Şimdi DP çıkıyor hapisten.

Tabii, demokraside her şey nöbet işe... Ve biz demokrasiyi bunun için çok seviyoruz. Her şey hakkaniyete uygun, sırayla, nöbetleşe... Değil mi?

T.M.

Satıcı:

— Hamfendi, demiş, bu yelpaze size en az beş yıl dayanır.

Hanım müşteri hoplamış:

— Aaa, hiç de değil! Onbeş gün gitmez bu bana.

Satıcı tatlı tatlı gülmüş:

— Dayanır hamfendicğim, dayanır... Yelpazeyi tutup, şöyle başını salıyacaksınız.

Bana soruyorlar:

— Milli Eğitim Bakanının adı neydi?

— Bilmiyorum, diyorum.

— İçişleri Bakanının adı?

— Bilmiyorum..

— Adalet Bakanının adı?

— Bilmiyorum..

Hep şaşıyorlar.

— Nasıl olur yahu? Sen gazeteci değil misin? Bakanların kim olduğunu

Her taraf tekne

Zübük gazetesi niye ellibin, yüzbin satmıyor, bilir misiniz?

Onun yapacağı işi başkaları yapıyor da, ondan... İşte bir örnek; Barış Dünyası... Nusret Köymen adlı vatan daş şöyle diyor:

«Bazı iş adamlarımız beni komünizmle mücadelede desteklediklerinin bilinmesini istememişlerdir. Bir iş adamı, çekingenliğini şöyle ifade etmiştir: «Dikkatli olmak lazım; sağdan gösterir, soldan vururlar!»

Aziz Nesin bir hafta düşünse, böyle gıdıgıdı bol bir laf edemez.

Kuluçka makinesi

Bu hafta hep Barış Dünyasından yararlandım. Vaktim olsa da her sayıyı baştan sona okuyabilsem, çok iş çıkarırım şu Barış Dünyası'ndan. Bakın, bir hikmet daha:

«İşsizlere iş, işlilere refah sağlayacak ve bu suretle komünizmi ve komünizmle ilk olan sınıfı, yani iş adamını düşmanı sosyalizmi önleyecek sosyal davranışlı iş adamıdır. Mevcut iş adamlarının süratle sosyalleşmesi ve çok sayıda yeni sosyal davranışlı iş adamı yetiştirilmesi tek yol, tek çaredir.»

Kuluçka makinesini kaçta veriyorlar

boynuna! Anayasayı mı tepelemiş? Sa liverin garibi!

Irza mı geçmiş? Alın aşağı! Anaya sa'nın ırzına mı geçmiş? Aman efendi...

Adli suç ve fevkalâde suç...

Biri bitli yatağımı sırtlayıp çıkar kodesten, öteki kuştüyü yatağımı hama lın sırtına sarar da çıkar...

Birini yıkılmış insanlar karşılar ka pıda, ötekini semirmiş koymak tabaka sı...

Ah sizi gidi hırpolar, hüdükler, dü dükler, kavallar, kaşkavallar, zırtapos lar, aptallar, enayiler, kullar, köleler, ah sizi gidi sıradan vatandaşlar! Topu nuzun Allah belâsını versin! Ulan, fev kalâde suçlar varken, ne diye gider de âdil suçlar işlersiniz sersemler? Hazine yi soymak varken, ne diye gider de ta vuk çalarsınız a sersem tavuklar?

Hadî hadî, dardının lüzumu yok, ya tın aşağı!

Yala - yut

«Bu hırslılar, bu alçaklar, bu soy sular» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım!

«Bu vatan hainleri, bu vurguncular, dedirten sen değil miydin Beyefendi?

— Yut bakayım!

«Bu demagoglar, bu kardeş kaatilleri» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım

«Bu satılmışlar, bu namussular, dedirten sen değil miydin Beyefendi?

— Yut bakayım!

«Bu tahkikat komisyonları, bu zu zulüm, bu baskı» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım

«Bu kilotlar, bu köpekler, bu örtülü ödenekler» dedirten sen değil miydin beyefendi?

— Yut bakayım!

Efendim, baloda aydınlarla zengin ler ve işçiler tartışacaklarımı!

Doğrusu, mücadelenin böylesini ilk duyuyorum!.. Ya ben aklımı kaçırdım, ya da çok gerilerdeyim... Ankara Palas' ta tartışılacak da ne olacak? Milyoner lere işçi hakları mı anlatılacak, sosyal adlet mi anlatılacak, ne olacak?

Türk—İş nereye gidiyor?

Türk—İş'in geldiği yere gittiği ma lûm, ama ya Yapı—İş nereye gidiyor?

— Palasa, deveye hendek atlatma ya!

Aman incitmeyin

O günlerin solcusu, bugünlerin sağ cusu Ahmet Hamdi Başar'ın Barış Dün ya adlı İlan tahtasında, Nuri Demirağ' dan aktarma söy bir laf var:

«Servet, korunması ve iyi kullanıl ması iş adamlarına emanet edilmiş bir millet varlığıdır. Zengin, bu millet ema netini hoş tutmak, verimli yatırımlarla işletmek ve iş yaratmada kullanmakla mükelleftir.»

Halkın yüzü gülmüyor diyorlar. Gü lecek halli mi kaldı ki? Nasıl gülsün? Güle güle bitirdi gülmeyi. Değil espri, böğürlerini, tabanlarına altın güdükla san da gülemez.

Eğer hükümetlerin aklı olsa, bir «Araştırma ve Seçme Bürosu» kurar ve yukarıkine benzer lafları toplayıp, sos yal adaletin geçer olduğu ülkelere yük sek fiyatlarla satar, bol bol döviz sağlar. Oralarda bu laflara katıla katıla güllü neceğini sanıyorum. Hem böylece, in sanhğa büyük bir hizmette bulunmuş olunuz.

«Verin şu milletin emanetini» di yoruz, kızıyorlar.

Nöbetleşe

Demokrasi demek, partilerin sıray

bilmemek olur mu?

— Olur tabii... Bizde bakanlıklar yürümüyor, bakanlar yürütülüyor. Bakan lıklarda hareket yok, bakanlarda var. Buna T.M. reformu denir. Hani bir şar kı var: «Kaydet beni de defter—i uşşa ka...» Defter—i hükümete «Bakan» di ye geçsin de, gerisi ne olursa olsun... Benim kafam «defter—i uşşak» mı?

Kırık - dökük

Dünya dönüyor, deriz. Dönüyor, derler. Sonra bakarlardı ki, dönüyor. He men karakaplıyı açarlardı: «Kitabın yaz dığına göre...»

Otomobil, deriz. Gâvur işi, derler. Sonra binerler ki, rahat. Hemen kara kaplıya davranırlar: «Kitabın yazdığına göre...»

Uçak, deriz. Zinhar, gâvur işi, şey tan işi, derler. Binerler ki, rahat. He men karakaplıyı çevirirler: «Kitabın emrettiğine göre...»

Ve sosyalizm, deriz. Ağzları köpü rür: «Zandıklık, kâfirlik, komünistlik, vurun boynularını!» Ama, bakarlardı ki, durum bildikleri gibi değil, dünya dönü yor, işçiler, emekçiler yürüyorlar. He men karakaplıya yumurlarlar: «Kitabın yazdığına göre...»

Evet, şimdilerde «tepeden inme» bir sosyalist partiden söz ediliyor. Hü kümet bir sosyalist parti kurmalıymış, elinden tutup geçirmeliymiş, camı sıkıl dıkça atıp tutmalıymış, sevip okşamalıy mış, hattâ iktidara yorgunluğunu gider mek için partiler arasında bu sosyalist partiyi de iktidara oturtmalıymışlar, ve saire, vesaire...

Evet, «kitabın yazdığına göre...», değil mi beyler?

Hani, komutan ne dermiş:

— Hazroool! Tüfek omuzla! Uygun adım marş! Kandıralı sen de yürü!

afahaşkıma? Hemen bir tane alıp, «sos yal davranışlı iş adamı» üretmesi için, Barış Dünyası'na armağan temeli.

Gayret dayıya düştü

Günlük gazetelere geçti: Demokrasi için İnönü'nün bütün umudu kadınlar daymış.

Ha gayret, kadınlar! Demokrasiyi doğurmak size düştü.

Aydın değil, Aydınlı

Bizde aydın yok, Aydınlı var. Aydın demek uyanık demektir. Eğer bizde uyanık kişi bulunsaydı, bugüne kadarki hükümetlerin tutum ve davranışlarına bakar da hıyaya gelirdi. Aydınlar «Top rak Reformu» dediler, hükümet tersini yaptı. Aydınlar «Antidemokratik kanun lar» diyorlar, hükümetin kılı bife sı pırdamıyor. Aydınlar «Sosyal Adalet» diyorlar, hükümette de tıs yok. Aydın lar «Af yok» dediler, hükümet affı çı kardı.

Bundan sonra aydınların yapacağı sudur! «Toprak reformu istemiyoruz, sosyal adlet istemiyoruz, eğitimde eşit lik istemiyoruz, af istiyoruz» diye ya zıp çizmek...

Başka

Yeni İçişleri Bakanımız Hıfzı Oğuz Bekata, Yassıadalı mahkûmların dışarı bırakıldıkları gece çı çıkmadı diye sevi niyermiş.

Bakanın bu sevinçli, affın rengini göstermiyor mu?

Demek ki hükümet, patırtı çıkarı şını sanıyormuş! Yani ne demk oluyor bu?

Oysa, başka mahkûmlar tahliye ed ilirken hiç de böyle düşünülmez.

Başkan Nâsır, az gelişmiş ülkeler için sosyalizmin neden tek çıkar yol olduğunu anlatıyor ve plânlı sosyalist ekonomide özel sektörün rolünü belirtiyor. Sosyalizmi, insanî bir kalkınma yolu olarak ele alan bu önemli yazının ilgi ile okunacağı kanısındayız.

Az gelişmiş ülkeler

tek çıkar yol, sosyaliz

VI. SOSYALİZMİN ZARURETİ

Niçin sosyalizm?

Sosyalizm, toplumsal hürriyete götüren yoldur. Toplumsal hürriyet, ancak millî zenginlik içinde bütün yurttaşlara imkân eşitliği sağlandığı takdirde gerçekleşebilir. Böyle bir durum, sadece, millî zenginliğin yurttaşlar arasında yeniden bölünmesiyle değil, herşeyden önce bu millî zenginliğin dayandığı temel genişletilmesiyle sağlanır. Ancak böylelikle ki, halk kütelerinin meşru isteklerine cevap verebiliriz. Demek oluyor ki, sosyalizm, adalet ve yeterlilik dayanakları sayesinde, toplumsal hürriyete ulaştırır yoldur.

Sosyalizmin, Mısır'daki iktisadî ve toplumsal az gelişmişliğe getirdiği çözüm, ilerlemeğe doğru ihtilâlcî bir çözümdür. Bu çözüm, dikkatli bir inceleme üzerine dayanan bir faraziye değil, 20 ne yüzyılın ikinci yarısında milletlerin besledikleri geniş emeller ve dünyanın istikrarsızlığı yüzünden, gerçeğin bize zorla yüklediği kaçınılmaz bir tarihtir.

Kapitalist denemeler, emperyalizmle alışı beraber gider. Kapitalist ülkeler, bu ülkelerin sömürgelerinde topladıkları yatırımlara dayanan bir iktisadî hamle gücüne erişmişlerdir. Büyük bir kısmı İngiliz emperyalizmi tarafından sömürülen Hindistan'ın zenginlikleri, İngiltere'de tarım ve endüstrinin gelişmesine yarıyan ilk iktisadî teşekküllerin temelini meydana getirmiştir. İngiltere, Lancashire'deki dokuma endüstrisine dayanarak iktisadî gelişmesinde hamle göstermişse, bunun sebebi, ağı Mısır köylülerinin aleyhine olarak Mısır'ın İngiliz iktisadiyatını besleyen geniş bir pamuk tarlasına döndürülmüş olmasıdır.

Fakat, herhangi bir kanun ya da ahlâk engeline bağlı olmayarak sömürgeci korsanlığın milletlerin zenginliğini başkalarına hesabına yağma ettiği devirler artık geçmiştir. Sömürgeci korsanlığın geride bıraktığı bütün kalıntıları, özellikle Afrika'daki kalıntıları temizlemek gerekir.

Amaçlarına, halkın zararına olarak vuran daha başka ilerleme denemeleri de vardır. Bu denemelerde halk, ya sermayenin çıkarına sömürülür, ya da henüz doğmamış nesiller yararına yaşamakta olan nesilleri kurban edecek kadar ileri giden birtakım doktrinlerin uygulanması için baskı altında tutulur. Çağımızın niteliği, bunlara da elverişli düşmemektedir. Yeni insanî değerler karşısında, ne sömürme yoluyla ne de angarya yoluyla ilerlemeye artık yer yoktur. Yeni insanî değerler, angaryayı reddettiği gibi, sömürgeciliği de kötülemektedir. Bu yeni insanî değerler, sadece bu iki çeşit kötülüğü yermekle kalmıyor, çağın zihniyet ve düşüncelerini açığa çıkararak, bilim sayesinde ilerleme için yeni ölçüler koyarak olumlu bir nitelik de kazanıyor.

Sosyalist çözüm yolu

Bilimsel sosyalizm, ilerlemeyi sağlamak için gerçek bir plânı hazırlamanın en uygun yoludur. Öbür hiçbir plân, istenilen ilerlemeyi sağlayamaz. Sermayeye özgürlük sağlanmasını isteyen ve bununla ilerleme yolunun izlenebileceğini sananlar büyük bir yanlış düşmektedirler.

Az gelişmiş bir ülkede zorla yerleştirilmiş olan sermaye, tabii gelişimi içinde artık

iktisadî hamleyi yönetecek güfte değildir. Çikü aynı çağda, ileri ülkelerde büyük kapitalist tekeller gelişmiş bulunmaktadır. Bu tekeller sömürgelerden gelecek kaynaklara dayanmaktadır.

Dünya tekellerinin büyük gelişmesi, ilerlemeyi uman ülkelerin mshalli kapitalizmi için ortaya ancak iki durum çıkarır: Birincisi, artık rekabete gireli yetmeyen mahalli kapitalizm, bedelli halk kütelerince ödenen yüksek gümrük himayelerinin ardına sığınır. İkincisi, mahalli kapitalizmin tek gelişme umudu, dünya tekellerinin hareketine bağlamak; onun dümen suyunda gitmek, dünya tekellerinin kuyruğu olmak ve yurdu tehlikeli bir uçuruma doğru sürüklemektedir.

Öte yandan, bugünkü dünyada, ilerlemiş ülkeler ile bunlara yetişmeğe çalışan ülkeler arasındaki mesafenin artışı, bencil bir menfaata duygusuyla yıkılacak birtakım ferdi gayretlerle girişilecek ilerleme çabalarına artık yer bırakmamaktadır. Bu çeşit ferdi gayretler, artık bu yolda bir yarışmaya yetmemektedir. Ancak şu üç şart yerine getirildiği takdirde ki, böyle bir yarışa katılabilir.

- 1 — Millî ekonomileri birleştirmek,
- 2 — Çağdaş bilimin bütün tecrübelerini, bu ekonomilerin yatırımının hizmetine vermek,
- 3 — İstihsal faaliyeti için genel bir plân hazırlamak.

İstihsalın artışıyla birlikte, bunun karşısında, zenginliklerin eşitçe bölünmesi meselesi ortaya çıkar. Bu da, emekçi kütelerini iktisadî çabaların sonuçlarından yararlandırmak için, toplumsal faaliyetin her alanını kapsayacak programların hazırlanmasını gerektirir. Böylelikle ki, halk kütelerinin özlemini çektikleri ve ele geçirmek için inatla mücadele ettikleri refahın büküm süreceği bir toplum yaratılır.

Millî zenginliğin temellerini genişletmek için girişilen çalışma; özel sermayenin kapkaçı, sömürücü niteliklerine, ağırlığına bırakılmaz. Aynı şekilde, millî gayretlerden elde edilen kazanımın eşit olarak paylaşılması, ne kadar samimi olursa olsun sadece iyi niyetle gerçekleştirilemez.

Bu durum, millî ihtilâli yürütenleri şu müşahhas sonuca ulaştırmaktadır: Halk, bütün istihsal araçlarına sahip olmalıdır ve herşey, önceden hazırlanmış bir plâna göre yönetilmelidir. Bu sonuca varılmadıkça, ihtilâlin amaçlarını gerçekleştirmek imkânsızdır.

İktisadî ve toplumsal ilerlemeye götüren tek yol, bu sosyalist çözüm yoludur. Bu, bütün siyasi ve toplumsal biçimleriyle demokrasî yoludur.

Kamu sektörü ve özel sektör

Halkın bütün istihsal araçlarına sahip olması olayı, ne bütün istihsal araçlarının devletleştirilmesi, ne özel mülkiyetin kaldırılması ne de buna bağlı olan meşru veraset hakkının zedelenmesi anlamına gelmeyeceği gibi, buna lüzum da yoktur. Bununla birlikte, şu iki usulle halkın bütün istihsal araçlarına sahip olması sağlanabilir:

- 1 — Bütün alanlarda ilerlemenin safhalarını yönetmekle görevli ve gelişme plânının sorumluluğunu üzerine alan bir kamu sektörünün kurulması,
- 2 — Genel plânın çerçevesi içinde, her türlü sömürme eğiliminden uzak olarak gelişmeye yardım eden özel bir sektörün varlığı.

Fakat bu iki sektörün de halk tarafından denetlenmesi, halkın yöneticiliğinde ol-

ması gerekir.

İstihsal faaliyetinin bütün unsurlarını birleştirecek tek yol bu sosyalist çözümdür. Ancak bu sosyalist çözüm şekli, bilimsel ve insanî kurallara göre çalışmayı; topluma, kendi hayatını belirli bir plâna göre çizebilmek için gerekli bütün gücü sağlayacaktır.

Plânlamanın zarureti

Olgun bir sosyalist plânlama, tabii ve insanî bütün malzemenin, bütün millî kaynakların işletilmesini teminat altına almak için tek araçtır. Bilimsel, pratik ve insanî metodlara göre yapılacak bu işletme, halk kütelerini için refah ve saadeti gerçekleştirecektir.

Gözle görünen, gizli veya muhtemel zenginliklerin yerli yerinde işletilmesini teminat altına alan tek şey, bu plânlamadır. Sosyalist plânlama başlıca hizmetlerin devamlı olarak paylaşılmasını, bu hizmetlerin geliştirilmesini, bu hizmetlerin bir zamanlar ihmal ve zaruretle boğulmuş bölgelere kadar ulaştırılmasını sağlayacaktır. Egemen sınıfların bencillik ve küstahlığı ile uzun yıllar yokluk içinde yaşayan halk kütelerinin bu hizmetlerden yararlanmasını gerçekleştirecektir.

Plânlama, yaratıcı, bilimsel ve teşkilâtî bir çalışma olmalıdır. Plânlama, toplumumuzun karşı karşıya bulunacağı bütün ihtiyaçlara cevap vermelidir. Şu halde, plânlama, sadece, mümkün olabileceğin hesaplanmasından ibaret basit bir işlem değildir. Plânlama umutları: müşahhaslaştırılan bir çalışmadır. Böylelikle plânlama, millî emeğin maddî ve manevî seriminin çözümünü içinde taşıyan güç denklemin çözümü olacaktır. **B u d e n k l e m ş u d u r:** İstihsal nasıl artırılabilir? Aynı zamanda istihsal çözümleri ve hizmetlerin istihlakı nasıl çoğaltılır? Yeni yatırımlara ayrılacak tasarruflar gitmişçe arttırılırken bu nasıl sağlanabilir?

Bu, üç bilinmeyenli çözümü güç denklemin, müstahsil kuvvetlerin seferber etmeğe muktedir, bunları maddî ve manevî bakımından kalkındırabilecek, bu kuvvetlerin istihsalın kendisiyle bağdaştırabilecek güfte bir teşkilâtî gerektirir.

Bu teşkilât, istihsalın amacının, hizmet alanlarının genişletilmesi, bu hizmetlerin de aynı zamanda istihsalın çarklarını döndüren bir güç haline gelmesini anlayabilecek çapta olmalıdır.

Nihayet, istihsal ile hizmetler arasındaki bağı, bu bağın çabukluğu ve hareket kolaylığı, eninde sonunda bütün halk için ve her vatandaş için faydalı sağlam bir millî yapı meydana getirecektir.

Bu yürütme gücü taşıyan teşkilâtın, plânlama hareketi için, merkezleşmeğe dayanması kaçınılmaz bir husustur. Fakat aynı zamanda, plânın yürütme safhasında da eademî merkezîyetçilik edaylanması gerekir. Ancak böylelikle ki plâna ilgili programlar hem halk kütelerinin hem de fertlerin eline teslim edilmiş olur.

İşte bu ilkedan dolayısıdır ki, plânın büyük kısmı, tamamiyle halkın malı olan kamu sektörüne verilmelidir. Bu sadece, istihsalın yeter bir dereceye erişmesi için çizilen sınırlar içinde düzgün yürüyüşünü sağlayan bir garanti olmakla kalmaz; aynı zamanda, kamu sektörü bütün halkın malı olduğundan, adaletli de sağlar.

Halk, yabancı tekelleri ele geçirmeğe, bunları devletleştirmeğe, bunları tabii ve

meşru çerçevelerine yani sektörüne sokmağa karar verdiği vakit, kamu sektörünün çekirdeğini meydana getiren, halk kütelerinin millî mücadelesiydi.

Bu millî mücadele, emperyalizme karşı savaş devam ederken bile, Mısır'daki bütün İngiliz ve Fransız mallarını kamu sektörüne katmıştı. Bu mallar, millî serveti yabancı serüvenlere dağıtılabilecek bir arpalık gibi şayan rejimler sırasında, yabancı kapitülasyonların perdesi altında halktan çalınmıştı.

Yine aynı şekilde, toplumsal hürriyetin özlemini çeken ve toplumsal sınıfların bütün sömürücü merkezlerini yıkmak için hücum eden millî mücadele, istihsal araçlarının büyük kısmını kamu sektörüne kattı. Bu da, Mısır'da tam bir değişiklik isteğine terdiman olan Temmuz 1961 ihtilâl kanunlarıyla sağlandı.

Kamu sektörünün önemi

Kamu sektörüne, ilerleme yolunda öncü rolü oynamayı sağlayan bu kesin adımlar, izlenecek yolu iyice belirtti. Aynı şekilde yine bu adımlar millî gerçek tarafından ortaya konan ve bu millî gerçeğin şartlarının, imkânlarının ve amaçlarının iyice incelenmesiyle ortaya çıkan belirli sınırları çizdi.

İzlenecek yol ve bu sınırlar şöylece özetlenebilir:

1 — Genel olarak istihsal alanında: Demiryolları, karayolları, limanlar, hava alanları, enerji istasyonları, barajlar, kara—hava—deniz ulaşım araçları ve diğer kamu hizmetleri gibi, istihsalın başlıca yapıları, kamu mülkiyeti çerçevesine girmelidir.

2 — Sanayi alanında: Ağır ve orta sanayi, maden sanayinin en büyük kısmı kamunun malı olmalıdır. Bu alanda özel sektöre yer verildiği takdirde, bu sektör, halkın malı olan kamu sektörünün yönetimi altında çalışmalıdır.

Hafif sanayi ise, daima tekellerden uzak kalmalıdır. Bu alanda özel sektöre yer verildiği takdirde, kamu sektörüne bu alanda, kamunun çıkarını gözetecek bir rol tanınmalıdır.

3 — Ticaret alanında: Dış ticaret tamamıyla halkın denetlemesinde bulunmalıdır. Yine bu alanda, ithalat tamamıyla kamu sektörüne bırakılmalıdır. Bununla birlikte özel sermayenin ihracata katılmasına müsaade edilmelidir. İhracat alanında her çeşit bileli anlaşmaları önlemek için kamu sektörünün ihracatın büyük bir kısmını yönetmesi gerektiği göz önünde bulundurularak, kamu sektörü, ihracatın dörtte üçünü elinde tutmalı, özel sektörü teşvik için de geri kalan dörtte bir bu sektöre bırakılmalıdır.

Kamu sektörü iç ticarete de katılmalıdır. Bu sektör, önümüzdeki sekiz yıl içinde, yani millî geliri iki katına çıkarmak için gerekli on yıllık sürenin geri kalan kısmında, tekelleri önlemek, iç ticaret ve kooperatifler alanında geniş bir çalışma alanı hazırlamak için hiç olmazsa iç ticaretin dörtte birinin sorumluluğunu üzerine almalıdır.

4 — Maliye alanında: Bankalar kamu sektörüne alınmalıdır. Gerçekten de, para, spekülasyonlara ve serüvenlere yer bırakmayacak millî bir rol oynamaktadır. Millî tasarrufların büyük bir kısmını korumak, bu tasarrufların yararlı bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere sigorta şirketleri de kamunun malı olmalıdır.

Şişmiş için mdir

5 — *Arazi alanında:* Arazi alanında, özel mülkiyetin iki çeşidi arasında belirli bir ayırma yapılmalıdır. Sömürücü ya da emürmeye açık kapı bırakan bir mülkiyetin milli iktisat hizmetinde kendine düşeni yapan ve sömürücü olmayan bir mülkiyet arasında fark gözetmek gerekir. Toprak mülkiyeti alanında, toprak reformu mevzuatı, fert başına en fazla yüz hektarlık araziye müsaade etmektedir. Fakat insanın ruhu, bu en fazla miktarın bütün üyeliğine için alınmasını gerektirmektedir. Ya, ana baba ve küçük çocuklarının hepsimeden en fazla yüz feddan toprağa sahip olmamalıdır ki, yeni bir derebeylik çeşidi ortaya çıkmassın. Önümüzdeki sekiz yıllık süre içinde bu sonuca varılabilir. Bu kararın lûfzı ve ruhunun uygulanacağı allemler, ellerindeki toprağın yüz feddandan fazlasını, peşin parayla toprak reformu kooperatiflerine ya da üçüncü şahıslara satmak zorundadırlar.

Aynı şekilde, gayrimenkul mülkiyeti alanında da, binalara müterakkî vergi konan kanunlar, kira indirimini gerektiren kanunlar, gayrimenkul mülkiyetini sömürücülükten uzak bir kılığa sokmuştur. Bununla birlikte, mesken inşaatı ve kooperatifleri ne kadar artmış olursa olsun, bu alandaki sömürücülükle mücadele için bu önemli sektörün denetleme altında bulundurulması gerekir.

Temmuz kanunlarının önemi

Temmuz 1961 kanunları, bunlar sayesinde gerçekleştirilen büyük sosyalist başarılarından dolayı, iktisadi alanda ihtilâli devrimin en büyük zaferini meydana getirmektedir. Daha önceki hazırlık aşamasının bir devamı olan bu kanunlar, sosyalizme doğru geçişte benzeri görülmemiş bir başarıyı sağlayan köprü vazifesini görmüştür. Bu kesin ihtilâli merhale, halkın yıkılmaz inancı ve olup bitenler konusunda bilinçli davranış olmasaydı, halk gericilikle kesin mücadelesinde bütün kuvvetlerini birleştirmeseydi, bu kadar emin bir şekilde ve bu kadar barışçı bir yoldan gerçekleştirilemezdi. Halk, bu kesin mücadelesinde, bütün gücünü harekete geçirmiş ve yurdun bütün kaynaklarında tam bir üstünlük sağlamıştır.

Temmuz kanunları, uygulandığı ke-
nalden dolayı ve yüzbinlerce vatan evlâdının bu kanunların uygulanması sayesinde halkın mali olan örgülerdeki cesur çalışmaları sonunda, geniş çaptaki bir değişimin ardından gelen nazik bir devrede, bu örgülerin ihtisâl kabiliyetinin korunmasını ve bunların sağlamlaştırılmasını mümkün kılmıştır.

Bütün bunlar, halkın kendi kaderini kendisinin tayin etmek istediğini ortaya koymakla, aynı zamanda, halkın kendi evlâtlarını korumak için samimi unsurlar sayesinde, kendi kaderini ve imkânlarını yönetme kabiliyetini ispat etmektedir.

Temmuz sosyalist kanunlarının ardından alınan tedbirlerin, gerekli ve kaçınılmaz olan bir tasfiye hareketini başarıyla yerine getirdiğinde hiç şüphe yoktur. Toprak ihtilâli karşı gerici bir ayaklanma teşebbüsüne üzerine, derebeylik, gericiilik ve emürme rejimlerinin kalıntılarını temizlemek için kesin bir harekâta girişilmiştir. Bu hareket, seçkin toplumsal durumların ortadan kaldırılarak hüküm süren bazı unsur-

Sosyal ve ekonomik alanlarda giriştiği hareketlerle Nâsir, halkın sevgisi oldu

ların, halkın amaçlarını kendi özel çıkarları için ele geçirmek ve kullanmak için giriştikleri bütün teşebbüslere kesin olarak son verdi. Bu tedbirler, halkın, sömürücülüğe elverişli bütün durumları, her ne olursa olsun reddetmekteki yıkılmaz azmini ortaya koydu. Bununla birlikte kendimizi gericiликтen kesin olarak kurtardığımızı sanmamalıyız. Gericiilik, güçlü ihtilâli akımın engellemeye teşebbüs edebilecek ölçüde maddî ve manevî faktörleri daima elinde bulundurmakta. Arap dünyasının gerici topluluklarının desteğine sahiptir. Bu gerici gruplar da, emperyalizmin kuvvetleri tarafından desteklenmektedirler.

Devletleşirmenin anlamı

Devletleşirme konusundaki anlayışımızı, daha doğrusu, özel çıkarların devletleşirmeye yüklemeye çalıştıkları bütün kusurları zihnimizden silmemiz, son derece önemlidir.

Devletleşirme, bir istihşal aracının özel mülkiyet alanından kamu mülkiyeti alanına devredilmesinden başka birşey değildir.

Devletleşirme, hiçbir vakit, sosyalizmin düşmanlarının ispat etmeye çalıştıkları gibi, ferdi teşebbüse indirilmiş bir darbe değil, halkın menfaati gerektirdiği vakit, hizmetler çerçevesinin genişletilmesi ve bu hizmetlerin teminat altına alınmasıdır.

Öte yandan, devletleşirme istihşalin azalmasına yol açmaz. Çünkü tecrübe göstermiştir ki, kamu sektörü bütün kapasitesini büyük bir yetenekle, gerek istihşalin amaçlarının gerçekleştirilmesinde, gerekse istihşal kalitesinin artırılmasında ez büyük sorumlulukları yüklenmeye hazretmektedir. Bu büyük değişme faaliyeti içinde bazı hatalar işlene bile, sorumluluk yüklenen ellerin bu sorumluluğu daha iyi benimseyebilmesi için bir hazırlığa ihtiyaç olduğunu unutmamalıyız. Her ne olursa olsun, büyük millî menfaatler, geçici güçlüklerle karşılaşmak pahasına da olsa millî ellere emanet edilmelidir.

Bazı fırsatçı unsurların iddia ettikleri gibi, devletleşirme, özel sermaye yolunu sağadığı vakit başvurulacak bir ceza değildir. Yine bunların ileri sürdüğü gibi, devletleşirmeye, özel sermayeyi cezalandırmak söz konusu olduğu zamanlar başvurulmaz. Bir istihşal aracının özel mülkiyet alanından kamu mülkiyeti alanına devredilmesi, cezalandırmadan çok daha soylu ve önemli bir anlam taşır.

Özel sektörün yeri

Bununla birlikte, kamu sektörünün büyük önemi, surf bu yüzden, özel sektörün varlığını ortadan kaldırmaz. Özel sektörün kalkınma planında oynayacağı etkili bir rol vardır ve bu rolünü oynayabilmesi için yeterli kadar korunmalıdır. Özel sektör, es-

kiden olduğu gibi parazit bir sömürücülüğe dayanmaksızın yapıcı gayretlerle kendi kendini yenilemeli ve kendi yolunu bulmalıdır.

İhtilâlden önce özel sermayenin üzerine çöken buhran, bu sermayenin 19. yüzyıl boyunca Mısır'ın zenginliklerinin yabancı ülkelere taşınmasına katılan yabancı serüvençiler çağının varlığından ileri geliyordu.

Özel sermaye, bedelini halkın ödediği güçlü bir hizmete duvarının gerisine sığınmaya alışmıştı. Aynı şekilde, sömürücü- lüğü sürdürmek amacıyla hükümeti de ege- menliği altına almağa alışmıştı. Bir avuç kapitalistin kazancını iki katına çıkarmak için halkın bu korumanın bedelini ödemek zorunda oluşu, yersiz bir yükü. Hele bu bir avuç kapitalistin, çoğu zaman, perde gerisinde kalarak sömürücülüklerini sürdürmek isteyen yabancı çıkarlar için kullanılan mahallî göstermeliklerden başka bir şey olmadıkları göz önüne alınırsa.

Şu halde hükümeti, zenginliklerin teke- line yalnız başına sahip çıkan ve halkın aleyhine olarak, imtiyazlı durumlarını teminat altına almak isteyen bu azınlığın çıkarına yönelmek isteyen manevralar önünde halk hareketsiz kalamazdı.

Sosyalizm sayesinde gerçekleştirilen ilerleme, sağlam demokrasinin, bütün halkın yararına olan demokrasinin dayandığı sağlam temelli meydana getirmektedir.

Şimdiki dünya şartları içinde mümkün olabileceği farzedildiği takdirde, kapitalizm sayesinde sağlanabilecek ilerleme, ancak menfaatleri ellerinde bulunduran, tekelleri- ne alan küleler arasındaki iktidarı ortaya koymaktan öteye geçemez. Böyle bir durumda, emeğin bütün kârından, ancak zaten boğazına kadar paraya batmış olan bir azınlık faydalanabilir. Bu azınlık, bu kazanç, yokluk içinde yaşayan çoğunluğa meydan okuyan bir şekilde lüks eşya için har vurup harman savurmaktan başka birşey yapmaz. Bu da ancak sınıflar arasındaki mücadeleyi şiddetlendirir ve demokratik gelişim için beslenen bütün umutları suya döşürür.

Buna karşılık, sosyalizm yolu, sınıf mücadelesini barışçı bir şekilde çözmek toplumsal ayrılıkları ortadan kaldırmak için taşıdığı imkânlar sayesinde, imkânlarda eşitlik ilkesini uygulayarak, emeğin kazancını bütün halka bölüştürür.

Sosyalizm yolu, böylelikle, sermaye ile elbirliği eden derebeylik diktatörlüğünü, emekçi halkın haklarını ve ümitlerini yankılayan demokratik bir rejime çevirerek, kaçınılmaz olan siyasî gelişim yolunu açar. İnsanın siyasî kurtuluşu ancak, sömürücülüğün insan hürriyetine koyduğu bütün engeller kesin olarak ortadan kaldırıldığı takdirde gerçekleştirilir. Sosyalizm, demokrasiyle birlikte, halk kitlelerinin özlediği ufkulara yükselmek ve erişmek için insana gereken imkânları sağlar.

Arap halkının kaderinin, yabancı baş- kentlerde, milletlerarası konferanslarda ya

da emperyalizmle elbirliği eden gericilerin saraylarında çizildiği devirler kesin olarak arkada kalmıştır. Arap vatanı, ihtilâli sa- yesinde, kendi hayatını kenaisi çizmek hak- kını elde etmiştir. Arap vatanı, kendi halkını kaderini kendi verimli toprakların- da, büyük fabrikalarında, yüksek barajların- da, harekete geçireli büyük gücü sayesinde kendisi tayin edecektir.

istihşal savaşı

İstihşal savaşı, Arap vatandaşına, gü- neşin altında kendisine yakışan yeri elde edebilmesini sağlayacak gerçek savaftır. İstihşal; gecikmeyi kapatabilecek, sürekli olarak ileriye gidebilecek, güçlükleri, düşman- ları, entrikaları göğüsleyebilecek, bunların hepsini yenebilecek olan Arap vatandaşının gücünün gerçek ölçüsüdür.

Mısır halkının izlediği ve millî geliri on yılda bir iki katına ulaştırmaktan ibareti olan ihtilâli amaç, hiçbir vakit basit bir parola olmayıp, az gelişmişliği önlemek, ilerleme yoluna girmek için gerekli kuvvetlerin hesaplanmasından doğan gerçek bir sonuçtur. Bu hesaplamada, nüfus artışı da gö- önünde tutulmuştur.

Nüfus artışı, Mısır halkını, memleke- tin istihşal seviyesini testli ve güçlü bir şekilde yükseltmek için sarfettiği gayretlerin karşılığı en tehlikeli engellerden biridir. Çağdaş bilimin desteğiyle nüfus artışı- nı karşılamak için ailenin yeniden örgüt- lenmesi için girişilen teşebbüslere en samimi gayretlere değerse de, istihşalin nüfus artı- şında daha çabuk, daha hızlı artışı için gereklî hamle, nüfus artışı meselesinin, ailenin yeniden örgütlenmesi için girişilen teşebbüsün sonuçlarından ayrı olarak, istihşal faa- liyeti çerçevesi içinde alınması gerektirir.

Her on yılda bir, millî gelirin iki katına çıkarılması, nüfus artışından daha hızlı bir iktisadî gelişmeyi sağlayacak ve bu mese- lenin bütün çapraşıklığına rağmen, hayat seviyesinin gerçekten yükselmesini teminat altına alacaktır.

Mısır halkının kapasitesi, olumlu bir şekilde sınava tutulmalıdır. Gerçekten de Mısır halkı, millî züvâdelerin daima en başına koyması gerektiği bu amaca kendini uydurabilmelidir. Bu, aynı zamanda, millî istihşalin en gerçek ölçüsüdür.

Bu amaca, şimdiki nesilleri gelecek ne- siller uğruna kurban etmeksizin, iktisadî ve toplumsal bir plânlama ile varılabilir. Bu amacın gerçekleştirilmesi, ihtilâli yürütce- lerin, sorumluluk etkisiyle kuvvetlerini kötü- ye kullanmalarını gerektirmez. Sadece, plânda yer alan istihşal amaçları çerçevesi içinde teşkilâtî ve samimi bir çalışmayı gerektirir. Bu çalışma, yeni bir toplumun, yeni manevî değerlerin ve hayat dolu insanî duyguların kuruluşuna giden yolu çizen bir toplumsal kavramdan ilham alır.

Bu da, tarımın, sanayiın, bu ilerlemeğe gerekli istihşalin temel yapısının gelişme- sinde büyük gayretler ister.

Gelecek sayıda:

TOPRAK REFORMU

Eğitimin gücüne Köy Enstitüleri

- Sayın Engin Tonguç'a -

Dr. Turhan Tokgöz

Köy Enstitüleri konusunda, Dr. Turhan Tokgöz ile Dr. Engin Tonguç arasındaki tartışma Tokgöz'ün yazısı ile devam ediyor. (1)

Köy Enstitüsü hareketi geri kalmış bir memlekette, kalınmak için demokratik esaslara dayanan bir ideoloji bulma hareketidir. Her ideoloji gibi, eğitimde, ahlakta, öğretimde, üretimde, insan münasebetlerinde kendine özgü ilkelere vardır. Köy Enstitülerinin çatısı altında girilen denemede eğitim; iş gibi, elbirliği ile çalışma gibi, modern üretim tekniği gibi, yeni toplum kuralları gibi parçalarla kendisini tamamlamakta ve bir bütün haline gelmektedir.

Enstitüler içinde yürütülen denemenin başarısı, bu bütünden gelmektedir. Enstitü kurucuları, eğitimi böyle bütün bir ideoloji haline getirebilir için gerekli ortamı hazırlayacak imkânları sahiptirler. Enstitülerin kurulacağı bölgeyi kendileri seçmişlerdir, işlenecek araziye kendileri ayırmışlardır. Toprağın verebileceği ürün dikkatle tayin edilmiştir. Ürün alabilmek için, gerekli teknik imkânlar sağlanmıştır. Yani yaratılacak Enstitü toplumunun oturacağı maddi çevre, eğitiminin eliyle düzenlenmiştir. Bu çevre üzerine konulacak insan topluluğunun tabii olacağı bütün kuralları da eğitimi eliyle ayarlanabilmektedir. İnsanların birbirleriyle münasebetleri, insanların makine ile münasebetleri, insanların tabiatla münasebetleri ve bunlardan doğacak güçlüklerin halli hususunda eğitimi, Köy Enstitülerinde kendi görüşlerini tat

bik edecek güçte sahiptir. Kısaca, Enstitü topluluğunda eğitimi kanun koyandır. Kanunları uygulayandır çalışma hayatını düzenliyendir, tekniğe hâkim olandır, idarecidir; kurduğu toplumun bütün kuvvetlerini istediği yöne çevirme imkânlarını elinde tutan müthiş bir reformcudur. Onu bekleyen güçlük, toplumunu oturma çağı kuralları doğru koymanın güçlüğüdür. Enstitünün başarısı, kendi kurduğu bu toplulukta uygulayacağı eğitim usullerini, ahlak ilkelerini çalışmayı ve işi esas alan, elbirliğini ve dayanışmayı destekleyen modern görüşleri ortaya koyup, toplumunu ahenkli bir şekilde işletmesi olmuştur. Böylece çalışma angarya olmak tan çıkıp zevk haline almış, öğrenme bir süs olmaktan kurtulmuş, insan tabiatın güçlüklerini hep beraber çalışarak yenmenin şuurunu duyabilmiştir.

Ancak, bu düzenli toplumun, yapma bir toplum olduğunu unutmamalıdır. Enstitü hareketi böyle bir düzenin başarısının ifadesidir. Ve başarının reel şartı, bu düzenin kurulmasında, eğitim ve öğretimin onun için de gerçek yerini almasıdır. Enstitü mezunu yazarların okullarına özlemini belirten yazıları, şiirleri, denemeleri bu yapma topluma duyulan hasretin ifadesini taşımaktadır. Orada insanların birbirine çelme takması yoktur, kimse kimin gözünü daha çok kazanma hırsı bürünmemiştir. Aç kalmak, bakılmamak gibi güçlükler

mevcut değildir. Kötü idare, haksızlığa uğrama tanınmamaktadır. Her kes kendi görüşünü rahatça ortaya koymakta, öğretmenlerini dahi yüzüne karşı tenkid edebilmekte kişiliğini serbestçe geliştirme imkânlarını elinde tutmaktadır. Öğrenmenin ve yaratmanın tadını bozacak hiçbir diken mevcut değildir.

Ancak, Köy Enstitüsünün çatısı altından ayrılarak da, köy toplumu nun içine gidince, Enstitü sistemi birdenbire mahiyetini değiştirmekte dir. Öğretim ve öğretmen, Enstitü sistemindeki bütün yardımcılarını kaybetmektedir. Enstitü hareketine güç veren bütün, birdenbire parçalanmaktadır. Öğretim ve öğretici ahenkli bir bütünün parçaları olmaktan çıkmakta, ittifak halinde olduğu kuvvetlerle şimdi karşı karşıya kalmaktadır. Enstitü görüşü, bu andan itibaren gücünü kaybetmektedir. Bu genel olarak eğitimin güçsüzlüğüdür. Enstitünün çatısı altındaki ortakları ile işbirliği haline giremedikçe, köy de Enstitülü öğretmeninde de başarı şansı olmayacaktır. Köyü, Enstitü topluluğu olmaya yaklaştıracak etkenler daha çok eğitimin dışında kalan sosyal müesseselerde toplanmıştır. Bunların arasında elbette eğitimin yeri vardır. Üretim gibi, dağıtım gibi, teknoloji gibi, idare gibi, hukuk ve diğer insan münasebetlerini ayarlayan kuvvetler gibi müesseselere eğitimin tesiri olmayacağına kimse iddia etmez. Ancak onlar, eğitimle atbaşı beraber gitmiyorsa, eğitim onların gelişmesi ne yardım etme vazifesinden fazlasını yüklenmiş olur. O vakit, eğitim güçsüzdür.

Sayın Engin Tonguç'un Köy Enstitüsü hareketiyle beraber, onu köy de bütünlüyecek reformların da elinde diyette düşündüğü ve tatbik edilme istendiği hususundaki görüşünün gerçek payı taşıdığına sanmıyoruz. Engin, bunun için karaborsa ile mücadele edildiğini ve toprak kanunu çıkarıldığını ileri sürüyor. Sonra da Enstitü hareketinin Ziraat, İçişleri, Sağlık Bakanlıkları ile elele gelişti rilmeye çalışıldığını açıklıyor. Eğitiminin bunları düşündüğü ve adı geçen müesseseleri reformlara zorladığı doğrudur. Ancak, Enstitü hareketinin, ilk gününden itibaren işbirliğine zorlanan Bakanlıklardan bazıları tarafından sistemli bir şekilde vurulduğunu Engin unutmamış gibi görünüyor. Güçlük, reformları yalnız eği

timcinin zorlamasından gelmektedir. Enstitü hareketinin idealistleri, idare edenlerin eğitim hareketlerini besleyecek çevreyi hazırlayabileceğini sanmakla yanılmışlardır. 940 - 45 yılları arasında, Türk topluluğunda Köy Enstitüsü hareketinin işini kolaylaştıracak ciddi bir reform hareketi geliştirilememiştir. Böyle olduğu için, köye giden Enstitülü öğretmen, klasik eğitiminin sırasına okutmaktan başka bir imkân kalmamıştır. Köy topluluğu, onu tarlasını yarıya verip ekirtmeye, sanatını yapmamaya, iş yerinde çalışmaya zorlanmıştır. Bunda büyük ölçüde muvaffak da olmuştur. Enstitüler arasında bu şartlara karşı koyan babayigitlerin çıkması birşey ifade etmez. Her grupun içinden idealistler ve kahramanlar çıkar ve çevresinin baskısına karşı direnebilir. Nitekim eski Muallim Mektebi mezunları arasında da okuluna bahçe yapan, çevresini ağaçlandıran, köyüne bir zenaat sokan idealistler çıkmıştır. Mesele, sayı meselesi değildir. Sistemin bütünü ile köyde başarı şansıdır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenleri «eğitimin sibirli değneğiyle köyün çehresini değiştirecek» kahramanlar olarak takdim etmenin, ben ce ne lüzumu var, ne de bu doğrudur. Köyün çehresinin değişmesi, öğretmen hakkından geleceği bir iş değildir. Bu öğretmen, Köy Enstitüsünden yetişmiş olsa bile. Bununla Köy Enstitüsü mezunlarını küçük gördüğüm, beğenmediğim sanılmamalıdır. Bence bu kuşak, halk kitlelerine inen Köy Enstitüleri içindeki eğitim gücünü gösteren en iyi ölçüdür. Fikir, sanat ve edebiyat alanımızın, halk için mücadele hareketinin, böyle diri bir kuvvete kavuşmasını kim küçümseyebilir? Ben, Enstitü hareketinin Türk köyünü kalkındırabileceği hususundaki efsanede gerçeğin ve hayalin payını ayırmaya çalışıyorum.

Sayın Engin Tonguç'un açtığı tartışma alanına bilhassa köyde ödev almış Enstitülü öğretmenlerin görüşlerinin gelmesi, hepimiz için faydalı olacaktır. Ancak, tartışmalarımızda bir kapının iyice kapalı kalmasına dikkat edelim. Sayın Engin Tonguç'un nasılsa yaptığı gibi, hafiften de olsa, aralanmasına müsaade etmiyelim. «Enstitüler üzerinde çalışanların eğitimi olmadıkları, hareketi tanımadıkları yahut da bir asır sonrasının sistemini keşfedecek kadar akıllı kişiler olabilecekleri» yolundaki ifadelerin konuya bir açıklık getireceğini sanmıyorum. Ortaya atılan her fikrin en az bizimki kadar ciddi çalışmalarla dayandığını peşinen kabul etmiyim. Ondan sonra dikine dikine tartışalım, bundan sadece fayda görürüz. Ara yere sitemlerin de olsa, gölgesi düşmemiş olur.

(1) Daha önceki yazılar, YÖN'ün 23 Ağustos 1962 günlü 36. ve 5 Eylül 1962 günlü 38. sayılarında yayımlanmıştır.

Öğretmen Trajedisi

Behzat Ay

Öğretmen, yaşantısının enerjisi dolu, neşeli, sağlıklı, güler yüzlü olması gereken bir çağımızdaki toplumun düzenlilikleri bu yaşın özel haklarını de birer birer yitip tüketiyor... Neseyi, gülmeyi unutan bir sınıf ta öğretmenler oluyor...

Köylerde görevli olduğu süreler, gerek halk içindeki, gerekse okuldaki görevlerini yaparken, zıttımlı onbaşından tutan da, aşasına, köy parti kumandanına kadar herkes önüne gerilip, çalışmasında engel olur. Yukarıdaki ilgililer öğretime destek olma yerine, engel davranımı yükseltmekle uğraşırlar...

Öğretmen, yeterli kadar çileler, sıkıntıları çektiikten sonra, kentlere gelip, uyur gibi verilerinden az da olsa yararlanmak, çocuklarını, bakımına zorunlu olduğu yakınlarını hekimlerin bulunduğu kentlerde yaşatmak zorunda kalarak, pilye partiyi toplayıp bir ile kapağı atar. Ay ışığını yarısını ödeyerek bodrum katlarına ev olacak tutar. Çocukları, hava alacak bir balkondan, bir bahçeden yoksun kalır. Yiyecek, giyecek, yakacak tasarımdan kurtulamaz. İhtiyaçlarını gideremez. Gazete, kitap, dergi alıyorsa, yiyeceğinden kısarak alır okur.

Çiftlik sahibine, tifticilere vergi verir medenîleşen hükümetler, yoksul bütçe

nedeniyle memurlara yüzde on beş zammı vermekten kaçınır... Kimi memurlara ek ödentiler verilirken öğretmenler unutulur. Fakasat, unutulmayan tek bir şey var: **ÖĞRETMEN KİYİMİ.**

Dağa kaçıranlar, öldürülenler, dövülenler... Kopmadan uzayan zincir. Hal kalar halkaları takip ediyor, zincir uzayıp gidiyor.

İzmirin Çeşme ilçesine bağlı Mordoğan köyünde öğretmen Rafet Dinç aynı köyün Jandarma onbaşı tarafından vuruldu... Eskişehirin Tepebaşı köyü öğretmeni Ahmet Hazerfen, eğitim müdürü (!) tarafından dövüldü... Adanının Mağara ilçesine bağlı Akınar köyü yedek subay öğretmeni Ünal Aldağ bir sabah göz alırları morarmış olduğu halde ölü bulundu... Ucucu eklenen halkalar... Uzayıp giden bir zincir...

Bu durum karşısında, elbette öğretmen istifa eder...

Elbette öğretmenler genç yaşta ve rimsiz olur...

Elbette gülmeyi unuturlar...

Elbette yorgun argın görev yapacaklar... Sınırlanacaklar... Ve belki cinnet geçirecekler.

14 Ekim 1962 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde C.F. Başkurt şöyle yazıyor:

«... Biz de çocuk olduk, mekteplerde

yarımazlık ettik, hocalarımızdan dayak yedik. Fakat bizlerin babamızın öğretmeni mahkeme kapılarında sürdürmesini, biz öğretmenimizden bizi düşündüğünü alle mize duyurmaktan bile çekinirdik. Çünkü biliyorduk ki duyarsa bize sebep falan sormadan,

— Elbette hocam haklıdır, iyi olmuş. Keşke daha fazla düşseydi! diyeceklerdi.

Niçin o gün böyle idi de bugün böyle? Çünkü biz milletçe öğretmene olan saygımızı kaybettik. Çünkü okumaya, öğrenmeye, önem vermektense vazgeçtik... Siz ne dersiniz deyin, önce öğretmen saygısını unuttuk, biz, arkasından diğerleri sökülmüştü...»

Öyle oldu gerçekten... Başkurtun gününde öğretmene neden saygı vardı?

Çünkü, Atatürk başta olmak üzere, hükümet, saygıyı öğretmene saygı gösterirdi. Öğretmenlerin sorunlarına eğilirdi. Atatürk şöyle söylüyordu:

«Öğretmenlik diğer yüksek meslekler gibi ilerlemeye ve herhalde refah temini ne müsait bir meslek haline konulmalıdır... Ben ve sarımsız imanın bütün ar kadavrlarını siz takip edeceğiz. Ve sizin karşılaşacağınız engelleri kaldıracağız.» Çünkü, «Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir.»

Atatürk hükümeti, öğretmen öldürülünce, suçlularını ipe çekiyordu...

Ya şimdi ne oluyor?

Temelsiz ve biçimsel demokrasi devrinin bir senatörü bakım ne diyor?

«Öğretmenler de kim oluyor? Cemiyetin temelini hazırlıyorlar... Öyle farzedelim. Bir apartmanın temelini de işçiler kazar... Apartmanın yapımı bitince, bakanlar, bu apartmanın temelini kim kazdı diye sormazlar da, apartman kimin derler...» diyor.

Bunun içindir ki, öğretmen trajik yaşantısı büyüyerek akıp gidiyor.

FAY KIRBY

TÜRKİYEDE KÖY ENSTİTÜLERİ

Köy Enstitülerinin kuruluş, işleyiş ve yıkılışı. Bu konudaki en geniş inceleme, Amerikalı eğitimci,

«Kemalizmi benimsemiş görünen birçok kimselerin gösterdikleri kararsızlık, korkaklık, kendi çıkarını koruma eğilimleri, Türk olan herşeyin en Türkü, yerli olan herşeyin en yerlisi bir eseri, kökü dışarıda ve toplum yitirici olarak gösteren hilebazlara müthiş kolaylık hazırlamış, buna birçok vatandaşın gözü bağlı inanmalarına sebep olmuştur.» diyor.

Bu kitabı mutlaka okuyun

İMECE yayımları 2.398 sayfa 15 lira P. K. 373 — Ankara adresinden ödemeli istenebilir. YÖN — 115

Yiğitbaşılar ve İğdişbaşılar

Bundan önceki yazımızda Muhammetten sonra Üçüncü Halife Osman zamanında müslümanlığın nasıl bozulmaya başladığını, Muaviye tarafından kurulan Emeviye saltanatının dünya malına, süs ve zenginliğe nasıl düştüğünü anlatmıştık.

Genç arap tarihçilerinden Salih Ahmet El-Ali (1) İslam'ın birinci yüzyılında Bağdat ve Basradaki sosyal ve ekonomik olayları anlatan kitabında:

«Üçüncü Halife Osman'ın zamanında sayıları hızla çoğalan büyük sermaye sahiplerinin devrin politikasını etkilediklerini, bunların kendi aralarında bir çeşit Banka kurarak faizcilğe başladıklarını, hattâ Muhammet'in kendilerine Cennete gideceklerini müjdelediği on kişiden ikisi olan Talha ve Zübeyir gibi din ulularının bile faizcilik yaptığını, Talha katledildiği zaman 1 milyon 200 bin dirhem altınla 30 milyon dirhem altın değerinde malları bulunduğunu, Kur'anın günâh saydığı faizcilğin ve tefeciliğin bunlar zamanında başladığını... yazmaktadır (2).

Fütüvvet örgütünün kuruluşu

Muhammedin ölümünden sonra bu varlık azlığı hızla gelişmekte olduğundan alın terine ve müslümanlığın yüksek ilkelerine inanan arap sanatkarları aralarında «Fütüvvet» teşkilatını kurarak şimdiki sendikalar gibi örgütlenmişler ve sahte müslümanlarla savaşa başlamışlardır.

Arap tarihçilerinden İbnul Asir, İbnal Cavzi, İbnal — Ammer'in yazdıklarına göre «büyük yeminle birbirine bağlanan fütüvvet kardeşleri, zenginleri destekleyen Hükümet adamlarına ve bunların güvenlik kuvvetlerine karşı gelerek haksız mal edenlerden zorla para koparırlar, bunu fakirlere dağıtırlar ve suçlu görülenler sahte ülema sınıfının kurdukları mahkemelere gitmeyerek kendi aralarındaki MUSALAHA Komitelerinde hesap verirdiler.»

Bu teşkilatın temeli aslen İranlı olan Muhammedin berberi Salmân al-Farisi tarafından atılmış olup öncülleri gizli İken Onüçüncü yüzyılda Abbasi Halifelerinden Nasir li-Dinillah zamanında sarayca kabul edilerek resmî bir teşkilat olarak açıklanmış ve Halife dahi kırmızı şalvar giyerek bu teşkilatın üyesi olmuştur.

Anadolu'da Ahiliğin başlangıcı

Osmanlı Türklerinin Anadolu'da yerleşmeye başlamaları aynı tarihlere rastlamakta olup Türkler zaten mala, mülke fazla değer vermeyen savaşı ve göçebe yaradılıştaki olduklarından arapların «Fütüvvet» Teşkilatını «Ahilik» adıyla kabul etmişler ve bütün sanat kollarına yayılan sağlam ve namuslu bir örgüt kurmuşlardır.

Arapların ve Emeviye saltanatının etkisinde kalarak mala, mülke ve süsü önem veren Selçuk Hükümdarları, bu gösterişli yaşantıları ile Türk Boylarının değer ölçülerine uymadığından Anadolu'da yerleşmeye başlayan Türk Kolları Osman Oğullarını tutmuşlar ve Ahilik örgütü de el altından Osmanoğullarına yardım ederek Selçuk Beyliklerinin yıkılmasını kolaylaştırmışlardır.

Osman beyin Ahiliği

Osman Bey Ahî Babalarıyla tam bir anlaşma yaparak onların yardımını sağlamak için Ahî tarikatının Ulularından Şeyh Üdebalî'nin kızını almak istemişse de Ahilik töresine göre el ustalığına ve kol gücüne dayanan bir zanat olmaya naz verilmeceğinden, Osman Bey de bu tarikata girerek altı ay kadar tabak çıraklığı yapmak zorunluğunda kalmıştır. Yavuz Selimin Hükümdarlığına kadar Anadolu'nun her yerinde çok kuvvetli

bir örgüte dayanan «Ahiler» zaman zaman Osmanlı Padişahlarına bile kafa tutarak baş kaldırmışlar ve Hacıbayram'ı Veli zamanında Ankara'da isyan ederek yirmi gün müddetle Kent yönetimini ellerinde tutmuşlardır.

Daha önceleri Sultan Mustafa kardeşi Sultan Murat'a isyan edince Bursaya çekilerek Murat'a karşı koymak istemişse de Bursa kentinin Ahî Uluları «halkın kurulmasına, şehrin yıkılmasına sebep olacak» böyle bir savaşa razı olmadıklarından Sultan Mustafa'yı Bursadan çıkararak bu savaşı önlemişlerdir.

Yiğit başılar

Daha Ondördüncü yüzyılda işine gücüne bağlı kalmak isteyen, akınlara katılarak talan yapmaktan hoşlanmayan Türk esnaf ve zanaatçıları aralarında sağlam bir sınıf bağlantısı kurarak kuvvetli bir örgüt meydana getirmişler ve her Ahî kolu Hükümet aamlarının yanına bir sözcü göndererek «Yiğit Başı» dedikleri bu kişilerle haklarını savunmuşlardır.

Osmanlı Padişahları Ahî örgütünün bu sarsılmaz gücünden ürkererek zaman zaman bunları dağıtmak istemişlerse de başaramamışlardır. Yavuz Selim Safevîlerin başı Şah İsmail'i yendikten sonra memleket içinde belli bir inanca dayanan ve kendisine baş kaldırmayacak bir gücüne olan Ahî örgütünü Şiilik ve Alevilik mezheplerine bağlılıkla suçlandırarak kökten temizlemek istemiştir. Fakat Anadolu'da kırkbin kızılbaşın can verdiği Alevilik ve Bektaşılık, kan akıtmakla nasil önlenmemişse Ahiler de sağlam bir inanca dayandıklarından ou güçlü Padişah bile bunlara başa çıkamamıştır. İşte o zaman tarihçi Naimanın «Hileli Hakimane» dediği ve bütün yöneticilere sağlık verdiği başka bir yol denenenek Ahî teşkilatı içinde çürütülmeye çalışılmıştır ki küçük gücünün çıkamadığı insan inancı bu hileli yollara dayanamayarak çözülmeye başlamıştır. Doğanın tuhaf bir oyunu mudur, nedir? «Yiğit Adamlar kaba güce karşı ne kadar dayanıklı iseler, hile ve şeytanlık oyunlarına karşı o kadar çürütülürler ki...»

İğdiş başılar

Padişah saraylarının kurnaz ve çıkarlarına bağlı Vezirleri ve bu Vezirlerin Anadolu'daki hileci Vâlleri bu sağlam Ahî örgütünü yıkamayınca «Yiğit Başılar» ile geçirmeye çalışmışlar, bunlara resmî ünvan, dünyalık ve aralık sağlayarak bu örgütü içinden çürütmeye başlamışlardır. Her ilde kadının başkanlığındaki kent kurullarında elleri nasil zanaatçıları temsil eden er yürekli Yiğit Başılar, giderek kurnaz Vezirlerin ve varlıklı beylerbeyinin etkisinde kalarak görevlerini yitirip yapamayınca anlayış halk yığınları bunların adlarını değiştirmiş ve Yavuz'dan sonraki tarihlerde Yiğit Başılarını görevini yapan adamlara İğdiş Başları denilmeye başlanmıştır. Nasil ki İğdiş edilen öküz boyunduruğa daha yatkın, övendirenin dürtülüşüne daha dayanıklı ise, insan oğlu da kişiliğini, özgürlüğünü, inançlarını yitirdiği oranda semirir, dünyayı pembe görmeye başlar ve güdümlü işlere uysallıkla boyun eğer...

Ahilerin baş töresi olan «Ahî kişi halk ile, insaf ile dürtüle» düsturu unutulurak ca, onların dayandığı Ahilik örgütü de İğdişbaşılar vezirin, valinin kölesi olunca onların dayandığı Ahilik örgütü de çöküntüye uğramış ve işlerine hile, dala-verce, çıkarıcılık ve sahtecilik karışmaya başlamıştır. Onyedinci yüzyıldan sonra Ahî Seyhlerini bile Hükümet tayin etmeğe veya zanaatçılar tarafından seçilen Seyhlere bir çeşit güven belgesi olarak «beraat» verilmeye başlanmış olup 1615 yılında İstanbul'da Peştimalcılar esnafının Ahî başı olan İdris Muhtefti isimli «Melâmet» Şeyhini sarayın resmî inançlarına karşı direnebilen son Ahî babası

olarak tamaktayız (3).

Bugünkü esnaf teşkilatı

Meşrutiyetin ilânından sonra bütün tarih karışan Ahî teşkilatı ve Loncaların yerine Ticaret ve Sanayi Odalarıyla Esnaf Dernekleri konmuş olup bunların 50 yıllık çalışmaları göstermiştir ki hiç bir inanca dayanmayan bu Kurullar ve Esnafın haklarını koruyabilmekte ve ne de esnafın uymaya mecbur olmaları namuslu bir iş düzeninin ilkelere koyabilmektedirler. Birinci Meşrutî yet yıllarından Ticaret Odalarıyla Esnaf Dernekleri günlük politikaya âlet edilerek seçim sandıklarına oy toplayan bir örgüt olarak işletilmiş, birinci Cumhuriyet Türkiye'sinde de yöneticilerine mevki ve menfaat sağlayan, halkın ve esnafın derilerine sırt çevirmiş sahte Kurullar olarak sürüp gitmiştir.

Menderes'in her mahallede birkaç milyon yetiştirme politikasını desteklemek için bu Kurulların idarecileri tarafından aksağı muhalefet liderlerine çekilen protesto telgrafları Türk Ekonomi tarihinin karanlık sayfelerini dolduracak önemli belgelerdir. Bu Kurullar 27 Mayıs devriminin tertemiz ilkelerine dayanan İkinci Cumhuriyet Türkiye'sinde önceleri seslerini kısmış ve maskelenmiş olarak çalışmakta iken koalisyon Hükümetlerinin ekonomik çöküşmelerinden cesaret alarak yine suyun yüzüne çıkmışlar ve özel teşebbüsü savunan liberalizm kahrmanları olarak seslerini yükseltmeye başlamışlardır.

Zaman zaman Plânlama Teşkilatında ki helâl süt emmiş «Yiğit Başılar» a çatan bu Kurulların idarecileri bütçelerinden fonlar ayırarak Özel Teşebbüs ve mukaddesat bezirganlarını desteklemeye çalışmışlardır. Liberal Ekonomi anlayışının Dış Ticaret rejimindeki hileli metodlarından faydalanan bu Kurulların idarecileri normal yollarla üyelerinden sağlayamadıkları gelirleri lisans ticareti ile sağlamağa çalışarak yüzbinlerce liralık «bağış» lar temin etmişlerdir. Mer-

kezî Ankara'da bulunan Türkiye Esnaf Dernekleri Konfederasyonu kendi Dernekleri adına ve mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla koparıldıkları ithalât lisanslarını bilhessa gayrimüslim ithalât firmalarına devrederek «Teberru» adıyla öyüklük bağışlar sağlamışlar ve bu paralarla pahalı möbeller alarak döşedikleri Birlik binasını fakir esnafı ayak atamayacağı lüks oir saray haline getirmişlerdir.

Bu bağışlar kimler tarafından ve ne suretle alınmaktadır, belli değil. Lisansların satışında kimler pazarlık yapmaktadır ve yüzde kaç kârla devredilmektedir, belli değil. Araya giren meyanclar da kendilerine bir faide sağlarlar mı, sağlamazlar mı, belli değil. Ama onların da hakkı olduğu bir yön var ki mademki Ticaret Bakanlığı uyguladığı lisans sistemi ile binlerce adamı zengin edebilmektedir. O halde fakir ve çaresiz esnaf adına bu yağmadan bir pay neden koparılmamış?

Dâvâ dönüp dolayı Osmanlı İmparatorluğunu çökerten nedenlere dayanmaktadır. Kanunî Süleyman'dan sonra başlayan çöküntü sürüp gitmektedir beyler. Tarihçilerin Onyedinci yüzyıla kadar «Yiğit Başları» dedikleri Ahî temsilcileri İğdiş Başlarına dönmüş bir kez. Ne yapsak boş. Tümen tümen İğdiş Başlarının büyük halk yığınlarını temsil ettiği bu memlekette Devlet Plânlama Teşkilatından dört yiğit başının düşünce ve mançaları uğruna görevlerinden ayrıştı bütün aydın kişileri şartıta nedense. Bu tavşan yürekli dostlar kendilerinin yapamadıkları yiğitliği başkalarını yaptığını görünce de öfkelenmişler. Vay neden bizler değil de, onlar diye.

Ama bu yiğit yürekli gençleri alkışlayalım dostlar. Bizler nasırlı boyunlarımızda yıllarca taşıdığımız boyunduruğa alışmış olsak bile henüz İğdiş edilmemiş genç tosunların «Bukağı» öfkelerini hoş görelim ki memleket kurtulsun...

- (1) Ettanzimat El içtihadîye, Vel—İktisâ diye.
- (2) İbnî Said: Eltabakat
- (3) Burgazlı Fütüvvetnamesi. A. Baki GÖPİNARLI

Reklâmlar için
En iyi vasıta
Gazete ve dergilerdir

Gazete ve Dergiler için de
En güvenilir aracı :

BASIN İLÂN KURUMU' dur

GENEL MÜDÜRLÜK	İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No. 1 Kat 3 Telefon: 22 43 84 — 22 43 85
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No. 1 Kat 2
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ANKARA, Ulus İşhanı «E» Bloku Kat 2 No. 41 Telefon: 10 58 17 — 10 57 87
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	İZMİR, İkinci Kordon Mimar Kemalettin Cad. Küçük Kardiçelli Han Telefon: 23911
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	TELGRAF: BASINKURUMU ADANA, Abidin Paşa Cad. Remo İşhanı No. 46
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	BURSA, İnönü Cad. Aysan Han No. 20 Telefon: 2552
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ESKİŞEHİR, Porsuk İşhanı Kat 2 No. 1
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	KONYA, İstanbul Cad. Yusufpaşa Sokak Terzioğlu Pasajı No. 1
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ZONGULDAK, Amele Birliği Pasajı 15/16 Telefon: 2038

BASIN 16150/110

ABD

Amerikada Meclis yenileniyor. Eski Meclis neler yaptı, neler yapmadı?

Yeni Seçimler

9 Kasım 1962 de yapılacak seçimler Kongre üyelerini bir an önce cezalandırma sevkeden bir kampanya hazırlığına yol açtı. 50 milyondan fazla seçmenin oy kullanacağı bu seçimler sonucunda 435 üyeli temsilciler meclisi tamamen, 100 üyeli senato da kısmen yenilenecek, ayrıca 39 eyalet valisi seçilecek.

On aydan beri devamlı toplantı halinde bulunan kongre ile Beyaz Saray arasındaki münasebetlerin kısa bir bilançosu yapıldığında, gerek Temsilciler Meclisinin, gerekse Senatunun, Kennedy ile arzulan hamleci ve reformcu gözüne ayak uydurabilecek yeterlikte olmadığı görülüyor. Gerçekten 87 nci dönem kongresinden pek memnun kalmıyan Başkan Kennedy ara seçimlerin iktidarda olan partiye dalma bir miktar sandalye kaybettiğini de dikkate alarak, kampanyayı bizzat yönetmeye karar vermiş bulunuyor. Demokrat Parti'nin senatoda 28, Temsilciler Meclisinde 88 oy farkına dayanan bir çoğunluğa sahip olması yeterli değil genç başkan için. Zira Kennedy Kongre'nin her iki dalındaki bu çoğunluğa rağmen istediği bir kısım reform kanunlarını geçiremedi veya geçirmek için büyük zorluklarla karşılaştı. Bu sıralarda da, Küba ve Berlin gibi milletlerarası meselelerde önemli gelişmeler olması ihtimaline rağmen Washington'da kalmayıp, eyalet eyalet dolaşmasının gayesi, önümüzdeki seçimlerin Beyaz Sarayla işbirliği yapmağa daha yakın, daha ilerici bir kadroyu kongreye göndermesini sağlamak.

Kongre'nin muhasebesi

87 nci dönem Kongre neler yaptı, neler yapamadı? Kennedy idaresinin gerçekleştirmek istediği işlerin bir kısmını önemli değişiklik uğramadan geçirmiş, bir kısmı Kongre ile Beyaz Saray arasında uzlaşmaya bağlanmış, nihayet bir kısmı da Kongre'nin kapıları arasında sıkışıp kalmıştır.

Kennedy idaresi için başarı sayılması gereken kanunlar şunlar:

— Amerika Birleşik Devletleri tarihinde en «cesur» kanun olduğu sövlenen Ticaretin Genişletilmesi Kanunu (Trade Expansion Act). Bu kanunla, Kongre, Başkan bütün gümrük tarifelerini % 50 oranında indirmek ve diğer bazı tarifeleri de tamamen değiştirmek yetkisini veriyor. Amaç Ortak Pazarın rekabetine karşı koymak ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ve genellikle Atlantik topluluğu ile ortaklık münasebetlerini ilerletmek. Amerikanın bu kanun çerçevesinde alacağı kararların dışarıya ticaretini geniş ölçüde etkileyeceği muhakkak.

— Kongo ve Orta Doğu hareketinin masrafları ile iflasa doğru sürüklenen Birleşmiş Milletleri mali çıkımdan kurtarmak için genel sekreter U Thant tarafından çıkarılan 200 milyon dolarlık bononun yarısının Amerika Birleşik Devletleri tarafından satın alınması. Kongre bu kanunu bir kaç defa reddettikten sonra, çeşitli baskılar sonucunda kabul etti. Kuruluşun dan 17 yıl sonra Milletlerarası Teskilat hakkında görülen antipati doğrusu kayda değerdi. Fakat, her şeyden önce Birleşmiş Milletler için sevinilecek bir olay.

— İşsizler hakkında 435 milyon dolarlık bir program.

— Özel teşebbüs tarafından, fakat hükümet kontrolünde gerçekleştirilecek peyk muhabere sistemi ile ilgili kanun.

— Milletlerarası durum gerek

Genera De Gaulle
«Anayasa benim, el ne karıştır?»

tirdiği takdirde 150.000 yedek silâh altına çağırılması ile ilgili kanun.

Kongre ile Beyaz Saray arasında uzlaşmaya bağlanan meseleler ise şunlar:

— Dış yardım programında bir milyara yakın kesinti. Kennedy idaresi 4.878.900.000 dolarlık dış yardım talebinde bulunmuş, Kongre ise ancak 3.928.900.000 dolarlık yardımı uygun bulmuştur. Kongreden çıkan miktar geçen yıla nazaran azdır. Yani ilk bakışta dış yardımda bir değişiklik olmadığı sanılıyor. Gerçekte ise, yardımın iç dağılımı bir hayli farklı. Bir kere askerî yardımda 300 milyona yakın bir azalma var. Ayrıca ekonomik yardımın faslılarında da geçen yıla nazaran azalmalar mevcut. İki büyük ana bölümden biri azalmalar oldukça yüklü «kalkınma için birlik» programına aktarılmış. Latin Amerikanın gelişmesi amacıyla hazırlanan bu programın tutarı 525 milyon dolar. Amerikan dış yardım programının yeni hüviyeti, az gelişmiş ülkelerin geçen yıl kadar yardım alabilme şanslarının yüksek olmadığı haber veriyor. Amerika, Türkiyeye vereceği yardımlarda da kısımlı yapmak zorunda kalacak.

— Hükümetin tarım ürünleri fazlası üzerinde daha geniş kontrol sahibi olması ile ilgili kanun 1964'ten sonra yürürlüğe girecek.

— İş adamlarının satın aldığı yeni teçhizat üzerinden vergi artışı sağlandı.

— Kennedy posta ücretlerine yapılacak zamlarla 800 milyon dolar gelir sağlamak istedi, 600 milyona razı oldu. Fakat, bu miktar federal memur ücretlerindeki 1 milyarlık artışa karşılık.

Kennedy idaresinin kabul ettirmeye muvaffak olamadığı başlıca kanunlar şunlardır:

— İhtiyarlara ücretsiz bakım kanununu Demokratların üçte iki çoğunluğuyla sahip olduğu Senatoda teklif kalmıştır. Başkan Kennedy Kongre'nin bu anti-sosyal tutumuna çok sinirlenmiş ve durumun takdirini Amerikan halkına bıraktığını söylemiştir.

— Şehircilik meseleleri ile mesgul olacak bir bakanlık kurulması ile ilgili tasarı da Kongreden geçememiştir.

— Orta okul ve liselere federal bütçeden yardım yapılması ve öğretmen maaşlarının artırılması tasarı da 87 nci kongre üyelerine sempatik görünmedi.

Dış olaylar

Özellikle Cumhuriyetçiler bir süreden beri Kennedy'in dış politikasını tenkit ediyor ve komünizme karşı yürütülen mücadelenin sertliğinden pek çok

sey kaybettiğini ileri sürüyorlar. Küba meselesinin gösterdiği son gelişmeler gerçekten genç başkanı seçim platformunda güç bir duruma sokmuş bulunuyor. Fakat, sağduyu sahiplerinin Küba ya karşı izlenecek politikada aşırı sağ cuların tavsiye ve tenkitlerine fazla değer vereceklerini beklememek lazım.

Seçimlerin yaklaşması, Küba meselesi etrafında Doğu — Batı münasebetlerinin de gerginleşmesine yol açmıştır. Başkanlık mücadelesinde, Küba konusunun da sonuçlarını önceden tahmin etmeden söylediği sözlerin ağırlığını şimdi anlıyor. Kennedy, Nixon'u Komünizmin Küba'ya yerleşmesine seyirci kalmakla suçlamasının yelmedikli kabul etmektedir. Küba'ya karşı ilan edilen ekonomik ambargo kararında seçim mülahazalarının önemli rolü olduğu bir gerçek.

Dış yardım programındaki önemli kesintiyi de seçim mülahazaları ile izah etmek mümkün. Kennedy'in partisi içindeki ve dışındaki muhalifleri, başkanın kampanyadaki en büyük kollarından birini elinden almış oluyor.

Son olarak zenci Meredith olayının da seçimler üzerinde bir dereceye kadar etkide bulunacağını söylemek mümkün. Güneydeki demokratların bu olaydan hiç de memnun olmadıkları açık. Kennedy için güney eyaletleri vali Faubusun söylediği gibi bir «seçim çölü» olabilir. Meredith olayının etkisinin, ne yönde olacağı, Kennedy'in güneyde kaybedeceğini kuzeyde telâfi edip etmemesi ile anlaşılacak.

FRANSA

Demokrasi savası şiddetleniyor!.. De Gaulle siyasî partilere ateş püskürüyor!..

Zarlar atıldı

Siyasî partilerle, Fransanın ka- derine iki defa hükmetmiş olan kuvvetli adam arasındaki müca- dele bütün şiddetle ortaya döktü- artık. İlk olarak İçişleri Bakanı Roger Frey'in ardından referandum sonucu «Evet» çıkmazsa çekileceğini bildiren De Gaulle 19 Ekimdeki televizyon konuşmasında şu sözlerle kararını doğru- ladi:

«Fransızlar, cevabınız kötülük ve şimlerini yeniden kurmak isteyen eski partilerin, yıkıcı faaliyetlere girişmek

istiyen ayrılıkların istediği gibi «HAYIR» olursa, ya da «EVET» diyenler çoğunlukta olmakla birlikte, bu çoğunluk zayıf olursa, şurası açıktır ki, göre- vüm derhal ve vazgeçilmez şekilde son bu- lacaktır.»

Siyasî Partiler ise «Hayır» ların sayı- sını yükseltmek için bütün kollarını sıva- mış bulunuyor. Fakat Milli Meclisteki partiler arası kampanya süresince de- vam edip etmeyeceği bilinmiyor.

Ancak şurası muhakkak ki, general De Gaulle'nin referandum ve genel se- çimleri ayrı ayrı mülahaza etmek husu- sunda gösterdiği bütün titizliğe rağmen, 7 Ekim günü başlayan kampanya ger- çekte, siyasî partilerin iki nabız yokla- masını birlikte mülahaza ettiklerini gös- teriyor. Bir çok siyasî parti, bu arada sosyalist parti (S.F.I.O.) tutumunu şim- diden tesbit etmiştir. S.F.I.O. «Hayır» ittifakı kurmaya ve bu cepheye, «hayır» kararı alan bütün siyasî partileri ve ba- şınısızları toplama taraftar. Fakat bun- ların arasında komünistlerin bulunup- bulunmayacağı belirtilmiş değil.

«Thorez'den Pinay'e uzanan kutsal birlik» in yeniden kurulması söz konu- su gibi görünüyorsa da, Cumhuriyetçi Halk Hareketinin (MRP) kesin bir tutum tesbit etmemesi bu fikrin kuvveden fiile çıkmasını şimdilik önüyor. Pompi- dou hükümetini düşüren gensoruya im- za koyanlar arasında S.F.I.O., P.S.U., M.R.P. Demokratik Birlik, Liberal Av- rupa Partisi ve Bağımsızların nüfuzlu liderleri vardı. Siyasî partiler aynı cepheye meclis dışında gerçekleştire- mezlerse, De Gaulle'nün sırtını yere ge- tirmek hayli güçleşecek.

De Gaulle ve Siyasî Partiler

Yaşlı generalin son konuşmasında bir kere daha ortaya koyduğu siyasî par- ti aleyhtarı tutum yeni değil. Generalin hürriyatında siyasî partiler hakkındaki düşüncelerine göz atarsak, bugünkü dav- ranışının nedenlerini daha kolay anla- mak mümkün olur. De Gaulle'nün Harp Hatıralarından alınan şu bir hayli ilgi- çekici: (Mémoires de Guerre — Le Sa- lut 1944—1946).

«Söz vermiş olduğum gibi, genel seçimlere giderek millete istediğini belirt- me imkânını vereceğim. Fakat, kendi despotik eğilimim bir yana, milletin iktidarını kuvvetli ve devamlı olduğu bir rejime ihtiyacı olduğu hususundaki ka- natından vazgeçmiş değilim. Partiler böyle bir iktidarı meydana getirmekten acizdirler. Her türlü vasıta ile iktidarı ele geçirmeye çalışan komünistler bir kenara konursa, hiç bir siyasî teşekkülün memleketin ve devletin yönetimini sağlayacak yeterlikte olmadığını müşa- hede ediyorum. Bunlardan bazıları önemli sayıda oy toplayabilirler de, işle- rinden birinin genel menfaati temsil et- tiği yolunda yerleşmiş bir kanastan söz edilemez. Zaten partilerin her biri bir azınlığın oylarını alacak. Neticede, hiç bir teşekkül milli otoriteyi temsil edebi- lecek ne seçmene, ne itihara, ne de gü- ce sahip!

Partilerin ayrıca niteliklerine ken- di soysuzlaşmaları ekleniyor. Bu soysuz- laşma laflarla örtülmeyle, saklanmaya ça- lışılır. Fakat bu doktrinci davranış, bu- caziye ve partilerin bu büyüklüğü, ölü- lere kayıtsız kalan materyalist çağda bo- zulmadan kalmaz. İktidardan müphem olmıyan, doktrin aşılama ihtirasından uzaklaşan siyasî partiler ister istemez aşı- lılaşacak ve her biri bir sınıf menfa- atının koruyucusu haline gelecektir. İktidar onların eline geçerse, yöneticileri temsilcileri, milletlerini siyasette tutun- mak için profesyonel olarak hareket ede- ceklerdir. Kamu görevlerinin, nüfuzlu mevkilerin, idari makamların fethi, bun- dan böyle partilerin başlıca meğulü- yeti olacak, o kadar ki faaliyetleri tak- tik denilen yolda gelişecek, bunun sonu- cunda taviz verme ve hatıfâ inkâr etme politikası benimsenmiş olacaktır. Bütün partiler azınlıkta kaldığından, ku- manda mevkilerini ele geçirmek, bun- ları rakipleri ile paylaşmak için vatan- daşlara karşı çelişmelerle karşılaşacak ve itibarları son derece sarsılacaktır. Hükümet içinde zıt grupların bulunması ve bu suni birliğin devamlı olmasının sonucu iktidarsızlık olacaktır...»

SUUDİ ARABİSTAN

Kraliyet, Suudi Arabistanda da son günlerini yaşıyor..

Sallanan taht

Son zamanlarda sansi yaver gitme yen tahtlardan biri varsa, hiç şüphesiz bu, Kral Suut'tur. Nasıl olmasın ki, «natedeki ayaklanma» sonucunda kardeşlerinden, yeğenlerinden bazı Emirlerin kendisine açıkça meydan okumalarından, «hür emirler» topluluğunu kurmalarından daha birkaç gün sonra, Güney komşusu Yemen'de krallığın devrildiğini, imam aliesinin temizlendiğini, cumhuriyet idaresinin kurulduğunu gördü. Yemen'deki ihtilal rejimini devirmek için yaptığı gizli açık müdahaleler ise, şimdiye kadar beklediği sonucu vermedi. Zaten hasta olan Suut'un, bu olaylar karşısında bir sınır buhranı geçirdiği, sağlık durumunun gittikçe kötüleştiği sadece Kahire'nin propagandası olmasa gerek. Nitekim geçen hafta bu sınırlılığı açık bir belirtisi ortaya çıktı: Kral Suut, Yemen konusundaki siyasetini tasvir etmeyen Bakanlar Kurulu'na toplanmıştı, kardeşi velihaht Prenis Faysal'ı başba kanlığa getirdi, Bakanlar Kurulu yerine ise, silahlı kuvvetler komutanlarından meydana gelen Yüksek Savunma Konseyi'ni geçirdi. Bir zamanlar Başkan Nasır'la yakınlaşmak istediği, Suudi Arabistan'ın reformlarına ihtiyacı olduğunu ileri sürdüğü için gözden düşen Emir Faysal'ın, şimdi bir Nasır düşmanı olduğu tahtın tehlikede olduğu başka birşey düşünmediği göz önüne alırsa Suudi Arabistan'ın bu kabinesiz başbakanının, Suut'un emriyle yerine getirmekten, yani tahtı her gün biraz daha hızla çöküntüye yaklaştırmaktan başka birşey yapamayacağı ortadadır. Yemen'deki cumhuriyetçi ve sosyalist eğilimli ihtilal Suudi Arabistan halkında da, Ürdün halkında da yankısını bulacaktır. Mamafih, böyle bir durumda Suut'un memleket dışına da bulunması, kabağın Emir Faysal'ın başına patlaması ihtimali de gün geçtikçe çoğalmaktadır. Çünkü Kral Suut, son olaylar üzerine artık memleketi idare edemeyecek duruma geçmiştir. Bundan dolayı Kral Suut'un nek'atında tedavi amacıyla, fakat kesin olarak, kalabalık haremiyle Avrupa'ya göçmesi beklenmektedir.

İNGİLTERE

Muhafazakâr Parti kongresinde, hal kın İşçi Partisine kaymasını önlemek için, ileri sosyal görüşler ortaya atıldı.

Muhafazakârlık ve sol açılış

İşçi partisinin Broghtan'da, muhafazakâr partinin Llandudno'da yaptığı yıllık kongreler İngiltere Ortak Pazarı katılması meselesinin yeniden alevlenmesine ve halkoyunun da tartışılmasına yol açtı.

Yaklaşan seçimlerin Ortak Pazar konusunda bir nevi plebisit olacağını anlaşılmış üzerine her iki kongrede liderlere tam bir güven gösterisi yapıldı. Her iki kongrede de modern dünya gereklerinin İngiltere'de sosyal ve ekonomik reformlara geçilmesi sonucunu ortaya koyduğu noktada birleşme sağlanması dikkati çekiyor. Özellikle Llandudno kongresinde «İşçi Partisinin ieraattan çok vaatlerden ibaret» olduğu söylenen programın çerçevesini zahiren aşan bir sosyal politikanın kabulü üzerinde durulmaya değer.

Başbakan Macmillan, Avrupa topluluğuna katılmak için ödenecek fiyatın sadece Roma antlaşmasının egemenliği sınırlamaları boyunu eğmek olmadığını, bu tarihi dönemecele dönebil-

ların gerektiğini savunur görünüyor ve hattâ bu reformların İşçi Partisinin programına nazaran daha cesur bir şekilde ele alınacağını söyleyerek, Solcu görünme zarureti duyuyor. Muhafazakâr

Partinin sola kayan bu hareketinde seçimlerin etkisi olduğu söz götürmez. Fakat her şeye rağmen, solcu görünme zaruretinin olumlu bir davranış. Akla ister istemez Türkiye'deki sosyalistle-

rin isteklerini öğrenen bir İngilizli söyleli geliyor:

«Türk sosyalistlerinin istekleri, İngiltere'de Muhafazakâr Partinin programına çok önceden girmiştir.»

Günümüzün uluslararası Hukuk düzeninde Asya-Afrika ülkelerinin rolü

Sina Pamukçu

Benzer politik ve sosyal değer ve çıkarları olan enversel bir topluluğun bulunduğu bir zamanda, kabul edilir bir hukuk düzeni nasıl kurulabilir?

1. Genel durum

Günümüzde devletler arasında uygulanan Uluslararası kuralar, son dört yüz yıl içinde, Batı Avrupa ülkeleri arasında geliştirilmiş tir ve onların etkisi ya da baskısı sonuna da ortaya çıkmıştır. 19 uncu yüzyılda ve 20 nci yüzyılın başlarında Hall, Oppenheimer ve Westlake gibi öncül yazarlar Uluslararası hukukun yalnız Avrupalı «Kuvvetler» arasında uygulanabileceğini, kapsamına başka ülkeler alması caksı bunların resmen kabulü gerektiğini açıklamışlardır.

1776 yılından sonra bağımsızlıklarını kazanan Amerikan ülkeleri zamanla uluslar topluluğu içine girdiler. Doğulu ülkelerden ilk Türkiye Paris Antlaşması ile kabul olundu; daha sonra da bu topluluğa, Çin ve Japonya zorla sokuruldu lar, Birinci Dünya Savaşından sonra kurulan «Cemiyetü Akvam» in ağırlık merkezi yine Batı Avrupa oldu.

İkinci Dünya Savaşından sonra meydana gelen Birleşmiş Milletler ise, ne olursa olsun, dünya çapındadır. Asya-Afrika ülkelerinin doğması ve katılması ile Uluslararası toplum gerçekten bir dünya topluluğu olmuştur ve yüzyıl aşkın üyelerine yenileri katılmaktadır.

Ne varki, yukarıda da dediğimiz gibi, günümüzün Uluslararası hukuku son dört yüz yıl içinde geliştirilmiştir. Bu gelişmede Asya ve Afrika ülkelerinin hiç bir ilijisi olmamıştır, çünkü o zamanlar da sömürgeydiler ve sömürgecilerinin ve usaklarının çıkarlarına araç olmaktan ileri gidemiyorlardı.

Viyana Konferansı, kuvvetler dengesi doktrinini ve devletlerin üstünlüğü kuralını kabul etmişti. Ortaya çıkarılan kurallar, küçük devletlerin, gelecekteki çıkarlarını tam yansıtmıyordu —deniz hukuku gibi—. Bazen de doğrudan doğruya büyük devletleri koruyucu oluyordu. Örneğin, «kapitülasyonlar». Bu sisteme göre, bazı devletler yabancılarla öyle «ayrışıklık» (imtiyazlar) tanımak zorunda bırakılıyorlardı ki; yabancılar, ka nın ötesi ve devletin kanunlarının eili yetmez bir statü kazanıyorlardı. Bu çeşit davranış Uluslararası oligarşilerin sömürgeci çıkarlarını saklamaya çalışan bir çeşit hukuki çal oluyordu. İşte bu nun için, bazı yazarlar sömürgecilerin silahlı zoru ya da daha çok antlaşmalar yolu ile sağladıkları bu hukuki durumları «bâtıl» saymak zorunda kaldılar.

Demek ki «yenî» devletlerin, bazı Uluslararası hukuk kurallarını, yeni Uluslararası düzene uymadığı için, kabul etmemeleri yerindedir. Uluslararası hukuk,

uygulanmakta olduğu yeni durumların ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde olmalı, içinde yeni doğan devletlerin de bulunduğuna bütün dünya topluluğunun görüşünü yansıtabilmelidir. Yoksa antika bir hukuk düzeni ve Uluslararası sorunların çözümünü sağlayamayan yetersiz bir temel olmaktan ileri gidemeyecektir. Bunun için haksız ve zararlı siyasal düşünceler ortadan kaldırılmalı ve hukuk, Birleşmiş Milletler yasasının temel kuralları nı yansıtmak üzere getirilmelidir.

Mr. C. W. Jenks'in dediği gibi:

«Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Uluslararası hukukun temel görevi... çıkarları korumak değil, çıkar çatışmalarını uzlaştırmaktır. Bunu yaparken de, evrensel bir topluluğun organize desteğinin haklı olarak harekete geçirilmesine çağrıda görüşü inandırıcıdır.»

Uluslararası hukuk kurallarından bazıları yalnız Asya ve Afrika ülkeleri profesto etmiyor. Batı hristiyan uygarlığının bir parçası olan Latin Amerika ülkeleri de bunlara karşıdır. Latin Amerika ülkelerinde doğan Calvo ve Drago doktrinleri, «borçlus» devletlere karşı olan geleneksel Uluslararası hukuku eleştirilmektedir. Bu ülkelerde bugün bile büyük çaba gösterilmektedir, adı geçen hukuku daha adil bir duruma getirmek için.

2. Sömürgeciliğin tam kaldırılması

«Yeni» devletlerin tüm davranışları şöyle özetlenebilir: Sömürgeciliğe, bütün siyasal, askerî, ekonomik ve ruhbilimsel yanları ile son vermek. Onlar *status quo*'yu (bugünkü durumu) değiştirmek ve kendi toplumları kadar Uluslararası toplumu da daha adil bir duruma getirmek çabası içindedirler. Böylece modern uygarlığın meyvalarından eşit olarak yararlanmak kararındalar.

Dünyamızın iki bloka ayrılması bu lunması ve kendi kendine yardım için sınırlı da olsa kuvvete başvurulmasının yasak ve genel, atomik bir savaş olanağı yüzünden tehlikeli olması, «yenî» devletlerin, büyük devletlerden çekinmeden durumlarında ısrar etmelerine yol açmıştır. Fakat büyük devletler de Uluslararası hukuka daima saygı göstermemektedirler. Örneğin, Süveyş kanalı olayında olduğu gibi. Bu olay da göstermiştir ki, Uluslararası hukuk kurallarının geliştirilmesine uygun biçimdedir Uluslararası hava. Başka bir deyimle, çatışan çıkarlar buna uygun bir dengeye ulaşmışlardır. Zaten bu yeni bir sorun değildir. Ulus

lararası hukuk hiç bir zaman «statik» kalmamıştır. Nasıl 1907 La Haye Konferansında Latin Amerika Ülkeleri o zamanlık hukuk düzenine karşı çıktılar ve böylece Uluslararası hukuka güç, canlılık ve otorite kazandırdıysa, günümüzün protestolarının da aynı sonucu doğurması beklenebilir.

ULUSLARARASI UYUŞMAZLIKLARDA KANUNİ YOLLARDAN DA HA ÇOK YARARLANILABİLİR Mİ?

1. Genel durum

Bilindiği gibi, bugün hiç bir devlet, başka bir devletle olan uyuşmazlığını, uzlaştırma, hakem ya da benzeri barışçı bir yolla gidermeğe zorlanamaz. 1920 yılında Uluslararası daimî bir mahkeme kurulması başarısız olduğunda, uyuşmazlıkların bu mahkemeye zorunlu olarak getirilmesi kabul olunmadı. Hem 1920'de, hem de 1945'de büyük devletler bunu öneledi. Buna karşılık, Mahkeme Tüzüğü'nün 36 nci maddesinin 2 nci paragrafına göre bu zorunluk devletlerin seçimine bırakıldı. İsteyen böyle bir zorunlu kabul edebilir. Bugün böyle kabul eden 38 devlet vardır: 12 Batı Avrupa, 9 Latin Amerika, 8 Asya, 3 Afrika devleti, A.B.D., İsrail, Kanada, Avustralya, Güney Afrika ve Yeni Zelanda. Fakat bunların çoğu da öyle maddeler öne sürmüştür ki, zorunluğun adı kalmaktadır sadece. Devletler genel olarak, ya da uyuşmazlıklar da özel olarak neden bu Mahkemeden yararlanmak yoluna gitmiyorlar? Biz bu sorunun karşılığını yalnız Asya ve Afrika ülkeleri bakımından vermeye çalışacağız.

2. Çıkarlar çatışması

Bunun nedenini salt kültürel ayrılıklarda aramak doğru değildir. Gerçekten Batılı devletlerde Asya ve Afrika'nın az gelişmiş devletleri arasındaki çıkarlar çatışmasıdır. Bağımsızlıklarına kavuşmuş bu ülkeler, geleneksel hukuk düzenine göre «borçlus» devlet durumunda çıkmışlardır ortaya. Profesör Julius Stone gibi anlamı ile kullandığı bu terimle, şu anlatılmak istiyor: Bu devletlerin otoriteleri ya da ülkeleri, ya da her ikisi, daha önceki sömürge rejiminden artı kalan borçlarla, ayrıcalıklarla (imtiyazlarla), çeşitli ticarî bağlantılarla yüklenmişler. Bu yüklemeler, bağımsızlığa kavuşulduktan da geçici olarak bir sonuca bağlanmıştı da bu devletler, gelecekte de böyle hukuki yüklenmeleri önlemek ve özgürlüklerini korumak istemede çok dikkatli olacaklardır. *Sonra, bu ülkelere geniş çapta yeni yatırım sermayesi akması düşüncesi uzun bir zaman için, eski durumun devamı korkusuna ve reaksiyona yol açmıştır.*

Anglo — Iranian Petrol Ortaklığı'nın el değiştirmesi, Süveyş Kanalı'nın devletleştirilmesi, Endonezya'da Hollanda İlların mallarına el konması ve hattâ Portekiz otoritelerinin «bağımsız Hindistan'dan geçiş hakları gibi durumlarda, yeni ülkelerin Uluslararası Adalet Mahkemesine gitmekten çekinmelerinde, ya da gitmeği kabul etmemelerinde, geçmiş sömürge çağının haksızlıkları ya da bunların kalıntıları büyük rol oynamışlardır.

(1) Bu yazının hazırlanmasında başta R. P. Anand'ın «Role of the «New» Asian — African Countries in the Present International Legal Order» adlı yazıdır.

C. W. Jenks: Common law Mankind (1958)

P. C. Jessup: The Use of International Law (1959)

Jorge Castaneda: The Underdeveloped Nations and the Development of International Law.

Evrensel Katolik Kongresi 92 yıldanberi ilk defa olarak Vatikan'da toplandı. Kongre'nin açılışını YÖN adına izleyen MÜMTAZ SOY SAL, Roma'dan yazıyor:

DİNDE SOLA AÇILIŞ

Çanlar Niçin Çalıyor?

Roma'daki iki yıldan fazla kilisenin çanları o sabah saat sekizbüçüktan itibaren çalmaya başladı. Dünyanın dört bir yanından toplanmış üç bine yakın kardinal, başpiskopos ve başpapa, tören urbalarının gözleri renkliliği içinde, San Pietro meydanının bir ucundan gelip koca katedralin kapısını dan ağır ağır girmektedirler. Vatikan muhafızları, Ortaçağlardan kalma kıyafetleriyle, bu büyük alayın yanlarını tutmaktadırlar. Bandolar din havaları çalarken, Papa Giovanni XXIII. onuzlar üstündeki muhteşem sahtında, çevresini tak dıs etmekle meşguldü. Alay San Pietro Katedraline girdikten sonra kapılar kapandı ve araların da İtalya Cumhurbaşkanı ile altmış devlet temsilcisinin bulunduğu muazzam bir davetli kala bahçı önünde ayinlere başlandı.

Vatikan önündeki meydanın bazı törenlerde ikyiz, hattâ üçyüz binlik bir katolik kütlesyle dolduğunu bilenler, o sabahki onbeş yirmi binlik birikintiyi önünde sağırıp kaçıldılar. İtalyan hükümetinin Roma'daki resmi daireleri tatlı etmesine, okullarda derslerin kesilmesine rağmen, gelenlerin sayısı meydanın dörtte birini bile doldurmayacak kadar azdı.

Bazıları ilginç azlığını törenin televizyonla nakledilişine bağlamaya çalıştılar. Sabahın erken saatlerinde yağın yağmurun Romalıları so kağa çıkmaktan ahkoyduğunu söyleyenler oldu. Sonra, turizm mevsimi de geçmişti. Roma dünyanın dörtbir yanından gelen katolik kalabalık larından mahrumdu.

Ama, bütün bunlar, 1962 yılının Ekim ayında İtalya halkının aklından geçen ve San Pietro meydanının ısrızlığında ifadesini bulan temel düşünceyi anlatmaya yetmiyordu. Sınalısma ve istihsal seviyesinin yükselmesi İtalya'yı yavaş yavaş, Ortaçağ formülleriyle avutabilen bir ül ke olmaktan çıkarmıştı; Roma'nın, Milano'nun, Ceneva'nın ve Torino'nun sokakları ayıncile re akıcı çözümler arayan yeni tipte bu insan kalabalığıyla dolmuştu.

Tezgâhın, makinenin ve fabrikanın insan ka fası üzerinde nasıl bir etki gösterdiğini, toplu mu nasıl kökünden değiştirdiğini merak eden ler, son yıllarda, İtalya'da, daha doğrusu katolik dünyasında olup bitenleri ve Vatikan'ın bunlar karşısındaki davranışını dikkatle incelemelidir ler. Evrensel Katolik Kongresi'nin açılış günün de çalan çanlar, aslında Papa Yirmüçüncü Giovanni tarafından başarılmak istenen bir «sola açılış» hareketinin başlangıcını haber vermekteydi.

Çatırdayan Direkler

Dünya nimetlerinin (adını alan, bu nimetler den herkesin eşit imkânlar içinde faydalanması nı isteyen, kütileleri insanca yaşatacak bir gidi şin önündeki engelleri devirmeye çalışan ve bu nun için elele verip örgütlenen insanların ülke lerinde, dinin dayandığı temeller, yastandığı di

rekler çatır çatır çatlamaktadır. Başlangıçların daki halkçı, insancı ve kurtarıcı atılışlarını yitiren, zamanla yerleşmiş çıkarlarını kurdumuş düzenlerin savunucusu haline gelen dinler, yir minci yüzyılın makine ve sınıf savaşına ermiş insanın öbür dünyanın nimetleriyle avutama maktadır. İtalya gibi, muhafazakârlığı temsil eden bir partinin kilise tarafından açıkça des teklendiği, Hıristiyan Demokratları İktidarda tutmak için bütün din mekanizmasının seferber edildiği bir memlekette öfle, yerleşmiş çıkarla rın temsilcileriyle öbür dünyaya bilet satanlar arasında kurulan muazzam cephe, halkçı kuv vetleri geride tutmaya artık yetmemekte, hü kümeller «sola açılış» sosyalistlerle işbirliği yapmaya, onların programlarından bazı kısım ları uygulamaya çalışmaktadırlar, kilise, uya nan kütileler karşısında, gücünün kâfi gelmedi ğini görmektedir.

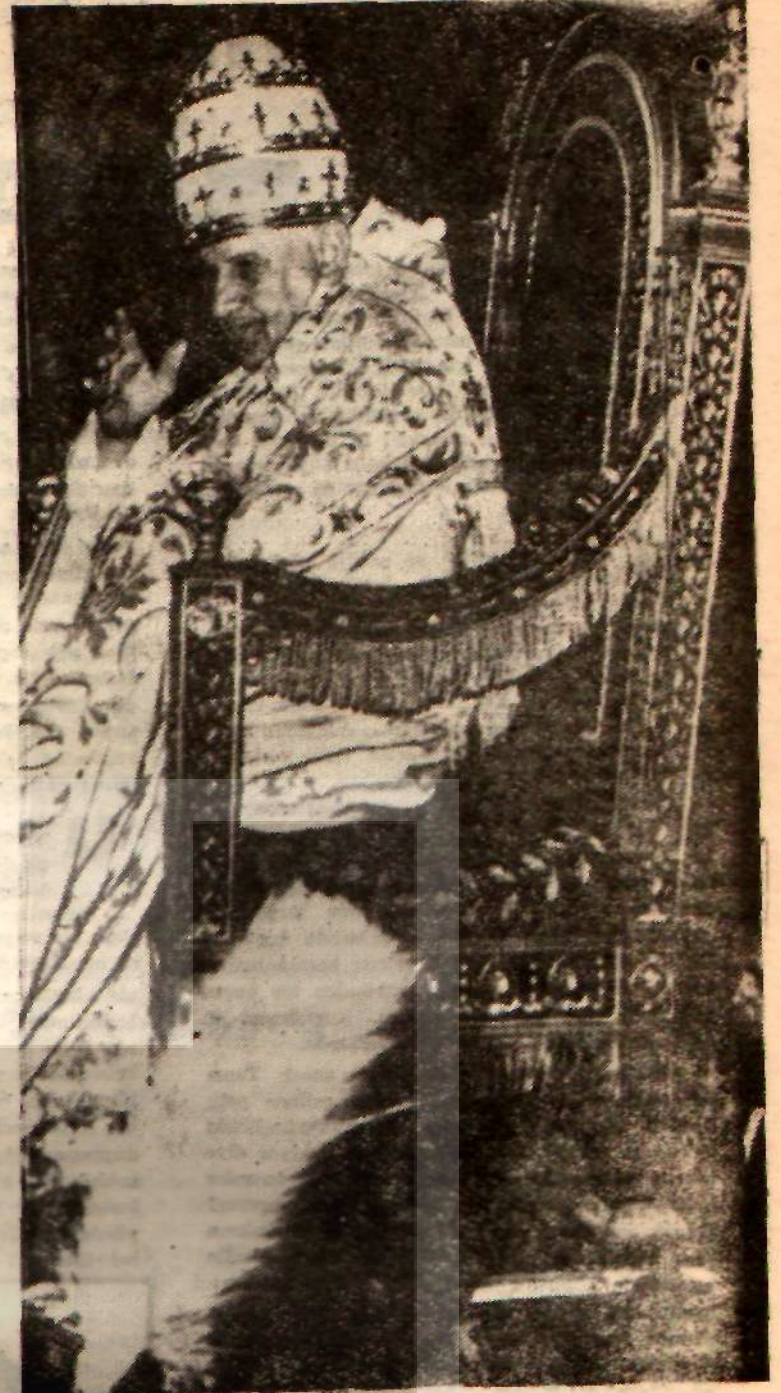
Vatikan'ın çatıları altında aylarca tartışmak üzere bir araya toplanan üç bine yakın din ada mı, işe, katolikliği modern dünyanın koşulları na uydurmakla başlayacaklardır. Katolik dün yaşı, hâlâ Ortaçağların uzun törenleri, katı ku ralları ve anlamsız yasakları arasında yavurla nıp girmektedir. Meselâ, Evrensel Katolik Kon gresi, ayinlerde Latince yerine, mahalli dilin kullanılması üzerinde duracaktır. Katoliklerin Katolik olmayanlarla evlenmesini güçleştiren kurallar da gözden geçirilecek noktalar arasın dadır. Ayrıca, doğum kontroluyla ilgili olarak Katolik dünyasının gösterdiği tepkiler ele alma cak ve bu konuda dünyanın gidisine ve az ge lişmiş ülkelerin meselelerine uygun bir sonuca varmaya çalışılacaktır.

Akıntıya Kürek

Aslına bakılırsa, bütün bunlar yıllarca önce çözülmüş olması gereken meseleler. Ama, 1969 - 70 yıllarında toplanan son Evrensel Kongre öylesine gerici davranmış ki, kurallar yunuşa tılacak yerde, daha da sertleşmiş davranışları ve inanclarıyla geri kafılığını sık sık ispat eden son Papa Onikinci Pius da durumu bıs bütün berbatlaştırmış.

Giovanni XXIII gelip geçmiş son papala rın hepsinden uyumuk adam. Dünyanın gidışı karşısında Katolikliğin nasıl gerilerde kaldığını gayet iyi görmüş. Hem de gayretlerini kuralları ve törenleri değiştirmekle sınırlandırmıyor. Da ha derinlere inmek, Katolik Kilisesine daha «Sosyal» bir görünüş vermek isteği var kendi sinde. Bu amaçla, 1961 Temmuzunda yayımla dığı «Anusiklik», çok dikkate değer bir vesika. Bir gün oturulup Türkçeye tercüme edilse, «sosyallığı», yeni meseleleri kavrayış tarzı ve ileriye bakışıyla bizim ortayolculara bile par mak ısrar; hattâ Papa'ya «komünist» diyenler bile çıkar!

Bütün bu gayretler ne sonuç verecektir? Bunun cevabını, kilisenin «sola açılış» bakımın dan göstereceği gayretin büyüklüğünde değil, meselenin temellinde aranmak gerekir. Ne kadar

Papa Giovanni XXIII.

aydınlatılırsa aydınlatılsın, ne kadar uyumuk kafalar tarafından yöneltilirse yöneltilsin din modern toplumların meselelerini çözebilsin mi? Batı'nın bugün eriştiği seviyede Hıristiyanlığın büyük bir payı bulunduğu muhakkak Ortaçağ daki yüksek Arap uygarlığını da İslâmîk ya ratmış. Ama, bütün bunları kabul edenler in sanlık tarihindeki en büyük sıcrayışın ileriye atılışın onaltı, onyedü ve onsekizinci yüzyıllar daki akıcı uyanışla gerçekleştiğinin ondokuzuncu yüzyıldaki sanayi devrimiyle «ağlamlaştıgını» inkâr edemezler. İnsan, ancak «akı yoluyla maddeye hükmederek» kendi kaderini değiştire bilmiştir. Yirminci yüzyılda da toplumcuların ve kütilelerin kurtuluşu, maddi koşulların akı yoluyla değiştirilmesinden geçmektedir. Hala en ısrıklı şekilde de olsa, metafizik reçeteleri sunanlar, aslında kurulmuş düzeni değiştirmek değil, kendi varlıklarını devam ettirmek çaba sı içindedirler.

YÖN

ATATÜRK'ÜN KALPAKLI
PORTRESİNİN ÖZEL BİR
BASKISINI İLÂVE OLARAK
VERİYORUZ. AYRICA ŞİİRLER
VE İNCELEME YAZILARI

ATATÜRK ÖZEL SAYISI

7 KASIMDA
ÇIKACAK

Bertrand Russel'dan seçmeler

ÇEVİREN :

Sevgi Sanlı

Aklından zoru olmayan kimseler şu noktada uyusurlar: Yaşamak, ölmekten, tokluk açlıktan, özgürlük tutsaklıktan iyi dir. Gelgelelim bir çok insanlar bunları yalnız kendileri, bir de dostları için ister. Düşünmelerim acı çekmesi umurlarında bile değildir. Üstelik sevinirler. Bu görüş bilimde çürütülebilir, insanlık öylesine bir alle haline gelmiştir ki, herkesin diriğini sağladığından kendi dirliğini sağlamayız. Mutlu olmak istiyorsanız başkalarını da mutlu görmeğe katlanacaksınız.

Nietzsche'nin etik ve politik görüşlerine karşı gelmek istesek —benim isteyeceğime şüphe yok— ne diyebiliriz? Buda ile Nietzsche karşılaşırsanız ikisi de tarafsız bir dinle yicinin aklı yakın bulacağı düşünceler ileri sürer lebilir miydi? Politik düşünceleri bir yana bırakalım. Tutulmuş ki, Yakubun birinci kitabında olduğu gibi Tanrı huzuruna çıktılar, dünyanın ne türü yaratılması gerektiği üzerine görüş veriyorlar. Ne derlerdi acaba?

Buda, ağzını açar açmaz, efizanlıklardan, toplum dışı edilemlerden, sefillerden, yarı ağ, yarı çap lak, yorguluktan belli sızılarak ağır işlerde çalışan fakirlerden, savaş meydanında can çekişen yaralılarından, katıyürekli vasilelerin elinde hırpalanan yetimlerden, hattâ başarılar arasında başarısızlık ve ölüm korkusuyla hayatları kararlanlardan söz ederdi. Bütün bu keder yükünden bir kurtuluş yolu bulunması gerektiğini, kurtuluşun ancak sevgide bulunabileceğini savunurdu.

Buda'nın sözlerini keşmekten ancak Tanrı'nın alıyabileceği Nietzsche sırası gelince patlı yacaktı. «Atan yarabbi, bu ne yufksübreklilik! Erkek ol, erkek! Ufacık insanlar acı çekiyor diye oturup ağlıvacakın neredeyse. Küçük insanlar hattâ büyük insanlar acı çekerse ne olurmuş? Küçük insanların acısı küçük, büyük insanların acısı büyük olur. Çünkü asıldırler. Senin idealin tamamıyla olumsuz bir ideştir. Aciden kurtuluşunun tam çaresi var olmamaktır. Oysa benim olumlu ideallerim var. Alkibiades'e, İmparator Frederick Wye, Nəpoleon'a hayranım. Böyle adamların hatırı için her türlü kahr çekilir. Değer böylesine. Ey Tanrım, sana yaratıcı sanatçıların en büyüğü diye sesleniyorum. Şu sefill ruh hastasının dejenera, korkak, birbirini tutmaz sözleri yüzünden artistik hâmlerine gem vurma.»

Ölümünden beri gökyüzündeki sıraylarda bütün tarihi bellemiş, öğrenme aşkıyla bilime sarılmış ama insanların bilimi ne şekilde kullandıklarını gördükçe yüreği kan ağlamış olan Buda nazikce, etedice karşılık verir: «Benim idealimi sadece olumsuz saydığınız için aldaniyorsunuz Profesör Nietzsche. Gerçi içinde olumsuz bir eleman var: acının yok edilmesi. Ama buna ek olarak sizin doktrininizden aşağı kalıyacak olumlu yönleri de var. Doğrusu, Alkibiades ile Nəpoleon'a karşı özel bir hayranlık duymuyorum. Ama benim de kahramanlarım var: insanlara düşmanlarını sevmelerini söylediği için, arkandan gelen İsa, doğa kuvvetlerine dış geçiren, daha az emekle yiyecek sağlayan kişiler, hastalığı azaltan tıp adamları, Kutsal Güzellikten periltirler yaka lırmış garbler, ressamlar, müzisyenler... Sevgi, bilgi, güzellikten zevk almak olumsuz şeyler değildir. Bunlar gelmiş geçmiş büyük insanların hayatını doldurmuş yeter.»

Nietzsche şöyle karşılık verir: «Ne dersin de. Senin dünyanın yavan bir dünya olurdu. Bütün eserleri gökyüzü kitaplığında tam olarak muhafaza edilen Heraklitos'u oku. Senin sevgin acıyı doğurduğu bir gefkat duygusudur. Senin gerçeğin, eğer dürüstsen, ancak acı çekerek varılan hoş bir gerçektir. Güzelliğe gelince hangi yaratık hâşmetini yitiriciliğine borçlu olan kaplıdan daha güzeldir? Hayır, «hayır, hayır.» Tanrı senin dünyaya yaratmağa karar verirse hepimiz can sıkıntısından patlarız.»

Buda, «Mümkün» diye cevap verir, «Çünkü senin yaşamış sevmen bir yapmacıktan başka bir şey değildir. Yaşamış gerçekten sevenler mutlu olacaklar. Çünkü bugünkü haliyle dünya da kimse mutlu olamaz.»

Benjamin Franklin paratoneri bulduğu zaman gerek İngiltere'deki gerek Amerika'daki papazlar George III ü candan des tekliyerek bunu Tanrı iradesine karşı gelmek için yapılan dinsizce bir teşebbüs diye lanetlediler. Çünkü bütün doğru düşünen insanlar Tanrı'nın yıldırımları dinsizliği ya da başka günahları cezalandırmak için yolladığını bildirdi. Faziletli kişileri aslı yıldırım çarpmazdı. Bunun için Tanrı yıldırımla yoketmek isterse Benjamin Franklin de kim oluyordu onun buyruğuna karşı gelecek? Böylece suçluları cezadan kurtarıyordu. Ama Boston'

un ileri gelen din adamlarından Dr. Price'a inanmak gerekirse Tanrı alita kalmadı. Yıldırımlar çok bilmiş Dr. Franklin'in demir çubukları yüzünden etkisiz kalınca Massachusetts depremlerinde sarsıldı. Dr. Price'a göre Tanrı demir çubuklar karşısında gazaba geldiği için depremler olmuştu. Vaazlarında birinde şöyle dedi: «New England'da her yer de fazla Boston'da demir çubuklar dikildi. Bu yüzden depremlerde en fazla Boston sarsılıyor. Ey hristiyanlar, Tanrım kudretli elinden kurtuluş yok! Ama anlaşılan Tanrı Bostonu günahlardan temizleyebileceğinden iyice umudu kesti. Çünkü paratonerler gittikçe çoğaldığı halde depremler pek seyrek oluyor. Bununla beraber Dr. Price'ın kine pek benzeyen bir görüş son zamanların en önemli kişilerinden biri tarafından ileriye sürüldü. Hindistan'da korkunç depremler olduğu bir sırada Mahatma Çandi bu felâketlerin günahları yüzünden başlarına geldiğini söyleyerek vatandaşlarına gösdağı verdi.

Uygarlık bize birbirimize karşı daha dostça davranmağı öğretilmiş midir? Cevabı kolay.

Serpeler (Amerikan değil de İngiliz cinsi) yağlı bir serpeyi öldürünceye kadar gəgalarlar. Oyca insanlar (Amerikan değil de İngiliz cinsi) yağlı bir adama emeklilik maaşı bağlarlar. Sürü içinde birbirimize karşı, bir çok hayvan cinlerine göre, daha iyi davranırız. Ama sürünün dışında kalanlara karşı davranışımız, şhlâkçuların, din hocalarının bütün didimelerine rağmen vahşi bir hayvanunkinden pek farklı değildir. Zekamız düşünce duygularımıza vahşi hayvanların ulaşamadığı bir güçlüğü kazandırır. Zamanla daha insanca bir tutuma gidileceğini umalım —buna yüzdeyüz güvenemsek te— Ama bugüne kadar belirtiler pek umut verici değil.

Bertrand Russel

İLK OYUN

Alfred JARRY'nin
Amansız bir hiciv oyunu

U B U

Dekor: Ergun KÖKNAR
Müzik: Maurice JARRY
Çeviren ve Yöneten: Asaf ÇİYİLTEPE

ABONE OLUNUZ

Yön — 113

MUZAFFER BUYRUKÇU'NUN

Türk Dil Kurumu ödülünü
kazanmış kitabı
BULANIK RESİMLER
Fiyatı: 2 Lira
Düşün Yayınevi — İstanbul
(YÖN — 112)

İZLEM
YAYINLARI

- 1 — VATANDAŞ OYUNU
- 2 — FAŞİZM
- 3 — AÇ HARMANI
- 4 — KALKINMA VE TÜRKİYE
- 5 — ÜBU
- 6 — BAŞKALARININ KELLEŞİ
- 7 — CİNSEL SAPMALAR

P. K. 694 — GALATA
Yön — 114

SOSYAL YAYINLAR'IN 5. KİTABI ÇIKTI :

SANAT VE

SOSYALİZM

(Plehanov, Jean Louis Lecercle — Pierre Albouy)

İsteme adresi:
SOSYAL YAYINLAR
Cağaloğlu Servili Mescit Sokak, Kurt İshan 107
(P.K.716) İSTANBUL

YÖN — 114

Bizim

Liberallerimiz!.

**Birleşen
partiler:
Motorlu
kağnılar**

Türkiye, Atatürk'ün ifade ettiği gibi çağdaş uygarlık düzenine ulaşmak ister. Bu düzene ulaşmak için gerçekleştirmek istediği kalkınma sosyal adalet içinde olacaktır. Bu amaç 27 Mayıs ile kamu evriminde belirlenmiş ve Anayasaya da geçmiştir. İşte bu amaçları gerçekleştirmek için politika sahnesinde olan ve hâlen birleşik davranan partilerimizde her birini ve ya hepsini birlikte motor takılmış bir kağına benzetiyorum. Bu partiler amaca yönelmişlerdir, ya motor kağından fırlar veya sarsıntıdan kağına düşer. Kısaca bu tehlikeler karşısında çok vavaş gitmeleri veya müzik olarak yerlerinde durmaları icap eder. Halbuki, gelişmiş memleketlerin gelişmesinin kabul edilmiş kamu bünye (strüktür) değişimidir; yoksa gelişmiş ülkelerin kendiliğinden yürüyen büyümeye gibi değişim değil.

Sosyal sistemimize hâkim oldukları kânsında olan bu motorlu kağınılarımız takip etmek zorunda kaldıkları politikalarla yaratılan sosyal ve politik dengesizlik karşısında birleşmişlerdir! Yani hâttatlarla bir araya gelmişlerdir. Bizim bildiğimiz birleşme gerçek bir kuvvete karşı olur. Türkiye'de karşı gerçek kuvvet, bünyesel değişim (Sosyal ve ekonomik ciddi reformlar) isteven zinde kuvvetlerdir. Bu kuvvetler içinde de asıl kuvvet ordu ve onun yanında gençliktir. Fakat «Birleşik Partiler» karşılığında bu kuvvetin bulunduğunu söyleyebilecek kadar açık olamayacaklarımdan, ortaya koymamın umacısını rahatça atacaklardır. Ve orduya saygılarını sunacaklardır!

Zinde kuvvetler karşısında birleşen partiler, bir turnosa denemesine maruz kalmışlardır. Başbakan İsmet İnönü de bu denemenin içindedir. Çünkü, bazılarının zannettiği gibi partilerin birleşmesi, Başbakanı kuvvetlendiren bir manevra değil, Türk politika tarihinin de çok önemli bir safha olarak gerçek devrimlerinin de onları karşısında gerçeklerini salınma oluyordu. Bu açık ayrılış, gelecek olaylar için gayet olumlu bir başlangıçtır. Ve gelecek olaylar, kişi manevralarını aşarak bünyesel olaylardır; bünyesel ve dinamik. Aslında asıl konuya geçmeden bir noktaya arada işaret edeceğim: 27 Mayıs öncesinin aynı olan, aynı şekilde yürüdüğü açık bulunan bu sosyal sistemde, gençliğe sokaklarda affa karşı nümavis yaptığımız zanneden politikacılar 27 Mayıs amaçlarını anlamamış kimseler olarak, gençliğe en büyük hakareti yapmışlardır.

Bu yazı serisinde, birleşen partilerimizin tamamen sağcı, muhafazakâr olduklarını söyleyemeyiz. Aslında bazıları okumak zahmetine katlanırlarsa bazı parti başkanlarının havrete düşeceklerini tahmin ediyorum. Bunun için hemen konuya girelim. Bu günkü vazirın başlığı «Bizim Liberallerimiz!» dir. Görüldüğü gibi başlığın sonunda bir de nida işareti mevcut. Bundan kasdim şudur: Programında liberal olduğu kaydedilmiş partilerin veya kendilerini öyle tanıyan politikacıların tutumu acaba gerçek liberalliğe uygun mudur, veya biz de memleketimizin şartlarına göre gerçek liberal var mıdır?

Partiler tutumlarıyla birbirlerine nazaran nisbi olarak sağda veya solda olmakla beraber, genellikle sağ veya sol olarak ikiye ayrılırlar. a) Sağcı partiler: muhafazakâr, irkçılar; b) Solcu partiler: gerçek liberaler, sosyalistlerdir. Gerçek liberallerin öatıda, özellikle İngilterede, solcu olarak kabulü gayet tabiidir ve sebeb onları reformcu, radikal olmalarıdır. Liberallerin solcu olarak kabulünü halk için yayımlanmış kitapçıklarda da görmek kabildir (1).

Bizde liberalin kim olduğu anlaşılmasından liberal solcu olarak kabul edilmiş fakat, yürüyen düzen de mevcut imtiyazlara karşı amaçların bir kısmı liberal bir görüşü ifade ettiği için solcu olarak kabul edilmiştir. Bu bilinmeden yapılmış doğru bir yakıştırma dir. Liberallerin reformcu, radikal oluşarı hakkında biraz izahat verip Türkiye'deki duruma geleceğim.

Batıda liberaler

Gerçek liberaler, başlangıçta yasatan tarihî safhamın zorunluluğundan ve felsefesinden dolayı radikaldirler. J. Locke'in bireyci (ferdiyetçi) felsefesinde temelleri bulunan liberalizm, yeni gelişen büyüyen güçlerin akımıdır. Bu güçlerin gelişip büyümesi, mevcut bağlayıcı, sınırlayıcı kurumları yıktırması veya değiştirmeyi icap ettiriyordu. Böylece liberalizm felsefesi ile, orta çağa ait kurumlara karşı olmuş ve ticarete, endüstride, ilimde daha önce bağlı sayılan enerjili serbest bıraktırmak istemiştir (2). Gelişen güçler yeni bir sınıfın (burjuva) ortaya çıkması şeklinde gözükmektedir. Bu ilk dönem ihtilaller ve

İdris KÜÇÜKÖMER

meşhur bildiriler (Amerika istiklali, Fransız ihtilali insan hakları) dönemidir. Bunu faydacılarla, liberalizmin «Felsefi Radikalizm» (3) dönemi takip eder. J. Bentham hareketin temsilcisidir. Bu hareket ekonomik, politik ve hukukî reformlar istemektedir. Bentham özellikle hukuk alanındaki reformlar üzerinde durmaktadır. D. Ricardo felsefi radikalizmin ekonomik alan da temsilcisidir. Ekonomik hayatı bağlayan bağlardan kurtulma, rasyonel hareket ortamının yaratılması anlamını taşır. Bu bağlardan kurtulma için parlamentonun onları kaldırıcı (reform) tedbirler alması gerekmektedir. Durumu biraz açıklayalım.

J. Bentham'ın «faydacı felsefesinin temelindekî prensip» «en büyük kitlenin en büyük hazzıdır». Bu şu demektir: İnsanların mümkün en büyük ekseriyetinin yine mümkün en büyük hazzı sağlanması imkânlarını açmaktır.

Bireyci olan bu felsefe bireyin gerçek çıkarı ile toplumun çıkarımın aynı yönde olduğunu kabul eder. Birey kendi çıkarımın gerçekleştirmek çabası içinde; yani elemenden kaçıp hazzını arttırmakla (diğer bireyler de aynı şekilde hareket etmekle) toplumun çıkarı yahut refahı artacaktır denilmektedir. Su halde birey bu hazz ve elem teorisine uygun hareket için kayıtlardan kurtulmalı ve böylece kendi çıkarımın arttırırken fertlerin çıkarları toplamı olan toplumun çıkarı da artmalıdır. İşte bu esas üzerinde olan radikal liberallerden Bentham İngiliz hukukunda geniş değişiklik istemiş ve bunlar zamanla yeni gelişen kuvvetlerce de sağlanmıştır.

Ekonomide A. Smith ile ortaya çıkan klasik İktisatçılar, toplum için en büyük ürünü elde edisi ve onun dağılımını serbest piyasaya düzenininin sağlayacağını iddia etmişlerdir. Bu serbesti içinde şahsi çıkarımın takip eden rasyonel insan faaliyeti fiyat mekanizması içinde meşhur «görünmez el» tarafından yürütüleceği kabul edilmiştir. Bu ekonomik görüşün asıl radikal temsilcisi D. Ricardodur. Devrin şartlarına göre bunların sistemi makbul kabul edilmiş ve dünyada ilk gelişen İngiliz endüstrisi için pazar açmaya yarayan fikirlerin uygulanmasını sağlayacak tedbirler istenmiştir. Bu tedbirler ancak, İngiliz politikasında monopolcu durumda olan toprak ağalarının monopolu kırılarak alınabilmiştir. Bu ise parlamentoya, gelişen sınıfların temsilcilerinin mücadele ile zırmesinin sağlanmasıyla olmuştur. İşte bu değişiklikler, gelişen kuvvetler ve onun felsefesiyle, radikal reformlar şeklinde yapılmıştır.

Fakat sonra gelişen büyüyen endüstri (sermaye birikimi) ile ortaya çıkan yeni düzende, kişi çıkarı ile toplum çıkarımın çatışma halinde olabildiği gözükmiştir. İngiliz sosyalist fikir adamı Profesör R. H. Tawney'nin dediği gibi Jefferson, Turgot, A. Smith'i kendi şartları içinde tenkit abestir. Onlar kendi günlerinde mümkün kısıtlılıklarla mücadele etmişlerdir. Sanayilesiz menin sonra ortaya çıkaracağı önceden tahmin edemeyecekleri kötülükler için onları muabeze edemeyiz (4).

Ricardodan hareket eden İmî sosyalizm bu şartlar içinde ortaya çıkarken, liberal J. S. Mill ve sonrakiler elle liberalizm değişikliğe uğramıştır. Bu değişim özde değildir. Fakat kişi çıkarımın takip ederken büyük endüstriyel kuvvete sahip olmakla monopolcu durumu na geçip toplum aleyhine bir hüviyet kazanabilmiştir.

İşte yeni liberaler bu yeni kuvvetin toplum aleyhine bir üretime ve gelir bölüşümüne yol açmasını önleyecek tedbirleri ortaya koyarak yine reformcu hüviyetleri muhafaza edilmiştir.

Serbestiyeye mani olan yeni kişisel kuvvetlere karşı kanunlar çıkarılmıştır. Batıda, hemen bütün memleketlerde örnekleri bulunan Monopolcülere, kartellere, imtiyazlılığa karşı olan bu kanunların meşhur örneği 1890 dan sonra Amerikada kabul edilmiş Anti-Trust kanunlarıdır. İşte bu kanunlara dayanarak Amerika Cumhurbaşkanı J. Kennedy General Electric, Westinghouse gibi firmaların yoğunlaştırıcı (müstehlik) aleyhine yüksek fiyat uyguladıklarını tesbit ettirerek, bu firmaların fleri gelen idarecilerinden bazılarını hapse attırması ve para cezasına çarptırmasıdır. Gerçek liberalin tutumu böyledir. İşte.

Bugün batıda gerçek liberaler yeni şartlar altında gelişen işçi sınıfı ve sosyalizmin etkisini kabul eden radikal reformları getirmiş ve tabii ki çoktan geçmiş bulunuyorlar.

Türkiyede liberaler

Bu kısa izahattan sonra şimdi gelelim bizim liberal parti ve partilerimizin tutumuna. Bizimkiler kendilerine liberal sıfatını takmayı yahut yakıştırmayı uygun görmüşler. Fakat yukarıda anlattığım anlamda bir faaliyeti veya tutumu hiç bir zaman benimsememişlerdir. Örneklerini sıralayalım: Ortada, Ortaçağ bozuntusu bir ahlak kurumu var, bizim liberaler kişiye (yoksa sadece azatları değil) bir riyetine kavuşturmak için mücadeleye mi ediyorlar? Bu sorunun cevabının «hayır» olduğunu bütün zinde kuvvetler bilir. Türkiye'de kamu emle kamu çıkarı için kurulmuşlar istisna edilirse, yerli ve yabancı bir sirtî monopol açık veya gizli mevcuttur. Bunlar yoğunlaştırıcı (müstehlik) yüksek fiyatları ve miktar tahdit oyunlarıyla sömürürler. İçinde bulunan şartlar icabı devletin alabileceği geliri bunlar rahatça alırlar. Bizim liberallerimiz bu eksik rekabetin türlü şekillerini yaratılara (iç ve dış) karşı kendi felsefelerinin icabı olan mücadeleyi açarak rekabet şartlarını sağlamaya mı çalışıyorlar? Böyle bir mücadeleyi liberallerimizden şimdiye kadar göremedik. Türkiye'de para ve sermaye piyasası bankalar ve sigorta müesseselerinin bütünüdür (Ayrıca batıdaki anlamda işleyen bir sermaye piyasası yoktur). Bu piyasada da gayet açık bir eksik rekabet yürümektedir. Halktan toplanan çeşitli mevduat büyük kısmı a) ya bankaların kendi kurdukları firmaların finansmanına gider b) ya da ekonomik ve politik açıdan büyümüş firmaların finansmanında kullanılır. Geri kalan mahdut miktar da keci boynuzun da seker kabilinden küçük firmalara türlü güçlüklerle verilir. Bunu, bütün ticaret ve sanayi âlemi bilir; ve açık anlam, büyük firmaların sahnesine yeni gelen girişimlere imkân vermemektedir. Yani rekabetin en önemli şartını yok etmektedir. Bizim liberallerimiz bu piyasamın karşısında ne yaparlar? Bunu bütün zinde kuvvetler bilir! Bizim liberaler kurulmuş bu istismar düzeni içinde ya kendilerini yahut vakımlarını o firmaların savunucusu müsavirler veya avukatlar olarak bulurlar. Öyle ise neden gerçek bir liberal gibi hareket etsinler, kendi çıkarına karşı hareket edebilsinler mi?

Kısaca varılacak netice şu olacaktır: Bizim liberaler gerçek değil sahte liberaldir veya liberalizmin ne olduğunu bilmeyen cahillerdir. Diğer bazı aydın kişi likli samimi liberallerimiz ise herkes kapısını süpürsün şehir temiz olur kuralı ile kendi kapılarını süpürmekle yetinmektedirler. Bu ise bana kândil ile kazanı kaynatmak isteyen Hocayı hatırlatıyor.

Cumhuriyet gazetesinde 19 Ekim 1962 de çıkan ve «Üç Akım Ortasında Demokrasimiz» başlıklı yazısında Sayın Profesör Bahri Savcı dinci — muhafazakâr — geleceği olarak sıfatlandırdığı akımın politikasını liberal olarak kabul etmektedir. Yukarıda verdiğimiz izahata göre sayın profesör yanılmaktadır. Kapitalizmin ilkel safhasında olan Türkiye'de dinci — muhafazakâr — geleceği olan hususlar gerçekte imtiyazlar monopol, tarihî olarak sağlanmış çıkarlardır; ve onların özel teşebbüsü, bu ortama oturmuş özel teşebbüstür. ki liberalliğin rasyonel hesap yaptırdığı söylenen serbest ortamı bu değildir. Gerçek liberal kişileri önce bu bağlardan kurtarmaya (libere etmeye) fikri ve faaliyet ile çalışan kimsedir. Sayın profesör liberal kabul ettiği bu dinci — muhafazakâr — geleceği karşı İhtilali akımın sosyal adaletle de taraftar olmadığını belirtiyor. Bu gün batıdaki liberalizm, kişi ve toplum çıkarımın her zaman aynı yönde olmadığını tecrübesizlikle görüp kabul etmiş ve netice olarak teknik ifadesile «Kamın politikasını (Public Policy) uygulamaya geçerek sosyal adaletten yana olmuştur. Su halde profesör Bahri Savcı'nın liberal dediği akım modern anlamı ile de liberal değildir.

İşte bir tarafta bizim liberallerimiz! Öbür tarafta da gerçekleştirilecek çağdaş uygarlık düzeni amacı! Bu vaziyette müsaade ederseniz ben bizim liberalerimize 1 numaralı motorlu kağınımız diyeceğim. 2 numaralı olan da romantik akım veya felsefenin Türkiye'deki sözde temsilcileri irki — milliyetçilerdir ki gelecek yazımda onları ele alacağım.

- (1) Örnek, İngiliz Muhafazakâr Partisi yayımlarından. T. E. Utey, Modern Political Thought, içinde sahife: 25
- (2) B. Russel, History of Western Philosophy 1954 Bas kısı S. 621.
- (3) G. H. Sabine, A. History of Political Theory 1959 Baskısı S. 562 — 586
- (4) R. H. Tawney, The Acquisitive Society Fontana 1961 Baskısı S. 23